

**CİNSİYET AYRIMCILIĞI BAĞLAMINDA TRANS KADINLARIN
BARIN(AMA)MA SORUNU: İZMİR BORNOVA SOKAK ÖRNEĞİ**

Yüksek Lisans Tezi

Beyza Sevde BOZAR

Eskişehir 2024

**CİNSİYET AYRIMCILIĞI BAĞLAMINDA TRANS KADINLARIN
BARIN(AMA)MA SORUNU: İZMİR BORNOVA SOKAK ÖRNEĞİ**

Beyza Sevde BOZAR

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Sosyoloji Anabilim Dalı

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi HAVVA EZGİ DOĞRU

**Eskişehir Anadolu
Üniversitesi Lisansüstü
Eğitim Enstitüsü Kasım**

2024

JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI

.....’nın“.....
.....” başlıklı tezi
.../.../20.. tarihinde aşağıdaki jüri tarafından değerlendirilerek “Anadolu Üniversitesi
Lisansüstü Eğitim-Öğretim ve Sınav Yönetmeliği”nin ilgili maddeleri uyarınca,
..... Anabilim/Anasanat dalında Yüksek
Lisans/Doktora/Sanatta Yeterlik tezi olarak kabul edilmiştir.

Unvanı Adı Soyadı İmza
Üye (Tez Danışmanı):
Üye:
Üye:
Üye:
Üye:

.....
Enstitü Müdürü

ÖZET

CİNSİYET AYRIMCILIĞI BAĞLAMINDA TRANS KADINLARIN BARIN(AMA)MA SORUNU: İZMİR BORNOVA SOKAK ÖRNEĞİ

Beyza Sevde BOZAR

Sosyoloji Anabilim Dalı

Anadolu Üniversitesi, Lisansüstü Eğitim Enstitüsü, Kasım 2024

Danışman: Dr. Öğr. Üyesi Havva Ezgi DOĞRU

Bu tez çalışması, cinsiyet ayrımcılığına maruz kalan en dezavantajlı gruplardan biri olan trans kadınların gündelik yaşamlarındaki zorlukları ve barınma sorunlarını ele almaktadır. İzmir Bornova Sokak örneğinde, trans kadınların konut hakkı ihlallerine ve bu bağlamda yaşadıkları ayrımcılık deneyimlerine odaklanılmaktadır. Çalışmanın amacı, trans kadınların maruz kaldığı cinsiyet ayrımcılığını görünür kılmak ve bu ayrımcılığın barınma güvencesizliği ile olan ilişkisini derinlemesine incelemektir.

Araştırma, feminist metodoloji çerçevesinde yürütülmüştür. Feminist metodoloji, bilimsel nesnelliğin ötesine geçerek, öznel deneyimleri ve seslerini merkeze alır. Bu çalışma, feminist duruş kuramını benimseyerek, trans kadınların yaşam deneyimlerini ve maruz kaldıkları sistematik ayrımcılığı ortaya koymayı amaçlar. Feminist duruş kuramı, bilgi üretiminde öznel deneyimlerin önemini vurgular ve sosyal adalet perspektifiyle toplumsal değişim talep eder. Bu bağlamda, İzmir Bornova Sokak'ta gerçekleştirilen derinlemesine görüşmelerle, trans kadınların yaşadığı hak ihlallerinin ve ayrımcılığın boyutları gözler önüne serilmiştir.

Bornova Sokak, trans kadınların uzun süredir varlık gösterdiği ve güncel soylulaştırma projelerinin bir parçası olarak maruz kaldıkları hak ihlallerinin şiddetle yaşandığı bir alan olması nedeniyle seçilmiştir. Bu çalışma, yalnızca literatüre katkı sunmayı değil, aynı zamanda trans kadınların yaşadığı hak ihlallerine dikkat çekerek somut değişimler talep etmeyi hedeflemektedir. Türkiye’de cinsiyet çalışmaları alanında trans bireylere yönelik araştırmaların yetersiz olduğu göz önünde bulundurulduğunda, bu tez özgün bir niteliğe sahiptir ve toplumsal cinsiyet eşitliği mücadelesine önemli bir katkı sunmaktadır.

Anahtar Kelimeler: Cinsiyet Ayrımcılığı, Sistematik Şiddet, Trans Kadın, Barınma Sorunu

ABSTRACT

ACCESS TO ADEQUATE HOUSING PROBLEM OF TRANS WOMEN IN THE CONTEXT OF GENDER DISCRIMINATION: THE CASE OF BORNOVA STREETS IN IZMIR

Beyza Sevde Bozar

Department of Sociology

Anadolu University, Graduate School, October 2024

Supervisor: Asst. Prof. Havva Ezgi DOĞRU

This thesis examines the challenges and housing problems faced by one of the most disadvantaged groups exposed to gender discrimination, trans women, in their daily lives. The study focuses on the violations of housing rights and the experiences of discrimination encountered by trans women in İzmir's Bornova Street. The aim of the study is to make visible the gender discrimination faced by trans women and to deeply examine the relationship between this discrimination and housing insecurity.

The research is conducted within the framework of feminist methodology. Feminist methodology goes beyond scientific objectivity, centering the experiences and voices of the subjects. This study adopts the feminist standpoint theory, aiming to highlight the lived experiences of trans women and the systematic discrimination they face. Feminist standpoint theory emphasizes the importance of subjective experiences in knowledge production and demands social change from a social justice perspective. In this context, the in-depth interviews conducted in İzmir's Bornova Street reveal the extent of the rights violations and discrimination experienced by trans women.

Bornova Street was chosen because it is an area where trans women have long been present and have been severely subjected to rights violations as part of ongoing gentrification projects. This study not only aims to contribute to the literature but also to highlight the rights violations experienced by trans women and demand concrete changes. Given the scarcity of research on trans individuals within the field of gender studies in Turkey, this thesis is unique and makes a significant contribution to the struggle for gender equality.

Keywords: Gender Discrimination, Systematic Violence, Trans Women, Housing Problem

ÖNSÖZ

Azmi ve çalışkanlığı ile bana ı ışık olan, kaybolduğumu hissettiğim ve inancımı kaybettiğim zamanlarda bana inanan, tezim için benimle heyecanlanan ve hayallerimi destekleyen sevgili danışman hocam Dr. Öğr. Üyesi Havva Ezgi Doğru'ya gönülden teşekkür ediyorum. Benzer şekilde tez sürecimde yaşanan aksiliklere rağmen beni motive eden ve jürimde olmayı kabul eden sevgili hocalarım Doç. Dr. Fatih Çağatay ve Dr.Öğr.Üy. Hatice Yeşildal Turan 'a tezime sundukları katkılardan ötürü içtenlikle teşekkür ederim.

Bu süreçte ne zaman zorlansam ve ne yapacağımı bilemeyip paniklesem yanımda olup bana sabır ve sevgiyle zamanını ayıran canım arkadaşlarım Serkan Dik ve Damla Akalp'e çok teşekkür ediyorum. Psikolojim ne zaman yerlere devrilse bana yeniden başlama cesareti veren ve beni saatlerce dinleyen canım dostum Efehan Koç'a ve bu stresli süreç boyunca bana sık sık gönderdiği motivasyon videoları ve dertleşmelerimizle yanımda olan sevgili Yağmur Dumlu'ya teşekkür ederim. Canım arkadaşlarım, bu süreçte desteğiniz bana kendimi hep çok şanslı hissettirdi iyi ki varsınız.

Beni bütün zorluklara rağmen tek başına büyüten, her şeyden önce daima mutluluğumu gözetten, kalbime hayallerime ve hedeflerime gidecek cesaret tohumlarını eken sevgili annem Gülay Erdoğan'a sevgimi ve minnetimi ifade etmek isterim. Ayrıca çok güçlü bir kadın olup bana da güç verdiği için sevgili anneannem Müsaliye Erdoğan'a teşekkür ederim. Tezimin her aşamasında yanımda olan, çok zor günler geldiğinde bile bana sabırla destek olup inancımı tazeleyen sevgilim Enes Nurten'e, büyük sevgisi ve sabrı için çok teşekkür ederim.

Saha çalışmam sürecinde yanımda olan bana gerçek dostluklar kazandıran ve ablalık yapan sevgili Serpil Bulat'a kocaman bir kalbi olduğu ve beni kızlarından biri olarak gördüğü için çok teşekkür ediyorum. Ayrıca İzmir'de bana bir yuva veren Ebru Dinçel'e yoluma ışık olduğu ve toprağıma çok güzel tohumlar ektiği için teşekkür ederim.

Güzel hayallerle başladığım bu tez sürecinin sonuna gelmekten gurur duyuyor, keyifli okumalar diliyorum. Cinsiyet ayrımcılığının olmadığı hepimiz için özgür bir dünya umuduyla...

...../.../.2024

ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ

Bu tezin bana ait özgün bir çalışma olduğunu, çalışmamın hazırlık, veri toplama, analiz ve bilgilerin sunumu olmak üzere tüm aşamalarında bilimsel etik ilke ve kurallara uygun davrandığımı, bu çalışma kapsamında elde edilen tüm veri ve bilgiler için kaynak gösterdiğimi ve bu kaynaklara kaynakçada yer verdiğimi, bu çalışmanın Anadolu Üniversitesi tarafından kullanılan “bilimsel intihal tespit programı”yla tarandığını ve hiçbir şekilde “intihal içermediğini” beyan ederim. Herhangi bir zamanda çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

Beyza Sevde Bozar

03/12/2024

ÜRETKEN YAPAY ZEKÂ KULLANIM BEYANI

Bu tezi hazırlarken aldığımı (ChatGPT, Gemini, DALL-E vb.) üretken yapay zekâ programlarından destek aldığımı/almadığımı beyan ederim. Tezin hazırlığı aşamasında üretken yapay zekâ programlarından çeviri (örneğin çeviri, bilimsel makale vb.) desteği aldım. Üretken yapay zekâ programlarından aldığım bilgilerin doğruluğunu kontrol ettiğimi bildiririm.

Herhangi bir zamanda, çalışmamla ilgili yaptığım bu beyana aykırı bir durumun saptanması durumunda, ortaya çıkacak tüm ahlaki ve hukuki sonuçları kabul ettiğimi bildiririm.

(İmza)

Beyza Sevde Bozar

(Öğrencinin Adı Soyadı)

İÇİNDEKİLER

BAŞLIK SAYFASI	i
JÜRİ VE ENSTİTÜ ONAYI	ii
ÖZET	iii
ABSTRACT.....	iv
ÖNSÖZ	v
ETİK İLKE VE KURALLARA UYGUNLUK BEYANNAMESİ	vi
ÜRETKEN YAPAY ZEKÂ KULLANIM BEYANI	vii
İÇİNDEKİLER	viii
GÖRSELLER DİZİNİ	x
KISALTMALAR DİZİNİ	xi
1. GİRİŞ	12
1.1. Araştırmanın Problemi	13
1.2. Araştırmanın Amacı	14
1.3. Araştırmanın Önemi.....	14
1.4. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları	15
2. ALANYAZIN	17
2.1. Cinsiyeti Yeniden Düşünmek.....	17
2.1.1. Feminist Teori ve Cinsiyet Tartışmaları	17
2.1.2. Queer Perspektiften Cinsiyet.....	24
2.1.2.1. Queer'in Tarihi	24
2.1.3. Cinsiyet Tartışmalarına Michael Foucault'nun Katkıları.....	27
2.1.3.1. İktidar ve Özneleşme.....	27
2.1.3.2. Bedenin Tahakkümü	32
2.2. Cinsiyet Ayrımcılığı Ekseninde Yaşamlar.....	36
2.2.1. Cinsiyetin Akışkanlığı	37

2.2.2.	Cinsiyetin Belirlenmesi ve Atfı	40
2.2.3.	Translğa İki Yaklaşım: İkiliğin-Ötesi ve Yanlış-Beden Anlatısı 43	
2.2.4.	Ötekinin Ötekisi Olmak	47
2.3.	Trans Kadınların Barınma Sorunları	51
2.3.1.	Mekan Kuramları ve Konut Hakkı	51
2.3.1.1.	Kent ve Konut Hakkı	51
2.3.1.2.	Cinsiyetlendirilmiş Mekan	55
2.3.2.	Mekânsal Marjinalleşme ve Soylulaştırma Projeleri	58
3.	BULGULAR	63
3.1.	Trans Mekan Olarak Bornova Sokak	63
3.2.	Ayrımcılık ve Toplumsal Dışlanma	67
3.3.	Çalışma Hayatı ve Seks İşçiliği	76
3.4.	Konut Hakkı Sorunları	83
3.5.	Şiddet ve Güvenlik	94
4.	YÖNTEM	105
4.1.	Araştırmanın Modeli	105
4.2.	Katılımcıların Belirlenmesi	106
4.3.	Katılımcıların Demografik Verileri	107
4.4.	Veri Toplama	107
4.5.	Veri Analizi	109
5.	SONUÇ VE DEĞERLENDİRME	111

KAYNAKÇA

EKLER

GÖRSELLER DİZİNİ

Görsel 1.1.	Cinsiyet Kurabiyesi.....	27
Görsel 1.2.	Try Walking in My Shoes.....	118
Görsel 1.3.	Nefret Cinayeti Mağduru Ecem Seçkin.....	91
Görsel 1.4.	Bornova Sokak Transların!	93

KISALTMALAR DİZİNİ

AB	: Avrupa Birliği
BM	: Birleşmiş Milletler
CEDAW	: Kadınlara Karşı Her Türlü Ayrımcılığın Ortadan Kaldırılması Sözleşmesi (Convention on the Elimination of All Forms of Discrimination Against Women)
KAOS GL	: Kaos Gay ve Lezbiyen Kültürel Araştırmalar ve Dayanışma Derneği
KSGM	: Kadının Statüsü Genel Müdürlüğü
MEB	: Milli Eğitim Bakanlığı
STK	: Sivil Toplum Kuruluşu
ILO	: Uluslararası Çalışma Örgütü (International Labour Organization)

1. GİRİŞ

Cinsiyet ayrımcılığı hem akademik literatürde hem de günlük hayatta sıkça tartışılan bir konudur. Bu ayrımcılık, çoğunlukla kadın cinsiyet kimliği üzerinden ele alınsa da LGBTİ+ ve queer bireyleri de kapsamaktadır. Bu ayrımcılık biçimi, biyolojik öze atıfta bulunuyor gibi görünse de aslında kültürel olarak oluşturulmuştur. Trans bireyleri patolojik olarak etiketleyen ve kadınların doğuştan yetersiz olduğunu savunan bu ayrımcılık çeşidi, ataerkil ve heteroseksist toplumsal normların ürünüdür. Bu bağlamda, natrans kadınlara yönelik cinsiyetçilik ile transfobi ve homofobi olguları birbirleriyle ilişkilidir. Kadınların pasif, irrasyonel ve duygusal bireyler olarak görülmesi gibi önyargılar, kadınları dezavantajlı bir konuma sürüklerken; cinsiyet kimliği ve cinsel yönelime dayalı ayrımcılık, homoseksüel, biseksüel ve trans bireyleri homofobik ve transfobik tutumların kurbanı haline getirmektedir.

Bu çalışmanın temel amacı, trans kadınların toplumsal cinsiyet eşitsizliği, konut hakkı ihlalleri ve ayrımcılık deneyimlerini derinlemesine incelemektir. Trans kadınlar, maruz kaldıkları bu ayrımcılık ve önyargılar nedeniyle toplum içinde ötekileştirilmektedir. Bu bağlamda, araştırmamızda trans kadınların yaşadığı ayrımcılıkların boyutlarını ve bu durumun onların yaşamlarını nasıl etkilediğini anlamak için nitel araştırma yöntemleri kullanılacaktır. Araştırmanın sonuçları, trans kadınların maruz kaldığı toplumsal baskıları ve bu baskıların onların yaşamlarına etkilerini daha iyi anlamamıza yardımcı olacaktır.

Trans kadınların yaşadığı ayrımcılıklar, çoğu zaman onların temel insan haklarına erişimini engellemektedir. Örneğin, trans kadınlar, eğitim hayatlarında ve iş yaşamlarında sıkça ayrımcılıkla karşılaşmakta, görünürlükleri nedeniyle iş bulmakta zorlanmaktadırlar. Birçok trans kadın, nitelikli işlerde çalışmamaktadır. Trans kadınların büyük bir çoğunluğu seks işçiliği yaparak geçinmektedir.

Araştırmamız kapsamında trans kadınların konut hakkı ihlalleri incelenmektedir. Yogyakarta İlkeleri'ne göre, herkesin yeterli bir konut hakkına sahip olması gerekmektedir. Yogyakarta İlkeleri, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliği bağlamında insan haklarına dair uluslararası standartları belirleyerek, herkesin ayrımcılığa uğramaksızın yeterli konut hakkına sahip olmasını ve bu hakkın etkin şekilde korunmasını vurgular. Ancak, trans kadınlar, cinsiyet kimlikleri nedeniyle ev kiralamada ayrımcılığa maruz kalmakta, yüksek kiralar ödemek zorunda bırakılmakta veya evlerinden zorla

çıkarılmaktadırlar. Bu durum, trans kadınların güvenli barınma koşullarına erişimini engellemekte ve onların toplumsal dışlanma yaşamalarına neden olmaktadır.

Ayrıca, trans kadınların ailelerinden ve toplumdan gördükleri şiddet ve baskılar da araştırmamızın önemli bir bölümünü oluşturmaktadır. Trans kadınlar, ailelerinin ve çevrelerinin olumsuz tepkileriyle, fiziksel, cinsel ve duygusal şiddetle karşılaşmakta, ailelerinden kopmak veya kaçmak zorunda kalmaktadırlar. Bu durum, trans kadınların sosyal destek ağlarından yoksun kalmalarına ve daha fazla marjinalleşmelerine yol açmaktadır.

Bu araştırmanın önemi, trans kadınların yaşadığı ayrımcılık ve hak ihlallerini görünür kılmaktır. Feminist metodoloji kullanılarak yapılan bu çalışma, trans kadınların seslerini duyurmayı ve onların yaşadığı sorunları aktararak toplumsal düzeyde farkındalık yaratmayı amaçlamaktadır. Bu bağlamda, araştırmamızın bulguları, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin ve ayrımcılığın trans kadınlar üzerindeki etkilerini daha iyi anlamamıza ve bu sorunların çözümüne yönelik politikalar geliştirmemize katkı sağlamayı amaçlamaktadır.

Araştırmanın kapsamı, Türkiye'de İzmir Bornova sokakta yaşayan trans kadınların maruz kaldığı toplumsal cinsiyet eşitsizliği, konut hakkı ihlalleri ve ayrımcılık deneyimlerini içermektedir. Araştırma, trans kadınların günlük yaşamlarında karşılaştıkları zorlukları ve bu zorlukların güvenli konuta erişememeleriyle olan ilişkilerini derinlemesine incelemeyi hedeflemektedir. Ancak, araştırmanın bazı sınırlılıkları bulunmaktadır. Araştırma sadece İzmir Bornova sokaktaki trans kadınlarla sınırlıdır ve nitel bir çalışma olduğundan, elde edilen bulgular genelleştirilemez. Bununla birlikte, araştırmanın bulguları, trans kadınların yaşadığı ayrımcılığın ve barınma güvencesizliğinin boyutlarını anlamamıza ve bu sorunların çözümüne yönelik politikalar geliştirmemize önemli bilgiler sunmaktadır.

Bu çalışmanın bulguları, trans kadınların toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve ayrımcılığa karşı nasıl direndiğini ve bu direnişin günlük yaşamlarına nasıl yansıdığını analiz etmeyi amaçlamaktadır. Bu şekilde, trans kadınların yaşadığı eşitsizliklerin ve ayrımcılığın boyutlarını derinlemesine anlayarak, toplumsal değişim ve farkındalık yaratmayı hedeflemektedir.

1.1. Araştırmanın Problemi

Toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve ayrımcılık, trans kadınların günlük yaşamlarını derinden etkileyen ve onların temel haklarına erişimlerini kısıtlayan önemli sorunlardır. Trans

kadınlar, toplumda yerleşik olan toplumsal normlar ve önyargılar nedeniyle çeşitli yapısal ve sistemik engellerle karşılaşmaktadır. Bu araştırmanın problemi, trans kadınların yaşadığı ayrımcılık ve konut hakkı ihlallerinin boyutlarını ve bu durumun onların yaşamlarını nasıl şekillendirdiğini anlamaktır. Ayrıca, trans kadınların bu zorluklara karşı nasıl direndiği ve toplumsal cinsiyet rollerine ve normlarına karşı nasıl bir duruş sergilediği de araştırmanın odak noktalarından biridir. Bu bağlamda, trans kadınların maruz kaldığı ayrımcılığın ve barınma güvencesizliğinin nedenleri ve sonuçları derinlemesine incelenmiştir.

1.2. Araştırmanın Amacı

Bu araştırmanın temel amacı, trans kadınların toplumsal cinsiyet eşitsizliği, konut hakkı ihlalleri ve ayrımcılık deneyimlerini derinlemesine incelemektir. Araştırma, trans kadınların günlük yaşamlarında karşılaştıkları zorlukları ve bu zorlukların konuta erişim güvencesizliği ile olan ilişkilerini ortaya koymayı hedeflemektedir. Feminist metodoloji kullanılarak, trans kadınların yaşadıkları ayrımcılığın boyutlarını ve bu durumun onların yaşamlarını nasıl şekillendirdiğini analiz etmek amaçlanmaktadır. Bu doğrultuda, nitel araştırma yöntemleri kullanılarak elde edilecek veriler, trans kadınların maruz kaldığı toplumsal baskıları ve bu baskıların onların yaşamlarına etkilerini anlamamıza yardımcı olacaktır.

1.3. Araştırmanın Önemi

Bu araştırma, trans kadınların yaşadığı toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve ayrımcılığın boyutlarını ortaya koyarak, bu grupların maruz kaldığı hak ihlallerine dikkat çekmeyi amaçlamaktadır. Trans kadınların deneyimlerinin merkezde olduğu bu çalışma, onların seslerini duyurmayı ve yaşadıkları zorlukları görünür kılmayı hedeflemektedir. Bu araştırma, derinlemesine görüşmeler yoluyla gerçekleştirilmiş olup feminist bir yöntem benimseyerek, trans kadınlarla gerçek ve sürdürülebilir ilişkiler kurmayı hedeflemesiyle dikkat çekmektedir. Feminist metodolojinin sağladığı bu yaklaşım, trans kadınların yaşam deneyimlerini çok boyutlu bir şekilde ele alarak, bireylerin kendi hikâyelerine ve öznel deneyimlerine odaklanmıştır. Sosyolojik bir çerçeveye dayanan bu çalışma, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini ve ayrımcılığını hem bireysel hem de yapısal düzeyde analiz ederken, literatürde yeterince ele alınmamış olan trans kadınların kent hakkı bağlamında önemli ampirik katkılar sunmaktadır. Ayrıca, trans kadınların toplumsal direniş pratiklerini ve politik perspektiflerini inceleyerek, toplumsal farkındalığın

artırılması ve bu alandaki sosyal politikaların şekillendirilmesi açısından da önemli bir referans niteliği taşımaktadır. Araştırmanın bulguları, toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin ve ayrımcılığın trans kadınlar üzerindeki etkilerini daha iyi anlamamıza ve bu sorunların çözümüne yönelik politikalar geliştirmemize katkı sağlayacaktır. Bu yönleriyle, çalışma, yalnızca akademik değil, aynı zamanda toplumsal dönüşüm ve adalet mücadelesi için de bir kaynak oluşturmaktadır. Ayrıca, bu çalışma, trans kadınların yaşadığı ayrımcılığın boyutlarını ve bu durumun onların yaşamlarını nasıl şekillendirdiğini anlamamıza yardımcı olarak, toplumsal değişim ve farkındalık yaratmayı amaçlamaktadır.

1.4. Araştırmanın Kapsamı ve Sınırlılıkları

Bu araştırma, Türkiye'de yaşayan trans kadınların toplumsal cinsiyet eşitsizliği, konut hakkı ihlalleri ve ayrımcılık deneyimlerini kapsamaktadır. Araştırma, trans kadınların günlük yaşamlarında karşılaştıkları zorlukları ve bu zorlukların güvenli ve yeterli konuta erişim güvencesizliği ile olan ilişkilerini derinlemesine incelemeyi hedeflemektedir. Ancak, araştırmanın bazı sınırlılıkları bulunmaktadır.

Öncelikle, araştırma sadece İzmir Bornova Sokak'ta yaşayan trans kadınlarla sınırlıdır ve diğer bölgelerdeki ya da ülkelerdeki trans kadınların deneyimlerini kapsamamaktadır. Ayrıca, araştırma nitel bir çalışma olduğundan, elde edilen bulgular genelleştirilemez ve yalnızca çalışmaya katılan katılımcıların deneyimlerini yansıtmaktadır. Katılımcı sayısı sınırlıdır ve elde edilen veriler, yalnızca belirli bir zaman dilimindeki deneyimleri yansıtmaktadır. Bu sebeple, sonuçların dikkatli bir şekilde yorumlanması gerekmektedir. Araştırmaya katılmayı kabul eden trans kadın sayısı çeşitli nedenlerle sınırlı olmuştur. Görüşmecilerin büyük çoğunluğu gece çalışıp gündüz uyumakta oldukları için araştırma için görüşmeye zaman ayıramamıştır. Ayrıca, Bornova Sokak'taki trans kadınlar üzerine daha önce yapılan araştırmalar, bazı katılımcılarda kendilerini 'denek' gibi hissetme ve araştırmalara karşı olumsuz bir tutum geliştirme eğilimine yol açmıştır. Araştırmacı süreçte Bornova Sokak'ta gerçekleştirilen soylulaştırma projelerini konu alan eski İzmir Büyükşehir Belediyesi başkanı Tunç Soyer'in de yer aldığı "Dönüşüm" (2024) belgeselinin ilk gösterimine katılmıştır. Belgesel, trans kadınların sokağın gerçek sakinleri olmasına ve yerinden edilmelerine rağmen gerekli toplumsal cinsiyet eşitliği perspektifine sahip olmaması sebebiyle eksik bulunmuştur. Ayrıca, bazı katılımcılar, bu tür araştırmaların hayatlarını somut olarak değiştirmeyeceğine dair bir inanca sahip olduklarından görüşmelere katılmakta isteksiz davranmışlardır. Tüm bu faktörler

nedeniyle yalnızca yedi trans kadınla görüşme yapılabilmektedir. Ancak bu sınırlılıkları aşmak için farklı bir yöntem benimsenmiştir. Trans kadınlarla her gün birebir temas halinde olan kuaförleriyle, hukuki süreçlerde hak savunuculuğu yapan feminist bir avukatla ve 20 Kasım Nefret Suçlarıyla Mücadele Derneği'nden bir aktivistle derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu yöntem, katılımcıların yaşamlarına dair dolaylı ama kapsamlı bir bilgi edinmeyi sağlamış ve araştırmanın etik sorumluluğuna uygun bir yaklaşım benimsenmiştir.

Sonuç olarak, bu sınırlılıklar göz önünde bulundurularak, araştırmanın bulgularının genelleştirilmesinden kaçınılmalı ve yalnızca çalışmaya katılan bireylerin deneyimlerini yansıttığı unutulmamalıdır. Bununla birlikte, bu bulgular, trans kadınların yaşadığı ayrımcılık ve barınma güvencesizliği sorunlarının boyutlarını anlamamız ve bu sorunlara yönelik politikalar geliştirmemiz açısından önemli bilgiler sunmaktadır.

2. ALANYAZIN

Cinsiyetin toplumsal ve kültürel bir inşa olarak anlaşılması, feminist teori ve queer kuramın merkezinde yer almaktadır. Bu bölümde, cinsiyet kavramının yeniden düşünülmesi ve feminist teorinin gelişimiyle queer perspektifin katkıları üzerinden ele alacağım. Feminist teori, cinsiyet eşitsizliklerinin kökenlerini araştırarak bu eşitsizlikleri ortadan kaldırmanın yollarını tartışırken, queer kuram ise cinsiyet ve cinselliğin heteronormatif normlardan bağımsız olarak nasıl yeniden anlamlandırılabilirliğini sorgular. Bu yaklaşımlar, cinsiyetin sabit ve doğal bir kategori olmadığını, aksine toplumsal ve kültürel dinamikler tarafından şekillendirildiğini gösterir.

Bu bağlamda, bölümün ilk kısmında feminist teorinin cinsiyet tartışmalarına katkılarını, feminist hareketin üç ana dalgası üzerinden inceleyeceğim. İlk dalga feminizmin öncü figürlerinden Mary Wollstonecraft'ın kadın haklarına dair savunularına değinerek, kadınların eğitim ve siyasi hakları konusundaki taleplerini ele alacağım. İkinci dalgada, Simone de Beauvoir'ın toplumsal cinsiyet kavramını nasıl şekillendirdiğini ve radikal feministlerin ataerkillik eleştirilerini tartışacağım. Üçüncü dalga feminizmde ise postmodern ve kesişimsel yaklaşımların feminist teoriye getirdiği yenilikleri ele alacağım. Üçüncü dalga feminizmin merkezinde yer alan 'kesişimsellik' anlayışı, bireylerin birden fazla kimlik ve baskı ekseninde maruz kaldığı eşitsizlikleri analiz ederek, queer kuramın heteronormatif ve cinsiyet ikiliğini sorgulayan eleştirilerini derinleştirmesine ve daha kapsayıcı bir toplumsal adalet perspektifi geliştirmesine olanak tanımıştır. Bölümün devamında, queer kuramın cinsiyet ve cinselliği nasıl yeniden tanımladığına ve Michel Foucault'nun iktidar ve özneleşme kavramlarının bu tartışmalara katkılarına odaklanacağım. Queer kuramın tarihi ve temel ilkelerini inceleyerek, cinsiyet ve cinselliğin heteronormatif kalıpların ötesinde nasıl kavramsallaştırılabilirliğini göreceğiz. Bu tartışmalar, cinsiyetin sabit bir biyolojik gerçeklikten ziyade, sürekli olarak yeniden inşa edilen ve değişen bir kavram olduğunu anlamamıza yardımcı olacaktır.

2.1. Cinsiyeti Yeniden Düşünmek

2.1.1. Feminist Teori ve Cinsiyet Tartışmaları

Feminizm, toplumsal cinsiyet eşitsizliğini eleştiren, sorgulayan ve değiştirmeyi amaçlayan bir ideolojidir. Feminist perspektif cinsiyete dayalı ayrımcılığı ve baskıyı tespit ederek bu sorunlara eleştirel bir bakış açısıyla çözüm aramaktadır. Ayrıca feminizm cinsiyet rollerini sorgulayarak cinsiyet eşitliği sağlamayı hedeflemektedir. Feminist

düşünce, toplumsal yapıları ve kültürel normları sorgulayarak, kadınların ve diğer cinsiyet kimliklerinin yaşamlarını etkileyen sistematik eşitsizlikleri gidermeyi amaçlamaktadır. Bell Hooks'a (2012) göre feminizm "cinsiyetçiliği, cinsiyetçi sömürüyü ve baskıyı sona erdirmeyi amaçlayan bir harekettir". Feminist hareket genel hatları ile üç ana dalgadan oluşmaktadır.

Birinci kuşak liberal feminist Mary Wollstonecraft'ın 1792'de yayınladığı "A Vindication of the Rights of Woman" (Kadın Haklarının Savunusu) adlı çalışması, feminist teörinin ilk büyük eserlerindendir. Wollstonecraft'ın kadınların eğitim, toplumsal eşitlik, ahlaki erdem, evlenme özgürlüğü ve siyasi katılım hakları gibi konularda eşitlik fikrini savunduğu bu çalışması, kadınların toplumsal rollerini eleştiren önemli bir feminist manifesto olarak öne çıkmaktadır (Wollstonecraft, 2012). Bu çalışmanın temel argümanı, kadının özgürleşmesinin önündeki engelin, kadının yaşam amacını erkeklere hizmet edecek şekilde düzenleyen toplumsallaşma süreci olduğunu göstermektedir (Donovan, 2013, s. 62). Wollstonecraft, kadınların doğaları gereği yetersiz oldukları gerekçesiyle ikincil ve dezavantajlı konuma itilmelerini reddetmiş ve bu düşüncesini erkeklerin kadınlarla aynı 'kafeste' tutulması durumunda benzer 'kusurlu' özellikleri geliştireceklerini öne sürerek gerekçelendirmiştir (Botis & Tong, 2021, s. 14). Birinci dalga liberal feministler, kadınlarında aynı erkekler gibi anayasa tarafından arzulanan her türlü niteliğe sahip özgür vatandaşlar olduklarını ve tıpkı 'erkek' vatandaşlar gibi oy verme, mülkiyet ve eğitim hakkına sahip olmaları gerektiğini savunmuştur.

Feminist hareketin ikinci dalgası, 1960'ların başında başlayıp 1970'lerin sonuna kadar süren ve radikal feminizm olarak adlandırılan bir dönemi kapsamaktadır. 1949 yılında yayınladığı 'İkinci Cins' adlı kitabıyla, Simone de Beauvoir radikal feminizmin düşünsel altyapısına önemli katkılarda bulunmuştur. Beauvoir, "Kadın doğulmaz, kadın olunur" argümanı ile cinsiyetin toplumsal bir inşa olduğunu ve kadın kimliğinin kültürel, sosyal ve tarihsel etkileşimlerle şekillendiğini vurgulamıştır (Beauvoir, 1993, s. 231). Bu argüman ile biyolojinin kader olduğu fikri çürütülmüş, biyolojik cinsiyet (sex) ile toplumsal cinsiyet (gender)¹ ayrımı öne sürülmüştür. İkinci kuşak radikal feministler bu ayrım üzerinden toplumsal cinsiyet rollerindeki eşitsizlikleri eleştirerek kadınların

¹Raewyn Connell, toplumsal cinsiyet olgusunu kapsamlı olarak ele aldığı, 1987'de yayınladığı *Gender and Power: Society, the Person, and Sexual Politics* adlı eserinde biyolojik cinsiyeti bireyin anatomik ve fizyolojik özellikleriyle sınırlarken, toplumsal cinsiyeti sosyal, kültürel ve politik bağlamlarda belirlenen cinsiyet kimliği ve rol sistemleriyle açıklamıştır (Connell, 2017, s. 165-189).

ikincilleştirilmesi ve baskı altında olmalarının kökenin ataerkillik olduğunu vurgulamıştır.

Carol Hanisch, 1969 yılında yayınladığı *The Personal is Political* (Kişisel Olan Politikadır) başlıklı makalesinde; bireylerin kişisel deneyimlerinin toplumsal ve politik bağlamda ele alınması gerektiğini savunmuş ve bireylerin kişisel yaşantılarının sadece bireysel olmadığını, aynı zamanda toplumsal yapılarla ilişkili olduğunu vurgulamıştır (Hanisch, 1969, s. 76-78). Buna göre toplumsal cinsiyet rolleri aracılığı ile kadının konumunun ikincilleştirilmesi; bireysel bir deneyim olmaktan ziyade toplumsal yapının ataerkil olmasından kaynaklanmaktadır. Ataerkillik, aile içinde baba otoritesinin hakim olduğu, karar alma süreçlerinde erkek üstünlüğünün vurgulandığı ve geleneksel cinsiyet rollerinin güçlü bir şekilde benimsendiği bir toplumsal düzeni ifade etmektedir. Sylvia Walby, *Theorizing Patriarchy (Patriyarka Kuramı)* isimli kitabında ataerkilliği çok boyutlu olarak ele almış; toplumun çeşitli kurumlarını, kültürel normları ve politik yapıları içeren kapsamlı bir çözümleme sunmuştur (Walby, 2016). Walby'nin çalışması, patriyarkanın etkisinin sadece cinsiyetle sınırlı olmadığını, aynı zamanda sınıf, ırk ve cinsel yönelim gibi diğer sosyal faktörlerle de etkileşime girdiğini göstermektedir (Walby, 2016). Bu analiz, ataerkilliğin tek boyutlu olmadığını ve çeşitli sosyal dinamiklerle birlikte ele alınması gerektiğini vurgulamaktadır.

Diğer yandan Kate Millet'in, 1987'de dönemin temel iki eserinden biri olan "Sexual Politics" (Cinsel Politika) isimli çalışması yayınlanmıştır. Millet'in çalışması aileyi, cinselliği ve toplumsal normları incelemenin yanı sıra bu alanlardaki patriyarkal yapıları da sorgulamıştır (Millet, 1987). Millet'e göre, cinsiyet toplumsal bir inşadır ve ataerkil düzenin temel kurumu ailedir (Millet, 1987, s. 60). Millet bu önemli çalışmasında, aile içindeki geleneksel rollerin kadınların ikincilleştirilmesine sebep olduğunu ve bu durumun kadınların toplumda dezavantajlı bir konuma yerleşmesine yol açtığını ortaya koymuştur. Bu çalışmalar, toplumsal cinsiyet rolleri ve ataerkil yapıların bireylerin yaşamlarını nasıl etkilediği konusunda önemli bir anlayış sağlamaktadır. Kadınların toplum içindeki konumlarını anlamak ve değiştirmek için bu yapıları sorgulamak ve dönüştürmek gereklidir.

Dönemin önde gelen kuramcıları, kadının ikincil konumunun biyolojiden değil, ataerkil toplumsal cinsiyet inşasından kaynaklandığını vurgulamışlardır. İkinci Kuşak feministler, ataerkil ideolojinin yeniden üretiminde ailenin temel bir kurum olduğunu belirterek, evlilik ve dayatmacı heteroseksüel düzene karşı çıkmışlardır. Ayrıca, Radikal feministler,

cinsel şiddet, kadınların üreme hakları, iş hayatındaki eşitsizlik gibi konulara odaklanarak bu alanlarda toplumsal değişiklik talep etmişlerdir.

Anaakım feministler, üçüncü dalga feministlerin eleştirdiği şekilde, genellikle beyaz, orta/üst sınıf ve cishet² kadınları temsil eden bir perspektiften hareket etmişlerdir. Üçüncü dalga feministler ise, ikinci dalga feministlerin kapsayıcı olmayan ‘kız kardeşlik’ ideolojisini eleştirmişlerdir. Feministlerin kız kardeşlik ideolojisi, kadınların ortak deneyimlere sahip olduğunu varsayarak evrensel bir kadınlık algısı yaratır. Özellikle 20. yüzyılın sonlarına doğru, postmodernist ve çokkültürcü teorilerin etkisiyle feminist teorinin kapsamı genişlemiş; kadınlar arasındaki ırk, sınıf, etnisite ve cinsellik farklılıklarına odaklanılmıştır (Donovan, 2013, s. 349). Feminist hareketin üçüncü dalgası, özellikle 1990’ların ortalarından itibaren, çeşitlilik, kesişimsellik ve küresellik gibi konuları ele alarak daha geniş bir perspektif kazanmıştır. Bu dönemde, kadınların yaşamlarını etkileyen diğer sosyal kimlik ve güç dinamikleri, örneğin ırk, sınıf, cinsellik ve engellilik gibi konular da daha fazla vurgulanmıştır.

Postmodernizmin izlerini taşıyan bu dönem, feminizmi yeni bir noktaya taşıyarak kesişimsellik ekseninde bir bakış açısı sunmuştur. 1989’da Kimberlé Crenshaw tarafından ortaya atılan kesişimsellik teorisine göre; siyahi kadınların ırk ve cinsiyet ayrımcılıklarına dair deneyimlerinin kesişimsellik ekseninde incelenmemesi, siyahi kadınların maruz kaldıkları spesifik ayrımcılığın göz ardı edilmesine sebep olmaktadır (Crenshaw, 1989, s. 139-167). Kesişimsel feminizm, farklı cinsiyetçilik ve ötekileştirme biçimlerinin (örneğin ırkçılık, sınıfsal eşitsizlik, engelli ayrımcılığı, yaşlı ayrımcılığı vb.) birbirlerini nasıl pekiştirdiklerini ve şiddetin boyutlarını farklılaştırdığını açıklamıştır (Serano, 2013, s. 15-16).

Kesişimsellik, başlangıçta siyah feminizmden ilham alan bir kavram olmasına rağmen, bugün ırkın yanı sıra cinsiyet kimliği, cinsel yönelim, sınıf, engellilik, fiziksel görünüş, etnisite, din, eğitim seviyesi gibi farklılıkların birleştiği noktalarda yaşanan ayrımcılık ve dezavantajları anlamak için kullanılan bir çerçevedir. Kesişimsellik yaklaşımı, çeşitli güç dinamiklerinin bir araya gelerek oluşturduğu özel baskı türlerini ortaya koymak ve bu süreçlerin doğurduğu kimliklerin karmaşıklığını anlamak için analitik ve politik bir çerçeve sunmaktadır.

²Cishet, cinsiyet kimliği ve biyolojik cinsiyeti birbirine uyumlu heteroseksüel yönelimli kişileri tanımlamak için kullanılan bir terimdir.

Postmodern ve postyapısalcı etkiler taşıyan üçüncü dalga feminizm, kadın olmak, toplumsal cinsiyet ve cinsellik gibi kavramları eleştirel bir perspektiften yeniden inşa etmiştir. Bu perspektifte, geleneksel olarak kadın ve erkeğin zıt cinsiyet kimlikleri olarak kurgulanması eleştirisi ve cinsiyete dayalı rollerin sorgulanması önemli bir yer tutmuştur. Cinsiyete dayalı bu kurgu, erkek egemen kültürün kadını ikincil, bağımlı, pasif, duygusal, zayıf, beceriksiz, erkeği ise birincil, bağımsız, aktif, akılcı, güçlü, becerikli olarak irrasyonel biçimlerde tanımlayarak oluşturduğu ikili cinsiyet rejimine dayanmaktadır (Chanter, 2019, s. 21). Bu eleştirilerde önemli bir figür olan Jacques Derrida, postyapısalcı feminizme büyük katkılarda bulunmuştur. Derrida, ‘ikili karşıtlıkları’ (1982) ve geleneksel fallus-logos-merkezci düşünceyi eleştirerek erkeğin üstün ve öncelikli konuma yerleştiğine işaret etmiştir. Derrida’ya göre, bu tür karşıtlıkların kurulmasıyla erkek egemen kültür, kadını aşağılayıcı ve erkeği yüceltici bir şekilde tanımlamıştır. Feder, Ellen K. ve Emily Zakin’e göre:

“Fallus-logos-merkezcilik kavramı, mevcudiyete (presence) değer verilmesi ile fallikleştirilmiş Sembolik Düzen arasındaki bağı açık hale getirir. Logos merkeziliğin ikili, hiyerarşik kategoriler kurmasına, bu ikili kategoriler arasındaki hiyerarşide hakim terimlerin eril olarak işaretlenmesine ve eril terimlerin hakim olarak işaretlenmesine olanak tanıyan işlemi belirtir. Feminist bir bakış açısından, fallus-logos-merkezcilik erilleştirilmiş bir bakış açısının yerleştirilmesini ayrıcalıklı kılan dışlayıcı kategoriler kullanılarak anlaşılabilir (intelligible) bir deneyimin üretilmesi olarak okunabilir. Fallus-logos-merkezcilik tam, mevcut, görünür bir fallus fikri ile bir fallusu eksik olan, görülecek bir şeyi olmayan ve telafi edilme ihtiyacı olan bir yokluğu temsil eden hadım edilmiş kadın fikri arasındaki tezatı açıklığa kavuşturur (1997, s. 47).”

‘İkili karşıtlıklar’ ise anlamı yaratan bir yapı olarak, “bir sistemde bir özelliğin varlığı/yokluğuyla ya da aynı türün iki zıt ögesini oluşturan özelliklerin varlığıyla belirlenen karşıtlık” olarak ifade edilebilir (Mutlu, 2004, s. 136). Derrida, ikili karşıtlıkları yapı sökülmesine uğratmak amacıyla ‘différance’ kavramını geliştirmiştir. Différance bir gösterenin anlamını belirleyen, ancak kendisi de başka gösterenlere bağlı olan bir gösterendir (Holland, 1997, s. 3). Différance kavramını bir örnekle açıklayacak olursak ‘anne’ sözcüğü, ‘kadın’ sözcüğünün iziyle tanımlanır ancak, ‘kadın’ sözcüğü de tam olarak ‘anne’ sözcüğünü kapsamaz, çünkü “kadın” sözcüğü de ‘kız’, ‘eş’, ‘kız kardeş’ gibi başka izlere bağlıdır. Buna göre iz; anlamın sabit olmadığını, ancak sürekli olarak farklılaştığını ve ertelendiğini göstermektedir.

Konuşma-yazı, varlık-yokluk, akıl-duygu, kadın-erkek gibi ikili karşıtlıkları dekonstrüksiyon yöntemiyle sorgulayarak Batı metafiziğinin temellerini deşifre eden

Derrida, 'ikili karşıtlıkların' sabit olmadığını üstün ve öncelikli olarak belirlenenin tersine çevrilebileceğini ortaya koymuştur (Derrida, 1994). J. W. Scott'a göre, "dekonstrüksiyon çift oluşturan terimlerin doğal olmadığını, inşa edilmiş karşıtlıklar olduğunu, belli amaçlar için belli bağlamlarda inşa edilmiş olduklarını göstermektedir" (Scott, 1988, s. 37-38). Bu durumda cinsiyetin anlamı doğal ve sabit değil, değişken ve inşa edilmiştir. Cinsiyet, kadın ve erkek arasındaki biyolojik farklılıkları değil, toplumsal ve kültürel olarak belirlenen ve değişebilen anlamları ifade etmektedir.

Luce Irigaray ve Helene Cixous gibi postmodernist feministler özellikle Derrida'nın dilbilimi ve yapısökümü ile Lacan'ın psikanaliz verilerinden ilham alarak, kadınların patriyarkal dille ilişkisini sorgulamışlardır. Bu bağlamda, Irigaray ve Cixous gibi düşünürler, eril dilin egemenliğini ve kadının sesinin bastırılmasını eleştirmişlerdir. Örneğin Irigaray, Lacan'ın sembolik düzen kavramından yola çıkarak eril dilin yanında dişil karaktere sahip bir dilin de oluşturulması gerektiğini savunmuştur (Irigaray 2002, s. 69/ 49-73). Irigaray'a göre, kültürde egemen olan eril akıl tarafından inşa edilmiş ve edilmekte olan dil, onu 'Tanrısal'a yönlendirir, bu da 'Tanrısal' erkeği doğal/doğüstü olarak adlandırılan iki ayrı varlık haline ayırır. Erkek, kadın tarafından dünyaya geldiğini yadsır ve böylelikle kadının susturulması meselesini daha kötü bir hale getirir. "Söz erkekler arasında, ustadan öğrencisine/öğrencilerine geçen bir tılsıma dönüşür. Bir erkek bir diğerrinin sözlerini dinler ve onları tekrar etmeye girişir. Kendi aralarında takılırlar. O-doğa, kadın, Tanrıça- artık orada yoktur" (Irigaray, 2014, s. 60). Sembolik sistemde, kadınlar 'özne' gibi görünmelerine rağmen, tek bir cinsiyetin, yani erilin sesini yansıttığı için, sembolik sistemde eril olarak konumlandırılır. Bu yapı, kültürel ve tarihsel köklere sahiptir. Irigaray, sembolik sistemin değiştirilmesi için dişi cinsiyetin geleneksel imgelerini yeniden üretmenin gerekliliğini vurgular.

Cixous, Irigaray ile paralel bir biçimde dişil yazının vurgulanmasıyla toplumsal belleğin değişebileceğini ve fallusmerkezli kültürün yol açtığı baskının ortadan kalkabileceğine dikkat çekmiştir (Moi, 1985, s. 104-120). Cixous'a göre bugüne kadar kadınlar hakkında yazılan ve söylenenlerin erkek bakış açısını yansıtmasının nedeni fallusmerkezli kültürdür. Bu durumda var olan kadınlık, erkek bakış açısından türetilmiş kurgusal bir kadınlıktır. Dişil bir dil oluşturmak amacıyla pek çok eser üreten Cixous'un en önemli çalışmalarından birisi 1975 yılında yayınladığı 'Le Rire de la Méduse' (Medusa'nın Kahkahası) isimli denemesidir. Yunan mitolojisinde Medusa, kendisine bakan erkekleri taşla çeviren dişi bir yaratık olarak imgenmiştir. Cixous, bugüne kadar eril söylem

tarafından canavarlaştırılmış Medusa'nın hayatını, eril kültürün etkisiyle kadınlığa dayatılmaya çalışılan yaşamla özdeşleştirmiştir (Doğan, 2021).

“Medusa, kadınların çoğunu temsil eden bir eğretilime gibi işlerlik kazanır ve kadın bedeni ve sesi üzerindeki baskılara ve hiyerarşik yasa koyucu unsurlara karşı çıkmaya dair bir çağrı niteliğindedir. Medusa'nın başındaki yılanlar ile kadınlar da yapıya meydan okuyan bir cinselliği deneyimler. Medusa gibi kadınlar dile girer ve kadın arzusunu ortaya çıkarır. Oysa bu dişil arzu yüzyıllardır tarihi, cinsel, sosyal, kültürel kodlarla ataerkil unsurlar tarafından kuşatılmış ve kadın adeta tarih sahnesinden silinmiştir (Aydınalp, 2020, s. 30).”

Medusa figürü, kadın arzusunun ve cinselliğinin özgürleştirilmesine dair bir çağrı olarak kullanılmış, kadınların kültürel, cinsel ve sosyal kodlarla mücadelesini simgelemiştir. Irigaray ve Cixous toplumsal olarak inşa edilmiş ‘kadın’ kurgusunu değiştirmenin yolunu dişil bir dilin oluşturulmasında görmüştür.

Postmodernist feministler, cinsiyeti ele alırken geleneksel feminist yaklaşımlardan farklı olarak, cinsiyetin sabit ve evrensel bir gerçeklik olarak değil, toplumsal, kültürel ve dil tabanlı bir yapı olarak inşa edildiğini vurgularlar. Serdaroğlu’na göre:

“Postmodern feminist kuram’, farklı feminizmlerce tanımlanan feminist kuramlardan birisi değil; farklı feminizmleri ve modernist bilim yaklaşımının çift değişkenlik karşılıkları ikicilikleri- temelinde ikincilleştirerek marjların dışına iten tüm ‘öteki’leri de , marj içinde kalanlarla birlikte, ‘farklı ama eşit’ anlayışı ile kucaklayan, kısaca modernist bilimin (ve doğurgusu pozitivistizmin) kurguladığı, geleneksel felsefi sacayaklarına yaslanmayan bir duruş, bir bakış; bu anlamda da bir başkaldırıdır (Serdaroğlu, 1997).”

Cinsiyete yönelik süregelen feminist tartışmalar, eril söylem tarafından ‘ötekileştirilen’ bireyleri anlamak yolunda büyük katkılar sağlamıştır. Cinsiyetin inşa edilmiş ve kurgusal dünyasına yönelik gerçekleştirilen bütün çözümlemeler, ikincilleştirilen kimliklerin maruz bırakıldıkları hak ihlallerine karşı bir direnç ve farkındalık oluşturmayı amaçlamaktadır.

Postmodernist feminizmin cinsiyet ve cinsellik konularındaki geniş açılı ve eleştirel yaklaşımından sonra, queer kuramın bu konulara getirdiği derinlemesine analizlere değinmek faydalı olacaktır. Queer kuram, cinsiyet ve cinselliği heteronormatif normlardan bağımsız ele alarak, bireylerin kimliklerini özgürce ifade etmelerine odaklanmaktadır. Bu kuram, geleneksel olarak kabul edilen cinsiyet ve cinsellik kategorilerini sorgulamakta ve çeşitliliği benimsemektedir. Queer kuram, bireylerin kendi kimliklerini tanımlama özgürlüğünü destekler ve farklılıkları kutlar. Bu nedenle, queer kuramın cinsiyet ve cinsellik alanındaki etkileyici ve yenilikçi yaklaşımları feminist tartışmalara önemli bir katkı sağlamaktadır. Ayrıca, queer kuram, cinsel yönelimin ve

cinsiyet kimliğinin doğuştan değil, toplumsal ve kültürel faktörlerden etkilendiğini savunur. Bu bağlamda, queer kuram geleneksel heteronormatif anlayışlara meydan okuyan bir bakış açısı benimsemiştir.

Bir sonraki bölümde sırasıyla queer kavramının tarihi, queer kurama büyük katkıları bağlamında Michel Foucault'nun çalışmaları değinilecektir.

2.1.2. Queer Perspektiften Cinsiyet

2.1.2.1. Queer'in Tarihi

Queer kelimesi dilimize İngilizce'den geçmiş olup; yamuk, tuhaf, garip gibi anlamlara gelirken; argoda ise 'ibne' olarak geçmektedir. Encyclopedia of Homosexuality'e göre, 'queer' kelimesi yirminci yüzyıl Amerika'sında eşcinsellere yönelik tacizlerde en yaygın kullanılan argo terimlerden biriydi (Dynes, 2016, s. 675). Terimin heteroseksüel ilişkiyi yüceltirken queer olmayı aşağılayan negatif anlamlar taşıması, heteronormatif sistemler tarafından anlamlandırmasından kaynaklanmaktadır (Aşçı, 2020, s. 171). Buna karşılık homofobik kökenli olan queer kavramı, ikili cinsiyet sitemine uymayan 'ötekiler' tarafından ters yüz edilerek yeniden anlam kazandırılmıştır (Özkazanç, 2015, s. 82). Queer kuram ve queer hareketin ötekileştirilen bu kavramı benimsemesi ve yeniden anlamlandırma çabası queer politikanın özünü oluşturmaktadır (Güçlü & Yardımcı, 2013, s. 17). Queer kelimesinin orijinal sözlük anlamının dışında ötekileştirici anlamlar taşımasının ve sonrasında politik bir anlam kazanmasının sebeplerini anlamak için tarihsel süreçlere göz atmak önemlidir.

New York'un izbe sokaklarından birinde yıkık dökük bir bar olan Stonewall Inn, 27 Haziran 1969 gecesini yaşanan ayrımcılık karşıtı muhalefet sadece kendi sınırlarını aşmakla kalmayıp, aynı zamanda tüm LGBTİ+ özgürleşme mücadelesini derinden etkileyen bir dönüm noktası olmuştur. O yıllarda eşcinsellerin ve transların barlarda toplanmasının illegal olması sebebiyle Stonewall Inn de dönemin diğer barları gibi polise rüşvet vererek varlığını sürdürmeye çalışmaktadır. Polislerin düzenli baskınlar gerçekleştirdiği, çoğunlukla transların, on sekiz yaşın altındakilerin, kimliği olmayanların ya da polisin 'tehlikeli' gördüğü kişilerin gözaltına alındığı bir ortamda, o gece beklenmedik bir direniş yaşanmıştır. Eric Marcus'un röportaj yaptığı tanıklardan birinin ifadesine göre, barın müdavimleri, artık bu saçmalığı sorgulamaya başlamıştır: 'Neden bu absürt duruma katlanıyoruz? Neden cezalandırılıyor? Sıradan bir barda içmek için neden o mafyaya dünyanın parasını ödüyoruz, üstelik bir de tutuklanıyoruz?' şeklindeki bu sorular, o anın

çelişkisini net bir şekilde ortaya koymaktadır (Marcus, 2002, s. 127). Tutuklama sırasında polisin bir kadına şiddet uygulaması, duruma daha fazla sessiz kalamayan protestocuları harekete geçirerek polislere şişe ve taşlarla karşılık verilmesine yol açmış ve bu çatışmada ilk şişeyi atan kişi ise trans aktivist Sylvia Rivera olmuştur³ (İbeş, 2020). Büyüyen çatışma sonucunda bar ateşe verilmiş daha sonrasında ise sonlanması beklenen direniş dalga dalga büyüyerek yeni bir boyut kazanmıştır. Sistemik olarak ayrımcılık ve şiddete maruz kalan LGBTİ+ bireyler seslerini duyurmak için ertesi gün yeniden barın önünde daha kalabalık gruplar halinde protestolar düzenlemiştir. Bir sonraki gün ise Türkiye’de ‘Onur Yürüyüşü’ olarak bildiğimiz tarihteki ilk ‘Gay Pride’ yürüyüşü gerçekleşmiştir (Bayramoğlu, 2011, s. 388).

John D’Emilio (2002), Stonewall olaylarının ani bir gelişme olmadığını ve büyüyen kapsamlı bir direnişe dönüşmesinin aslında tek bir gecede gerçekleşmediğini belirtmektedir. Stonewall öncesi kuşağın devam eden aktivist eylemleri ve politik hak arayışlarının bir sonucu olarak bu direnişin ortaya çıktığını vurgulamaktadır. D’Emilio, direnişin zamanlamasının da önemli olduğunu belirtirken, bu sürecin ani bir patlama değil, uzun süreli bir hazırlık sonucu gerçekleştiğini ifade etmektedir (D’Emilio, 2002, s. 148). Stonewall aslında ötekileştirilen ve hakları gasp edilen LGBTİ+ bireyler için bir görünürlük sürecini başlatmıştır. Stonewall olaylarını anmak amacıyla bir yıl sonra New York’ta on binlerce kişi yürüyüş düzenlemiştir. Bu yürüyüşler sırasında, “Out of the closets! Into the streets!” (Saklandığınız yerlerden çıkın! Sokağa çıkın!) sloganları atılarak basına LGBTİ+ bireylerin artık saklanmayacağı açıkça ifade edilmiştir (Rutledge, 1990, s. 21).

D’Emilio’nun da belirttiği gibi, Stonewall olaylarını unutulmaz kılan şey daha sonrasında örgütlü ve sistemik olarak mücadelenin sürdürülmesidir (D’Emilio, 2002, s. 149). Stonewall olayları gazetelerde her ne kadar olumsuz propagandalar ile yayınlansa da direnişin ülke çapında duyulmasına katkı sağlamış ve 1970’lerin başına gelindiğinde ağırlıklı olarak gay ve lezbiyenlerden oluşan Gay Liberation Front (Gay Kurtuluş Cephesi) gibi pek çok LGBTİ+ bireylerin temel insan haklarını savunan sivil toplum örgütlerinin sayısı 400’e ulaşmıştır (Marcus, 2002, s. 133). Bu örgütlerin kuşkusuz en büyük kazanımlarından birisi 1973’te Amerikan Psikiyatri Derneği’nin, eşcinselliği hastalıklar kategorisinden çıkarmasıdır. Bu kararın uluslararası bir boyut kazanması, 17

³<https://www.indyturk.com/node/205656/haber/stonewall-lgbtlilerin-hayat%C4%B1n%C4%B1-de%C4%9Fi%C5%9Ftiren-ayaklanma> (Erişim Tarihi: 12.04.2024)

Mayıs 1990'da Dünya Sağlık Örgütü'nün eşcinselliği hastalık listesinden çıkarmasıyla gerçekleşmiştir. 1990 yılında kurulan Queer Nation ise doğrudan queer kelimesini sahiplenen ilk örgüt olmuş aynı yıl New York Onur Haftası'nda ACT UP ile 'Queer'ler Bunu Okusun!' başlıklı bir el ilanı dağıtılmıştır (Corber & Valocchi, 2006, s. 1-21). Queer politikanın temel prensiplerini daha iyi anlamak için, aşağıda Queer Manifesto'dan seçilmiş bazı bölümlere yer verilmiştir:

“Queer olmak mahremiyet hakkıyla ilgili değildir; kamusal olma, sadece olduğumuz kişi olma özgürlüğüyle ilgilidir. Her gün baskıyla savaşmak demektir; homofobi, ırkçılık, kadın düşmanlığı, dini ikiyüzlülerin bağnazlığı ve kendi kendimizden nefret etmemiz... Biz bir orduyuz çünkü öyle olmak zorundayız. Biz bir orduyuz çünkü çok güçlüyüz. (Uğruna savaşacak çok şeyimiz var; nesli tükenmekte olan türlerin en değerlisiyiz). Ve biz bir aşklar ordusuyuz çünkü aşkın ne olduğunu bilen bizleriz. Arzu ve şehveti de. Onları biz icat ettik. Sırf birbirimizi sevmek için dolaptan çıkıyoruz, toplumun reddiyle yüzleşiyoruz, idam mangalarıyla karşılaşyoruz! Her seviştiğimizde biz kazanırız. Kendimiz için savaşmalıyız (bunu başka kimse yapmayacak) ve eğer bu süreçte dünyanın geneline daha fazla özgürlük getirirsek o zaman harika... Evet, 'gay' harika bir kelime. Onun da bir yeri var. Ama pek çok lezbiyen ve gay erkek sabaha kızgın ve bıkkın uyanıyorlar, neşeli (gay) olarak değil. İşte bu yüzden biz kendimize queer demeye karar verdik. Queer'i kullanmak dünyanın geri kalanının bizi nasıl gördüğünü kendimize hatırlatmanın bir yolu. Queer'i kullanmak düz bir dünyada gizli ve kenara itilmiş hayatlar yaşayan zarif ve çekici insanlar olmak zorunda olmadığımızı kendimize söylemenin bir yolu... Evet, queer sert bir kelime olabilir ama aynı zamanda homofobinin elinden çalabileceğimiz ve ona karşı kullanabileceğimiz sinsi ve ironik bir silahtır. “

Queer, toplumun heteroseksüelliği norm olarak görmesini reddederek kendisini 'öteki' statüsüne hapsetmez; alaycı, kışkırtıcı ve tiyatral performanslar aracılığıyla 'ben' ve 'öteki' arasındaki yapıları sorgular (Çakırlar ve Delice, 2012, s. 16). Aynı zaman da gay ve lezbiyen varoluş mücadelesinde makul sınırlar çizmeyi hedefleyen, ayrımcılığı engellemek ve görünürlük kazanmak amacıyla normalliyi vurgulayan ve sistem eleştirisinden uzak duran siyasi tutumları da eleştirmiştir (Çakırlar ve Delice 2012, s. 16). Bu çerçevede, Queer kavramı sadece bireysel kimliklerin ötesinde bir siyasi duruşu temsil ederken, aynı zamanda toplumsal yapıları ve normları sorgulamayı hedefler. Queer Kuramın en önemli isimlerinden Judith Butler, olumsuz anlamlarla yüklü bu kelimenin bilinçli olarak sahiplenilmesinin arkasındaki sebebi şöyle ifade etmektedir;

“Queer politikalarda, [...] 'queer' kelimesinin reddedici gücünün cinsel meşruiyetin koşullarına karşı bir muhalefeti onaylayacak şekilde tersine çevrildiği yeniden imleyici bir pratik okuruz. Çelişkili, fakat aynı zamanda ümit vadeden bir biçimde, çeşitli homofobik

çağrılar üzerinden kamusal söylemin içine doğru 'queerleştirilen' özne bu terimi direniş adına söylemsel bir temel olarak üstlenir ve ona atıfta bulunur. Bu tür bir atıf tersine döndürdüğü söylemsel konvansiyonu taklit ettiği ve abartılı kıldığı ölçüde teatral olarak belirir. Böylesi abartılı bir jest kendi dış(kı)layıcı stratejilerinin koşullarını kontrol edemeyen homofobik 'yasa'nın ifşası için büyük bir önem teşkil eder (Butler, 2013, s. 133)."

Queer politikalar, 'queer' kelimesini kullanarak cinsel normlara karşı bir muhalefet ifade etmekte ve homofobik çağrışımları kullanarak söylemsel bir direniş sağlamaktadır. Queer, söylemsel konvansiyonları taklit ederek ve abartarak teatral bir şekilde belirginleştirmekte ve homofobik normları ifşa etmektedir. Bu bağlamda, queer politikalar heteronormatif yapıların eleştirisi ve değişimi için önemli bir araç olarak görülmektedir.

Queer kelimesi tarihsel süreçte eşcinsel hareketinin içinden çıkmış bir kavram olmakla birlikte kapsamı çok daha geniştir; ikili kimlik normlarınca ötekileştirilen bireylerin özgürlük ve eşitlik mücadelesine işaret etmektedir. Annamaria Jagose, 'Queer Teori: Bir Giriş' eserinde bu durumu şöyle açıklamaktadır; Queer, eşcinsel kimlik taşırmalarının bir ürünüdür ancak onu farklı kılan basitçe yeni bir etiket değil bu kimliklerin algılanmasıyla ilgili bir değişimi içermesidir (Jagose, 2017, s. 93-96). Eşcinsel hareketin hak ve özgürlük mücadelesini 'biz de sizin gibiyiz' söylemiyle yürütmesine karşın Queer politika, farklı olmaktan memnuniyet duyarak içeridekileri heteronormatif ikiliklerin dışına davet etmektedir (Erdem, 2012, s. 51). Eşcinsel hareket toplumsal normlara uyduklarını kanıtlamaya çabalarken Queer hareket, cinsellik hakkında toplumda yer etmiş genel geçer normlara isyan etmektedir (Erdem, 2012, s. 51). Queer politika, eşcinsel hareketin kapsayıcı olmayan yaklaşımına karşı bir tepki olarak ortaya çıkmıştır.

Michael Warner'a göre; queer politika, sadece toplumun normalleştirdiği normları eleştirmekle kalmamış ayrıca normal davranış fikrinin kendisini de eleştiriye açmıştır (Warner, 1993, s. xxvii). Bu bağlamda, queer politikalar heteronormatif yapıların eleştirisi ve değişimi için önemli bir araç olarak görülmektedir. Queer kelimesinin kökeni ve tarihsel evriminden bahsettiğimiz bölümün ardından, şimdi queer kavramının akademi dünyasında nasıl yankılandığına odaklanabiliriz.

2.1.3. Cinsiyet Tartışmalarına Michael Foucault'nun Katkıları

2.1.3.1. İktidar ve Özneleşme

Queer kuramın temellerini postyapısalcı ve postmodern düşünceye dayandırmaktadır. Cinsiyet ve cinsellik kavramlarının kültürel ve toplumsal olarak nasıl inşa edildiğini

vurgulayan bu düşünce akımı, öznenin sabit ve tutarlı bir yapıya sahip olmadığı fikrini savunmaktadır. Queer kuram, toplumsal cinsiyet ve kimlik çalışmalarının genişlemesiyle birlikte ortaya çıkmış, cinsiyetin ve cinselliğin nasıl deneyimlendiği ve ifade edildiği konularında derinlemesine bir anlayış sunarak akademik alanda geniş bir etki yaratmıştır. Bir diğer önemli etken ise 1990'ların başındaki eşcinsel hareketin canlanması, queer kavramına yeni anlamlar kazandırmıştır. Michel Foucault'nun cinsellik, iktidar ve normlar üzerine yaptığı çalışmalar, queer düşünceye önemli düşünsel katkılar getirmiştir. Queer kuramın kuşkusuz en önemli isimlerinden biri olan Judith Butler, çalışmalarında Foucault'nun cinsiyete yönelik analizlerinden ilham almıştır. Foucault'nun postyapısalcı düşünceye katkıları, onun cinsiyet konusundaki analizlerini anlamak için önemlidir. Özellikle özne-iktidar ilişkileri konusundaki derinlemesine analizleri, queer kimliklerin yaşadıklarını anlamak için kritik bir öneme sahiptir. Foucault'nun etkilendiği dil bilimcilerden biri olan Levi-Strauss, yalnızca dil değil aynı zamanda kültürü de analizlerine dahil etmiştir. Levi-Strauss, tıpkı dil gibi, bir kültür içinde bütün bir toplumun, tüm insan ilişkilerinin 'belli kapsayıcı kurallar' tarafından yönetildiği teorisini öne sürmüştür (Fillingham ve Susser, 2007). Örneğin, bir toplumda belirli bir cinsel etkileşim için uygun bulunan davranış kuralları, kültürün cinsellikle ilgili normlarına örnek olarak gösterilebilir. Benzer şekilde, bir toplulukta 'normal' olarak değerlendirilen davranış kuralları, o toplumun sosyal normlarına bağlı olarak şekillenmektedir. Burada önemli nokta ise bu normların evrensel kurallar değil zamana ve coğrafyaya göre değişiklik gösteren yani sabit olmayan unsurlar olmasıdır.

Foucault'nun özne-iktidar ilişkileri hakkındaki derinlemesine analizleri, modern felsefenin önemli bir figürü Immanuel Kant'ın temellerine dayanmaktadır. Foucault'nun çalışmaları, Kant'ın özne kavrayışına meydan okur ve öznenin bilen, isteyen, özerk ve özeleştirel bir varlık olarak algılanmasını sorgular. Onun perspektifine göre, bu tür bir 'aşkın' özne aslında mevcut değildir. (Sarup, 1993, s. 74). Özne kavramı, Foucault'nun eserlerinde özellikle iktidar ilişkilerinin çoğulluğuyla iç içe geçmiş bir şekilde ele alınır. Özne, "söylemler çoğulluğu ile ifade edilen çok çeşitli iktidar ilişkilerinin ürünü veya etkisi olarak" anlaşılmalıdır (Botis ve Tong, 2021, s. 360). Yani, bireyin kimliği ve davranışları, toplumsal yapılar ve güç ilişkileri arasındaki karmaşık etkileşimlerle belirlenmektedir. Queer kimliklerin maruz kaldığı baskı ve dışlanma mekanizmaları, iktidarın çeşitli söylemler aracılığıyla özne üzerinde nasıl etkili olduğunu göstermektedir.

Foucault'nun iktidar kavramı son derece karmaşıktır. Foucault, iktidar kavramını şu şekilde açıklamıştır; “İktidar bir kurum değildir ve bir yapı değildir; bize bahsedilmiş belli bir kuvvet de değildir; (daha çok) belirli bir toplumda karmaşık bir stratejik duruma atfedilen isimdir.” (Foucault, 2017, s. 72). Yani iktidar, belirli bir toplumda ortaya çıkan ve çeşitli etkileşimlerin sonucunda oluşan bir stratejik durumu temsil eder. Bu nedenle, iktidar sadece belirli bir kuvvetin varlığına indirgenemez, aksine sosyal ilişkiler ve stratejik konumlar aracılığıyla şekillenen bir olgudur. İktidar farklı noktalar arasındaki ilişkilerde sürekli olarak ortaya çıkması sebebiyle her zaman ve her yerde mevcuttur (Foucault, 2017, s. 72). Foucault'ya göre: “İktidar her yerdedir; her şeyi kapsadığından değil, her yerden geldiğinden dolayı her yerdedir” (Foucault, 2017, s. 72). Foucault'nun iktidar kavramını açıklarken yaptığı vurgu, iktidarın sürekli olarak var olduğu ve farklı noktalar arasındaki ilişkilerde sürekli olarak ortaya çıktığıdır. Bu perspektifle, iktidar sadece belirli alanları etkilemekle kalmaz, aynı zamanda tüm toplumsal alanı etkiler, ancak her zaman açıkça belirgin değildir. Foucault, iktidarın sadece baskıcı değil aynı zamanda üretken bir güç olduğunu, bireylerin kimliklerini ve davranışlarını şekillendirdiğini savunur. Bu bağlamda, queer kimliklerin yaşadıkları, sadece bireysel deneyimler olarak değil, aynı zamanda heteronormatif ve patriyarkal iktidarın nasıl işlediğini ve bireyleri nasıl şekillendirdiğini gösteren örnekler olarak incelenmelidir. Butler'ın queer kuramındaki çalışmaları, Foucault'nun bu analizlerinden ilham alarak, cinsiyet ve cinselliğin toplumsal yapılar ve iktidar ilişkileri tarafından nasıl üretildiğini ve normatifleştirildiğini gözler önüne serer.

Foucault'nun iktidar kavramı yaygınlığı ve etkisini anlamak amacıyla, toplumun üzerine atılmış bir ağa benzetilebilir. Bu ağ her yere temas edemez, ancak yine de varlığını hissettirmeden mevcut olamaz. İktidar tüm alanlardan sürekli olarak gelmesi sebebiyle toplumsal ilişkilerin dokusunu oluşturmaktadır. İktidarın sürekli olarak aktif ve dinamik bir şekilde işlediğini ve toplumsal ilişkilerin dokusunu oluşturduğunu göz önünde bulundurursak, iktidarın etkileri özellikle ayrımcılığa maruz kalan trans bireyler için önem arz etmektedir. Toplumda belirgin olmayan ancak her alanda hissedilen bu iktidar ağları, trans bireylerin maruz kaldığı ayrımcılığın ve dışlanmanın da kaynağını oluşturmaktadır. Bu nedenle, Foucault'nun iktidar analizleri, trans bireylerin deneyimlerini ve karşılaştıkları engelleri anlamak için kritik bir perspektif sunar.

Foucault'nun bakış açısına göre, iktidarın yaygınlığı ve etkisi, toplumun her alanında hissedilir olmasına rağmen bazen açık bir şekilde belirgin olmayabilir. Bu durum,

iktidarın sürekli olarak aktif ve dinamik bir şekilde işlediğini göstermektedir. Foucault, iktidarın içsel işleyişini anlamak amacıyla iktidarın nasıl uygulandığına ve örgütlendiğine odaklanmıştır. Bu amaç doğrultusunda Foucault, iktidara dahil olan güç ilişkilerini deşifre etmek için üç önemli noktaya dikkat çekmektedir. Foucault'ya göre:

“İktidardan daha çok iktidarın uygulandıkları alanlara dahil olan ve kendi örgütlenmelerini kuran güç ilişkilerinin çokluğuna odaklanmamız gerekir; ilk olarak, mücadeleler ve karşı karşıya gelmeler aracılığıyla bu ilişkileri dönüştüren veya tersine çeviren hareketi anlamak; ikinci olarak, bu güç ilişkilerinin, bir zincir ya da sistem, ya da tersine onları birbirlerinden tecrit eden farklılıklar ve karşıtlıklar oluşturacak biçimde birbirlerinde buldukları dayanakları anlamak; son olarak ise söz konusu güç ilişkilerinin devlet aygıtlarının işleyişi, yasanın oluşturulması ve toplumsal hegemonya kurma stratejileri üzerindeki etkilerini anlamaktır (Foucault, 2017, s. 71-72).”

Foucault'nun iktidar ilişkilerini analiz etme yaklaşımı, queer kuram ve trans kadınların deneyimlerini anlamak için önemli bir çerçeve sunar. Queer kuram, cinsiyet ve cinselliğin toplumsal olarak inşa edildiğini ve normatif olarak düzenlendiğini vurgular. Foucault'nun belirttiği gibi, trans kadınlar cinsiyet kimliklerini ifade ederken çeşitli mücadeleler ve karşılaşmalar aracılığıyla güç ilişkilerini dönüştürür veya tersine çevirirler. Butler, bu süreci ‘cinsiyetin yapısal zorluklarının performatif bir şekilde yeniden değerlendirilmesi’ olarak tanımlar (Butler, 1990, s. 141). Bu süreçler, trans kadınların kimliklerinin tanınmasını sağlar. Ayrıca, bu güç ilişkileri bir sistem oluşturur ve trans kadınlar bu sistem içinde veya dışında farklılıklarını vurgularlar. Butler, bu durumu ‘normların yeniden yapılandırılması’ olarak ifade etmektedir (Butler, 1993, s. 228).

Son olarak, trans kadınların deneyimleri, devletin işleyişi, yasa yapımı ve toplumsal hegemonya kurma stratejileri üzerindeki etkilerini ortaya koyar. Ayrımcı politikalar ve yasalar, iktidarın nasıl örgütlendiğini gösterirken, trans kadınların direnişi bu yapıları sarsar. Butler, bu durumu ‘direnişin gücünün iktidarın normatif sınırlarını aşma kapasitesinde yattığı’ şeklinde ifade eder ve bu direnişin önemine vurgu yapar (Butler, 2004, s. 31). Bu nedenle, Foucault'nun iktidar analizleri, trans kadınların maruz kaldığı ayrımcılığı anlamak için kritiktir. Queer kuram, bu analizleri kullanarak trans kadınların zorluklarını ve direniş stratejilerini daha iyi anlamamızı sağlar. Butler'ın çalışmaları, queer kuramın bu alandaki katkılarını derinleştirerek, trans kadınların deneyimlerinin daha geniş bir toplumsal bağlamda anlaşılmasına yardımcı olur.

İktidar hakkında önemli bir diğer nokta ise iktidarın olduğu yerde her zaman direniş olması ve direnmenin hiçbir zaman iktidara göre dışsal bir konumda olmamasıdır

(Foucault, 2017, s. 73-74). Foucault'ya göre, direnç iktidarın ayrılmaz bir parçasıdır ve iktidarın varlığıyla birlikte ortaya çıkar. Foucault'nun perspektifinden, direnç, iktidarın yapısal bir özelliği olarak görülür ve her zaman mevcuttur. Bu, direncin sadece iktidarın varlığına tepki olarak değil, aynı zamanda iktidarın kendisiyle birlikte ortaya çıkan bir fenomen olarak görülmesi gerektiğini ifade etmektedir. Özellikle cinsiyet ve cinsiyet rolleri gibi toplumsal normlar altında ötekileştirilen bireyler, iktidarın baskısına karşı direnme noktaları oluştururlar. Bu noktada özellikle belirtmek gerekir ki cinsiyet temelli tahakküm özünde kadın, erkek, LGBTİ+ ayırt etmeksizin herkesin hayatına etki etmektedir. Örneğin geleneksel roller sebebiyle cishet erkeklerin hayatları boyunca şiddet ekseninden kurtulamaması ve küçük yaşlardan itibaren kendini fiziksel güç ile ispatlama zorunluluğu veya cishet bir kadının cinsiyet temelli roller sebebiyle bebek sahibi olmadığında 'eksik kadın olarak' damgalanması örnek gösterilebilir. Bu bağlamda, cinsiyet birimizin değil hepimizin meselesidir.

Foucault'nun direnç hakkındaki görüşlerinde özellikle altının çizilmesi gereken noktalar direncin iktidara içkin olması ve herkesi özgür kılacak toplumsal dönüşümün gerçekleşmesi amacıyla direnme noktalarının belirlenmesi gerekliliğidir. Bu direnç noktalarının belirlenmesi, ötekileştirilen bireylerin yaşamlarında özgürlüğü sağlayacak bir devrimin gerçekleşmesi için kritiktir. Bu çalışma, iktidar tarafından ötekileştirilen bireylerin yaşamlarındaki direnç noktalarına odaklanmayı amaçlamaktadır. Özellikle, trans+ bireylerin maruz kaldığı ayrımcılık ve baskı karşısında oluşturdukları direnç noktalarına odaklanarak, cinsiyet temelli ayrımcılığı en yoğun deneyimleyen bu bireylere yönelik politika önerileri geliştirmeyi hedeflenmektedir. Bu politika önerileri, cinsiyet temelli toplumsal eşitsizlikleri önlemeyi ve trans+ bireylerin yaşam koşullarını iyileştirmeyi amaçlamaktadır. Bu çerçevede, çalışmanın amacı, cinsiyet temelli ayrımcılığa karşı direnç gösteren ve bu dirençle güçlenen trans+ bireylerin deneyimlerini anlamak ve bu deneyimlere dayanarak politika önerileri geliştirmektir. Aynı zamanda çalışma, toplumsal eşitsizlikleri azaltmayı ve toplumsal cinsiyet normlarının yeniden düşünmeyi teşvik etmeyi amaçlamaktadır. Bu bağlamda, çalışmanın bir sonraki bölümünde, cinsiyet tahakkümünün daha iyi anlaşılabilmesi amacıyla iktidarın bedene ve özneleşme süreci üzerindeki etkilerine odaklanılacaktır.

2.1.3.2. Bedenin Tahakkümü

Foucault, iktidarın bedenler üzerindeki etkisini anlamak için iktidarın bedenlere nasıl nüfuz ettiğini incelemiştir. Ona göre, iktidar doğrudan bedenlere müdahale eder; bedenleri kuşatır, damgalar, terbiye eder, işlevsel hale getirir, törenlere katılmaya zorlar ve işaretler vermesini talep eder. Bu etkileşim, insanların bilincinde doğrudan bir içselleşmeyle değil, biyo-iktidar ve bedensel-iktidar ağının etkisiyle gerçekleşir. Beden, siyasi bir bağlamda var olur ve iktidar ilişkileri doğrudan onun üzerinde etkide bulunmaktadır (Foucault, 2017b, s. 31). Foucault, bedenin siyasal olarak kuşatılmasının karmaşık ve karşılıklı ilişkilere dayandığını belirtmektedir. Bu kuşatmanın ardındaki temel sebep, bedenin ekonomik kullanımıdır. Bedenin iktidar ve egemenlik ilişkileri tarafından kuşatılmasının ana nedeni, sahip olduğu üretim gücüdür. Ancak, bedenin iş gücü olarak kullanılabilmesi için bir tabiiyet ilişkisi içine alınması gerekmektedir. Bu noktada ‘ihtiyaç’, dikkatle düzenlenmiş, hesaplanmış ve kullanılan bir siyasi araç olarak bedenin tahakkümü bağlamında önem kazanmaktadır. (Foucault, 2017b, s. 31). Dolayısıyla, beden yalnızca üretken bir beden olmakla kalmayıp aynı zamanda tabi kılınmış bir beden olduğunda gerçek anlamda yararlı bir güç haline gelebilmektedir. Foucault’nun bu tespiti, bedenin iktidar tarafından nasıl şekillendirildiği ve işlevselleştirildiği konusunda derinlemesine bir anlayış sunmaktadır. Buna göre, beden artık yalnızca fiziksel bir varlık olmanın ötesine geçerek, toplumsal ve siyasal ilişkiler içinde aktif bir rol oynamaktadır.

Queer kuram bağlamında bu analizler, queer bedenlerin toplumsal normlara ve iktidar yapılarına nasıl meydan okuduğunu anlamak için kritik öneme sahiptir. Trans kadınlar gibi queer bedenler, iktidarın beden üzerindeki bu çok yönlü ve derin etkilerini yoğun bir şekilde deneyimler. Toplumun normatif cinsiyet ve cinsellik anlayışlarına uymadıkları için, trans kadınlar sürekli olarak bedenlerinin denetlenmesi, disipline edilmesi ve şekillendirilmesi ile karşı karşıya kalırlar. Bu süreç, günlük yaşamlarının her alanında kendini gösterir: sağlık hizmetlerine erişimden kamusal alanda var olma biçimlerine kadar her şey iktidarın gözetimi altındadır. Trans kadınların bedenleri, toplumsal normların dışına çıktığı için daha fazla kontrol edilir ve bu da onların sürekli bir uyum baskısı altında yaşamalarına neden olur. İktidarın bu müdahaleleri, trans kadınların bedenlerinin hem hedef alınan hem de direniş gösteren bir alan haline gelmesine yol açar. Butler’ın vurguladığı gibi, cinsiyetin performatif doğası, queer bedenlerin iktidar ilişkilerini dönüştürme ve yeniden tanımlama potansiyelini ortaya koyar (Butler, 1990, s.

136). Bu nedenle, queer bedenler hem iktidarın baskısını hisseder hem de bu baskıya karşı direnişin simgeleri haline gelir.

Tabiiyet ve özneleşme süreci arasındaki bağıntı iktidarın beden üzerindeki etkilerinin arka planını oluşturmaktadır. İktidarın özneleşme üzerindeki etkilerine dönecek olursak, Foucault'ya göre:

“İktidar bireyi kategorize ederek, bireyselliğiyle belirleyerek, kimliğine bağlayarak, ona hem kendisinin hem de başkalarının onda tanımak zorunda olduğu bir hakikat yasası dayatarak doğrudan gündelik yaşama müdahale etmektedir. Bu, bireyleri özne yapan bir iktidar biçimidir. Özne sözcüğünün iki anlamı vardır: denetim ve bağımlılık yoluyla başkasına tabi olan özne ve vicdan ya da öz bilgi yoluyla kendi kimliğine bağlanmış olan özne. Sözcüğün her iki anlamı da boyun eğdiren ve tabi kılan bir iktidar biçimini telkin etmektedir (Foucault, 2011, s. 63).”

Foucault'a göre, iktidarın beden üzerindeki etkisi, bireyleri kategorize ederek kimliklerini dayatarak ve onları özne haline getirerek gerçekleşir. Özneleşme süreci, bireyin hem kendisine hem de başkalarına tanımlanmış bir hakikat yasasıyla bağlanmasıyla şekillenir. Butler, tam bu noktada iktidarın bir unsuru olan tabiiyetin paradoksal yanına dikkat çekmiştir. İktidarın bilindik bir biçimi olarak birinin baskı altına alınması ıstıraplı bir yoldur. Diğer yandan, birinin ne olduğu ve özne olarak nasıl kurulduğu sıkı bağlarla iktidara kenetlenmiştir. Kuşkusuz iktidarın bir kısmının tarifi olarak; onun özneyi baskı altına alan, özneyi aşağı bir düzeye indiren ve daha düşük bir konuma yerleştiren yapısından bahsedebiliriz. Fakat Foucault'cu bir bakışla; “iktidarı özenin kurucusu, varoluş koşulu ve onun arzusunun yörüngesi olarak anlarsak, o zaman iktidar sadece karşı koyduğumuz değil, aynı zamanda varoluşumuz için güçlü bir şekilde bağlı olduğumuz, varlığımızın içinde barındırdığımız ve sakladığımız bir şey olacaktır” (Butler, 2005, s. 9-10).

Herhangi bir ‘bizi’ ortaya koymak, tasniflemek için ihtiyaç duyduğumuz söylemsel koşulları oluşturması bağlamında özne iktidara sıkı sıkıya bağlıdır. Butler'a göre; “tabiiyet, kesinlikle kendi seçiminiz olmayan, fakat paradoksal şekilde failliğimizi açığa çıkarıp sürdüren bir söyleme olan bu temel bağımlılıktan oluşmaktadır” (Butler, 2005, s. 10). Tabiiyet, sadece iktidar tarafından baskıya maruz kalmayı değil, aynı zamanda özne olma sürecini de ifade etmektedir. Butler'a göre, Foucault'cu anlamda söylemsel bir üretkenlik dolayısıyla, özne iktidara ilksel bir boyun eğişle yaşama başlamaktadır. Bu durumda, iktidar özneleşmenin kaynağıdır (Butler, 2005, s. 4). Bu bağlamda, trans bireylerin iktidar ve tabiiyet ilişkileri içindeki konumları, onların kimliklerini ve

varoluşlarını şekillendirir. Trans bireyler, bu iktidar yapılarına direnerek kendi özneleşme süreçlerini yeniden tanımlarlar. Butler'ın perspektifi, trans bireylerin direnişinin sadece bir karşı koyma değil, aynı zamanda yeni kimlik ve varoluş biçimlerinin yaratılması anlamına geldiğini gösterir.

Foucault'nun analizlerine göre, modern dönemde iktidarın, özellikle de Viktoryen burjuvazinin etkin olduğu XIX. yüzyılda, cinselliği kontrol altına alma ve düzenleme çabaları, beden üzerinden yapılan söylemlerle ön plana çıkmıştır. Bu dönemde cinsellik, güç ilişkilerinin bir parçası haline gelmiş ve toplumsal normların denetimi altına alınmıştır (Weedon, 1995, s. 119). Foucault'un 'Cinselliğin Tarihi' çalışmasında vurguladığı üzere, XVII. yüzyılın başlarına kıyasla, XIX. yüzyılın Viktoryen döneminde cinselliğin ifadesinde belirgin bir değişim gözlemlenir. XVII. Yüzyılda kaba, müstehcen ve uygunsuz olanın ölçütleri çok daha esnektir ve insanların, yasak olanla hoşgörülü bir içli dışlılığı mevcuttur. Foucault bu dönemi tariflerken, bedenlerin hala “cazibelerini sergileyebildiğini” aktarmıştır (Foucault, 2017a, s. 12). Foucault, bu değişimi şu şekilde tasniflemiştir:

“İşte o zaman cinsellik titiz bir biçimde kapatılır. Yeni bir mekâna taşınır. Karı kocadan oluşan aile el koyar cinselliğe. Ve onu, üreme işlevinin ciddiyeti içinde bütünüyle yutar. Cinsellik konusunda çeneler kapanır. Yalnızca meşru ve döl veren çiftin borusu öter. Kendisini model olarak kabul ettiren, kuralı geçerli kılan, gerçeği avcunda tutan çift, sır ilkesini kendine saklamak koşuluyla söz hakkına sahiptir. Toplumsal uzamda olduğu gibi, her evin de merkezinde, resmen tanınan, aynı zamanda da fayda ve verim getiren tek bir mekân vardır: ana babanın yatak odası. Bunun dışında kalanınsa silinmekten başka çaresi yoktur. Tutumların edebe uygunluğu bedenleri yok eder, sözcüklerin ağırbaşlılığı söylemleri tertemiz yapar. Verimsiz olansa, eğer çok üsteleyecek ve ortalıkta görünecek olursa anormale dönüşür: O statüye girer ve bunun yaptırımlarına katlanmak zorunda kalır (Foucault, 2017a, s. 12).”

Viktoryen toplumunun değerlerini yansıtan bu normlar, bireylerin cinsel davranışlarını sınırlamış ve denetim altına almıştır. Foucault'nun bu tespitleri, iktidarın nasıl beden üzerinden cinselliği kontrol ettiğini ve toplumsal düzenlemelerin nasıl şekillendiğini açıkça göstermektedir. Foucault'ya göre, aile toplumu yeniden üretmez ve toplumun bir yansıması değildir. Ancak, aile düzenlemeleri, nüfus politikalarının teşvik edilmesinde, cinselliğin tıbbi bir konu haline getirilmesinde ve üreme dışı cinsellik biçimlerinin psikiyatrik olarak sınıflandırılmasında önemli bir rol oynamıştır (Foucault, 2017, s. 77). Örneğin, 19. yüzyılda psikiyatri, tıp, hukuk ve edebiyatta eşcinselliğin hastalık veya sapkınlık olduğuna yönelik söylemler üretilmesi; bu bireylerin iktidar kategorilerinde

marjinalleştirilmesine ve psikolojik açıdan patolojik bir durum olarak tanımlanmasına yol açmıştır (Foucault, 2017a, s. 80). Queer kimlikler, Viktoryen ahlak değerlerine doğrudan bir tehdit olarak görülmüştür. Bu nedenle, Viktoryen toplumunda queer bireyler, ahlaki ve toplumsal düzenin korunması adına sistematik olarak dışlanmış ve kontrol altına alınmaya çalışılmıştır.

Yukarıda bahsettiğimiz gibi bedeni tabi kılma amacıyla 19. yüzyıldaki üreme politikasına dayalı gelişmelerin bir sonucu olarak cinsellik ve beden kontrol altına alınmıştır. Güç ilişkilerini şekillendiren iktidar mekanizmaları, eğitim ve sağlık kurumları aracılığı ile hetero cinselliği sağlıklı ve doğru olan olarak işaretlemiş kalan bütün cinsellikleri yok saymış ya da sorunlu göstermiştir.

“Üremeye yönelik olarak düzenlenmeyen ya da onun tarafından çehresi değiştirilemeyen hiçbir şeyin ne yeri vardır ne de yasası. Ne de söz hakkı [...] Bu tür şeyler hem kovulmuş hem reddedilmiş, hem de suskunluğa mahkûm edilmiştir. Bunlar yalnızca var olmamakla kalmaz, aynı zamanda var olmamak zorundadır ve -edim ya da söz biçiminde- ilk ortaya çıktığında yok edilecektir. Baskıya özgü olan şey budur işte; onu basit bir ceza kanununun yasaklarından ayıran da bu olmalıdır. Baskı hem yok olmaya mahkûm etme işlevi görür, hem de bir susma emri, varolmayışın olumlanması ve dolayısıyla da tüm bu konularda söylenecek, görülecek ya da bilinecek hiçbir şey olmadığını tespit edilmesini sağlayacak biçimde işler (Foucault, 2017a, s. 12).”

Alev Özkazanç’a göre, “Foucault bize, modern iktidarın asıl olarak öznellik merkezli, modern öznenin asıl olarak cinsellik temelli, cinselliğin de asıl olarak heteronormatif çerçevede kurulduğunu göstermiştir” (Özkazanç, 2015, s. 97). Foucault’ya göre cinsellik, modern iktidarın hedef aldığı tekil bedenler ve tür olarak insan yaşamını hedef alan biyo-iktidarın kesiştiği stratejik bir noktadır. İktidar, güç ilişkileri ağı ile karşı durduğu varsayılan bilgi, hakikat, öznellik ve cinsellik hakkında söylem üretmektedir (Özkazanç, 2015, s. 98). İktidarı bir baskı mekanizmasından ziyade üretken bir güç ilişkileri ağı olarak görmeliyiz. Yani iktidar sadece yasak koyan ve engelleyen bir yapı değil aynı zamanda ne yapmamız gerektiğini söyleyen bir yapıdır. Cinsiyetin toplumsal ve kültürel bir inşa olarak anlaşılması, feminist teori ve queer kuramın merkezinde yer almaktadır. Feminist teori, cinsiyet eşitsizliklerinin kökenlerini araştırarak bu eşitsizlikleri ortadan kaldırmanın yollarını tartışırken, queer kuram ise cinsiyet ve cinselliğin heteronormatif normlardan bağımsız olarak nasıl yeniden anlamlandırılabilirliğini sorgular. Bu yaklaşımlar, cinsiyetin sabit ve doğal bir kategori olmadığını, aksine toplumsal ve kültürel dinamikler tarafından şekillendirildiğini gösterir. Foucault’nun iktidar ve özneleşme

üzerine analizleri, queer kuramın cinsiyet ve cinselliği yeniden değerlendirmesinde önemli bir rol oynar.

Trans bireyler, toplumun normatif cinsiyet ve cinsellik anlayışlarına uymadıkları için, iktidarın beden üzerindeki çok yönlü ve derin etkilerini yoğun bir şekilde deneyimler. Bu bireylerin maruz kaldığı denetim, disiplin ve şekillendirme süreçleri, cinsiyetin nasıl toplumsal olarak inşa edildiğini ve iktidar mekanizmalarının bu süreçte nasıl işlediğini gözler önüne serer. Trans bireylerin yaşadığı bu dinamikler, iktidarın bireyleri nasıl özneleştirdiğini ve bu süreçte ortaya çıkan direniş ve yeniden tanımlama çabalarını anlamak için kritik bir perspektif sunar.

Bir sonraki bölümde, cinsiyetin akışkanlığı, cinsiyet atfı ve cinsiyetin belirlenmesindeki kriterleri ele alınacaktır. Bu sıralama, cinsiyetin toplumsal ve kültürel inşasını anlamak için gerekli teorik temeli oluşturarak, trans bireylerin maruz kaldıkları ayrımcılığın altında yatan dinamikleri daha iyi kavramamıza yardımcı olacaktır. Ardından, ‘Translığa İki Yaklaşım’ bölümünde, trans kimliklere yönelik iki farklı anlatıyı incelenecektir. Son olarak, ‘Öteki'nin Ötekisi Olmak’ başlığı altında, trans bireylerin maruz kaldığı ayrımcılık deneyimleri derinlemesine ele alınacak ve bu ayrımcılıkların toplumsal, kültürel ve politik boyutlarını tartışılacaktır. Bu analizler, trans bireylerin deneyimlerini daha geniş bir bağlamda değerlendirmemize ve toplumsal cinsiyet adaletine yönelik çözümler geliştirmemize olanak tanıyacaktır.

2.2. Cinsiyet Ayrımcılığı Ekseninde Yaşamlar

Cinsiyet ayrımcılığı gerek akademik literatür de gerek gündelik hayatta sıkça kadın cinsiyet kimliği üzerinden tartışılan bir konu olmanın yanı sıra bu ayrımcılık biçimi özne olarak yalnızca kadınları değil aynı zamanda LGBTİ+ ve queer bireyleri sıkça kapsamaktadır. Cinsiyet ayrımcılığı, öznesi kim olursa olsun biyolojik öze atıfta bulunuyor gibi görünse de -tıpkı cinsiyet gibi- aslında kültürel olarak oluşturulmuştur. Örneğin, trans+ bireyleri patolojik (psikolojik bir rahatsızlık) olarak etiketleyen bu ayrımcılık çeşidi; kadınların ise doğuştan yetersiz olduğu inancıyla beslenmektedir. Halbuki iki durumda da ayrımcılığın öznesi olan kimlik (kadın ve LGBTİ+ bireyler) ataerkil ve heteroseksist toplumda üstün kabul edilen ‘erkek’ kimliğinin karşısında konumlanarak öteki olmaktadır. Bu bağlamda natrans kadınların maruz bırakıldığı cinsiyetçilik ile transfobi ve homofobi olguları birbiriyle ilişkilidir. Örneğin özcü bir yaklaşım ile kadınların, pasif, irrasyonel ve duygusal bireyler olacağı varsayımı kadınları

dezavantajlı bir konuma sürüklemektedir. Benzer şekilde ataerkil ve heteronormativitenin baskın olduğu toplumlar da cinsiyet kimliği ve cinsel yönelime dayalı ayrımcılık, homoseksüel ve biseksüelleri ve trans+ bireyleri sıklıkla homofobik ve transfobik tutumların kurbanı haline getirmektedir.

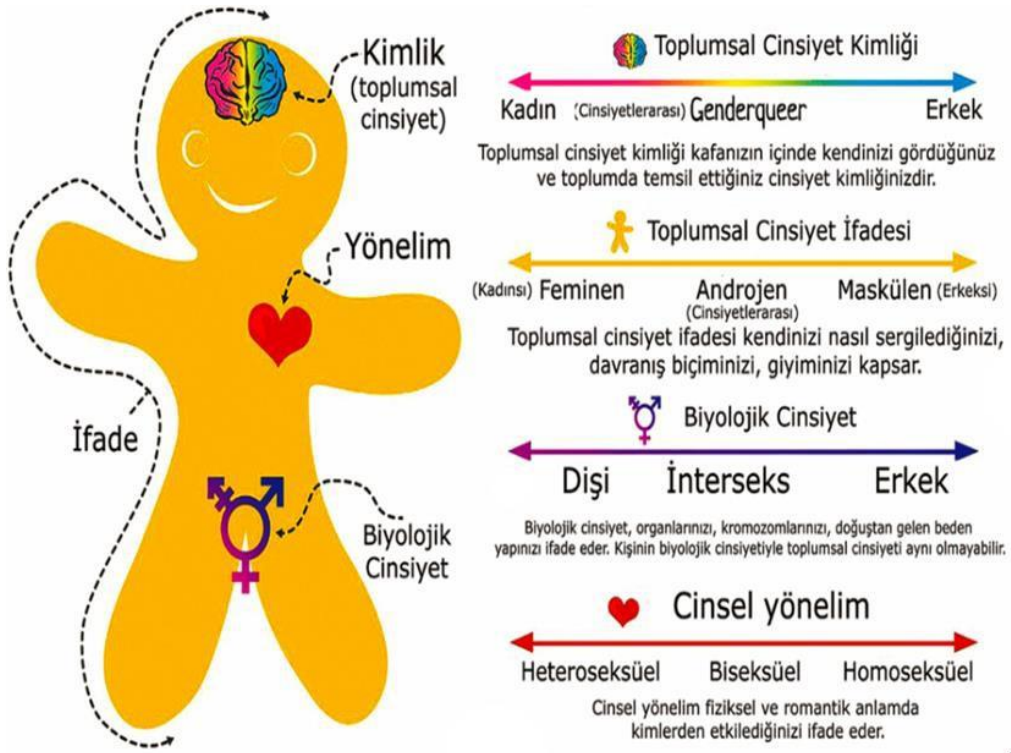
Çalışmamız kapsamında cinsiyet ayrımcılığına maruz kalan öznelerin ve deneyimlerinin çeşitliliğine odaklanarak feminizmin temel hedefi olan evrensel cinsiyet eşitliğine yönelik toplumsal dönüşüme katkı sunmaktır. Bu çerçevede de tezin ikinci bölümünde cinsiyetin akışkanlığı, cinsiyetin belirlenmesi ve atfı, translığa iki yaklaşım: ikiliğin-ötesi ve yanlış-beden anlatısı ve son olarak öteki'nin ötekisi olmak başlıkları altında cinsiyet olgusuna daha yakından bakarak, trans kadınlara yönelik transfobik ve cinsiyetçi şiddetin dayanakları demistifiye edilecektir.

2.2.1. Cinsiyetin Akışkanlığı

Günümüz toplumu, cinsiyet ve cinsiyet kimliği kavramlarının sadece biyolojik determinasyonlarla sınırlandırılmayacak kadar karmaşık ve çok boyutlu olduğunu giderek daha fazla kabul etmektedir. Cinsiyetin sabit bir yapı olmadığı, aksine toplumsal, kültürel ve bireysel etkileşimlerle sürekli olarak şekillendiği gerçeği, feminist ve queer teorilerin de desteklediği bir görüştür (Butler, 1990, s. 45). Bu bölümde, cinsiyet kimliği, cinsel yönelim, biyolojik cinsiyet ve toplumsal cinsiyet ifadelerinin dinamik ve akışkan doğasını ele alacak, bu kavramların bireyler üzerindeki etkilerini tartışacak ve özellikle trans kadınların yaşadığı deneyimlere odaklanacağız. Cinsiyetin akışkan yapısını anlamak, toplumsal cinsiyet normlarının esnetilmesine ve daha kapsayıcı bir toplum oluşturulmasına katkı sağlayacaktır.

Bu karmaşık kavramları daha iyi anlamak için, aşağıdaki 'Cinsiyet Kurabiyesi' görseline göz atabiliriz. Bu görsel, cinsiyet kimliğinin, cinsel yönelimin, biyolojik cinsiyetin ve toplumsal cinsiyet ifadesinin nasıl birbirinden bağımsız fakat birbirini etkileyen unsurlar olduğunu açıklamaktadır. Beyindeki kimlik kısmı, kişinin kendi cinsiyet kimliğini nasıl algıladığını, kalpteki yönelim kısmı ise kişinin romantik ve cinsel çekim hissettiği kişilere işaret etmektedir. Kurabiye'nin dış görünüşü, toplumsal cinsiyet ifadesini, yani bireyin kendisini dış dünyaya nasıl sunduğunu gösterirken, alt kısımdaki biyolojik cinsiyet doğumda belirlenen fiziksel özellikleri temsil etmektedir.

Görsel 1.1. Cinsiyet Kurabiyesi

Cinsiyet kimliği, bireyin kendi cinsiyetini nasıl algıladığını ve topluma nasıl sunduğunu ifade eder. Bu kimlik, biyolojik cinsiyetten bağımsız olarak bireyin içsel hissiyatlarına dayanır. Toplumsal cinsiyet ise toplumun cinsiyete atfettiği roller ve beklentilerle ilgilidir. Toplum, bireylerden belirli cinsiyet rollerine uygun davranmalarını beklerken, bu rollerin dışına çıkan bireyler çoğu zaman ayrımcılığa ve baskıya maruz kalmaktadır (İlkkaracan, 2012, s. 78).

Cinsiyet ifadesi, bireyin dış dünyaya yansıttığı cinsiyet kimliğini kapsar. Giyim, davranışlar, konuşma tarzı ve diğer dışa dönük özellikler bu ifade biçimlerini oluşturur. Biyolojik cinsiyet ise doğumda belirlenen ve genellikle kromozomlar, hormonlar ve üreme organları üzerinden tanımlanan cinsiyeti ifade eder. Biyolojik cinsiyet, genellikle dişi ve erkek olarak iki ana kategoride incelenirken, interseks bireyler gibi bu iki kategoriye tam olarak uymayan bireyler de bulunmaktadır. İnterseks bireyler, doğuştan gelen fiziksel özellikleri nedeniyle hem erkek hem de dişi biyolojik özelliklere sahip olabilmektedir. Bu durum, biyolojik cinsiyetin bile katı sınırlarla tanımlanamayacağını göstermektedir (Fausto-Sterling, 2000, s. 23).

Cinsel yönelim, bireyin romantik ve cinsel çekim hissettiği cinsiyetlere yönelik bir kavramdır. Heteroseksüellik, biseksüellik ve homoseksüellik gibi kategoriler bu yönelimi tanımlarken, bu kategoriler katı sınırlamalara sahip olmayıp, bireylerin yaşamları boyunca değişkenlik gösterebilmektedir (Diamond, 2008, s. 87). Örneğin, bir birey hayatının bir döneminde heteroseksüel olarak tanımlanırken, başka bir döneminde biseksüel ya da homoseksüel olarak tanımlayabilir. Cinsel yönelim, bireylerin romantik ve cinsel ilişkilerini nasıl deneyimledikleri ve ifade ettikleri konusunda esnek ve değişken olabilir.

Cinsiyetin akışkanlığı, bireylerin cinsiyet kimliklerini ve ifadelerini sürekli olarak yeniden tanımlamalarına olanak tanır. Örneğin, bir birey çocuklukta kadın kimliği ile özdeşleşirken, yetişkinlikte kendini non-binary olarak tanımlayabilir. Bu değişim, bireyin içsel duyguların, toplumsal etkileşimlerin ve kişisel deneyimlerin bir sonucudur. Toplumda, cinsiyetin akışkan yapısının kabul edilmesi, cinsiyet normlarının esnetilmesine ve cinsiyet kimliklerinin daha geniş bir yelpazede tanınmasına katkı sağlar. Bu bakış açısı, toplumsal cinsiyet rollerine sıkışıp kalan bireylerin özgürleşmesine ve daha kapsayıcı bir toplumun oluşmasına yardımcı olur (Bora, 2013, s. 112).

Trans kadınlar, cinsiyetin akışkanlığı kavramının önemli bir örneğini sunar. Erkek fizyolojisi ile dünyaya gelmiş ancak kendilerini kadın olarak tanımlayan bireyler, bu süreci toplumsal ve kişisel mücadelelerle geçirmektedirler. Toplumsal normlarla sürekli bir çatışma içinde olan bu bireyler, cinsiyet kimlikleri sebebiyle sık sık dışlanma, ayrımcılık ve şiddet gibi olumsuz deneyimlere maruz kalmaktadırlar (Dinç, 2020, s. 145). Susan Stryker'ın (2008) belirttiği üzere, trans kadınların yaşadığı deneyimler, cinsiyetin yalnızca biyolojik temellere dayanamayacağını açıkça ortaya koymaktadır. Trans kadınlar, doğumda kendilerine atanan biyolojik cinsiyetle uyumlu olmayan bir cinsiyet kimliğine sahiptir ve bu nedenle, cinsiyet kimliklerini ifade ederken toplumsal normlarla sürekli bir çatışma yaşarlar. Stryker'a göre, trans kadınların bu deneyimleri, cinsiyet kimliğinin karmaşık ve dinamik bir süreç olduğunu ve toplumsal normların bu kimliklerin tanınması ve kabulünde nasıl engelleyici olabileceğini gösterir. Trans kadınlar, kendi cinsiyet kimliklerini kabul ettirme ve yaşama süreçlerinde, toplumun katı cinsiyet normları nedeniyle ayrımcılık, dışlanma ve şiddet gibi ciddi engellerle karşılaşmaktadırlar. Bu durum, cinsiyetin sadece biyolojik determinizmle sınırlı olmadığını, toplumsal ve kültürel faktörlerin de bu kimliklerin ifadesinde ve kabulünde önemli bir rol oynadığını gözler önüne sermektedir (Stryker, 2008, s. 68). Cinsiyetin

akışkan doğasını benimsemek, bireylerin kendi kimliklerini özgürce yaşamasına olanak tanımakta ve toplumsal cinsiyet eşitliğine giden yolda önemli bir adım teşkil etmektedir. Bu anlayış, cinsiyet ayrımcılığına karşı mücadelede temel bir rol oynamaktadır. Bir sonraki bölümde cinsiyet atfına dair anlamları derinleştirmek amacıyla cinsiyetin belirlenmesi başlığında Suzanne J. Kessler ve Wendy McKenna'nın deneyinden bahsedeceğiz.

2.2.2. Cinsiyetin Belirlenmesi ve Atfı

Suzanne J. Kessler ve Wendy McKenna (2020)'nın gerçekleştirdiği önemli bir deney, cinsiyet atıflarının toplumda nasıl işlediğini ve bu sürecin toplumsal etkileşimlerle nasıl şekillendiğini derinlemesine incelemektedir. Kessler ve McKenna, insanların günlük yaşamlarında cinsiyet atfı sürecini nasıl gerçekleştirdiklerini anlamak için bir dizi deney yapmışlardır. Bu deneyler, katılımcıların çeşitli fiziksel özelliklere sahip figürlerin cinsiyetlerini tanımlamaları üzerine kuruludur. Araştırmacılar, katılımcılardan çeşitli kombinasyonlarda üst üste konulabilen kıyafet parçalarını ve fiziksel özellikleri betimleyen slaytlar kullanarak, cinsiyet atıflarının nasıl yapıldığını ve bu atıfların hangi özelliklere dayandığını belirlemeye çalışmaktadırlar (Kessler & McKenna, 2020, s. 115-140).

Bu yüzey çalışması, cinsiyet atfı ile genital atfı arasındaki ilişkiyi derinleştirmek ve cinsiyete karar verirken fiziksel özelliklerin göreceli önemini anlamak amacıyla tasarlanmıştır. Deneyde, plastik yüzeyleri kullanarak çeşitli fiziksel özellikler ve kıyafet kombinasyonları içeren figürler oluşturulmuş ve katılımcılardan bu figürlerin cinsiyetlerini belirlemeleri istenmiştir. Bulgular, cinsiyet atıflarının büyük ölçüde genitale dayandığını ve genital bilgisinin cinsiyet hakkında güçlü ipuçları sağladığını göstermektedir (Kessler & McKenna, 2020, s. 115).

Kessler ve McKenna'nın çalışmaları sadece nicel verilerle sınırlı kalmayıp, cinsiyet atıflarının tarihsel ve kültürel bağlamlarını da ele almaktadır. Yazarlar, cinsiyet atıflarının toplumsal ve hukuksal baskılarla desteklendiğini ve bu sürecin tarihsel olarak değişken olduğunu savunmakta ve toplumu, cinsiyetin doğal bir gerçeklik olarak algılanmasını destekleyen hukuki ve toplumsal güçlerle yüzleşmeye çağırmaktadırlar (Kessler & McKenna, 2020, s. 116). Bu perspektif, trans çalışmalarının ilerlemesinde önemli bir rol oynamaktadır.

Kessler ve McKenna (2020, s. 116), cinsiyeti toplumsal bir inşaa olarak düşündüğümüzde, insanların cinsiyet atıflarını nasıl gerçekleştirdiğini anlamak için bir ‘cinsiyet oyunu’ geliştirmişlerdir. Bu oyunda, evet/hayır soruları sorularak katılımcıların cinsiyet atıflarını nasıl yaptıkları incelenmiştir. Deney sonucunda dört önemli bulgu elde edilmiştir: cinsiyet atıfları toplumsal olarak paylaşılan bilgilere dayanır, cinsiyet atıflarında biyolojik ve fiziksel bilgiler rol davranışı gibi bilgilerden daha önceliklidir, cinsiyet atfı yapıldıktan sonra her şey bu süzgeçten geçirilip anlamlı hale gelir ve penis bilgisi, vajina bilgisinden daha fazla bilgi sağlar (Kessler ve McKenna, 2020, s. 120). Buna göre cinsiyet atfında belirleyici unsur sıklıkla genital atıftır ve genital atfı temelde penis atfıdır (Kessler & McKenna, 2020, s. 132).

Ayrıca yazarlar, biyolojik genitaler ile kültürel genitaler arasındaki farkı tartışarak, kültürel genitalerin toplumsal dünyada nasıl bir rol oynadığını ele almaktadır. Kültürel genitaler, kişinin sahip olduğu varsayılan ve toplumsal cinsiyet atıflarında kullanılan genitalerdir. Fiziksel genitaler biyolojik bir olgu iken, kültürel genitaler toplumsal etkileşimlerle inşa edilmekte ve anlam kazanmaktadır. Bu bağlamda, bir kişinin biyolojik genitaline bakılmaksızın, toplumsal olarak nasıl algılandığı ve cinsiyet atıflarının nasıl yapıldığı önem kazanmaktadır. Örneğin, fiziksel olarak penis sahibi olmasa da, toplumsal olarak eril olarak algılanan bir kişi, kültürel genitaler kavramı bağlamında eril olarak kabul edilmektedir (Kessler & McKenna, 2020, s. 132).

Cinsiyet atıfları, toplumsal yapıların ve bireylerin kimliklerinin şekillenmesinde kritik bir rol oynamaktadır. Stryker (2020, s. 141)’ın belirttiği gibi cinsiyet atfı, cinsiyet ve cinsiyetin kalıcılığına dair bir doğallık vurgusu yapar. Bu tutum insanların ‘gerçekten’ görüldüğü gibi olduğunu varsaymakta ve bu varsayım, aktörlerin davranışlarının bu atfı çerçevesinde değerlendirilmesine yol açmaktadır. Yani cinsiyet atfı bir kere yapıldıktan sonra her şey atfı yapılan cinsiyete yönelik bir filtreden geçirilerek yeniden anlamlandırılmaktadır. Bu bağlamda, cinsiyet atıfları oldukça dirençli olup neredeyse hiçbir şey bu atıfların itibarını zedeleyememektedir. Bir kişinin fiziksel görünümünde yapılan değişiklikler bile cinsiyet atfını değiştirememektedir. Örneğin, bir adam sakalını tıraş etse de veya bir kadın memelerini aldırda cinsiyet atfı değişmemektedir (Stryker, 2020, s. 142).

Cinsiyet atıflarına yönelik kuşkular, genellikle cinsiyet değişmezliği kuralının ihlali yoluyla ortaya çıkmaktadır. Cinsiyet atıfları değişime oldukça dirençli olup bir kişinin diğer cinsiyet olarak görülmesi, bu kişinin ‘deli’ olarak etiketlenmeden önce

gerçekleşmemektedir ve bu durum, trans bireyler için büyük bir zorluk yaratmaktadır (Stryker, 2020, s. 142). Çünkü tanıdıkları insanların onları ‘yeni’ cinsiyetleriyle kabul etmeleri genellikle zor olmaktadır. İlk izlenim, uzun süre boyunca değişmeden kalmakta ve bu izlenim trans bireyin ‘yeni’ cinsiyetinde oluştuğunda, atıfta bulunan kişiye verilen bilgi ne olursa olsun, bu atfın itibarını sarsmak zor olmaktadır.

Cinsiyet atfı yapıldıktan sonra, hemen iki zıt gruba ayırma süreci devreye girmektedir. Bu süreç, kişiye atfedilen çok sayıda işaretle bağlantılı olarak görülmektedir. Cinsiyet rollerinin, zorunlu olarak kadınların ve erkeklerin fiili davranış biçimleri olmadığı giderek daha kabul edilebilir hale gelmektedir (Deaux, 1976; Rubin vd, 1974). Ancak, birçok insan hâlâ failin dışı ya da eril oluşuna bağlı olarak güdülere ve davranışlara farklı atıflar yapmaktadır (Stryker, 2020, s. 144).

Cinsiyetin toplumsal olarak inşa edilmesi ve cinsiyet atfı süreci, toplumsal gerçekliğin bir parçasını oluşturur. Bu süreç, toplumun her üyesini kapsar ve cinsiyet üzerine yapılan bilimsel çalışmaların temelini teşkil eder. Cinsiyet, toplum üyelerinin cinsiyeti atfetme ve inşa etme yöntemleriyle şekillenir. Bu bağlamda, biyolojinin nihai gerçek olarak kabul edilmesi, toplumumuzun bir inşasıdır ve zorunlu değildir (Stryker, 2020, s. 145).

Cinsiyetin atfedilmesi süreciyle ortaya çıkan cinsiyet inşası, erkek egemen bir gerçeklik yaratır ve bunu sürdürür. ‘Eril’ özellikler daha belirgin bir şekilde inşa edilmekte olup, bir kişi sadece ‘eril’ işaretlerin yokluğunda dışı olarak kabul edilmektedir. Bu durum, eril cinsiyet atfına yönelik bir önyargının oluşmasına neden olur. Fiziksel ikili yapı kurulduktan sonra, sosyolojik ve psikolojik ikilemleri ortadan kaldırmak neredeyse imkânsız hale gelir. Fiziksel ikiliğin erkek egemen olduğu düşünüldüğünde, toplumsal düzenin de böyle olması kaçınılmazdır (Stryker, 2020, s. 147).

Cinsiyet üzerine yapılan bilimsel araştırmalar, genellikle üremenin biyolojik zorunluluğu temeline dayandırılır. İki biçimlilik, sperm ve yumurta hücresi taşıyıcılarının birbirini tanımlaması için zorunlu kabul edilir. Ancak, cinsiyet rolleri ve kimliklerinin bu biyolojik zorunluluğa dayandırılması problemli bir yaklaşımdır. Cinsiyetin biyolojik bir zorunluluk olarak görülmesi, sperm ve yumurta taşıyıcılarının üreme amacıyla tanımlanabilmesine dayanır. Ancak, her insan üreme yeteneğine sahip olmadığı gibi, üremek istemeyen veya yaşamının büyük bir bölümünde üreme ihtimali olmayan insanlar da vardır (Stryker, 2020, s. 148).

Teknolojik ilerlemeler, üremenin ‘biyolojik zorunluluğu’ kavramını da değiştirebilir. Suni dölleme ve genetik mühendislik gibi teknikler, gelecekte üreme anlayışımızı yeniden

şekillendirebilir. Cinsiyetin devamlılığı için belirli biyolojik cinsiyet farklılıklarının veya sabit ikincil cinsiyet özelliklerinin gerekli olduğu iddiası geçerliliğini yitirebilir. Bu iddialar, cinsiyetin toplumsal inşasına dayanır ve üremenin ötesinde daha geniş bir kapsamı vardır (Stryker, 2020, s. 149).

Sonuç olarak, cinsiyetin bilimsel ve gündelik yaşamda iki biçimliliğini koruyacak şekilde inşa edilmesi, toplumsal yapıların ve bireylerin kimliklerinin şekillenmesinde kritik bir rol oynamaktadır. Bu inşa süreci, cinsiyetin toplumsal ve biyolojik yönlerinin anlaşılmasını ve sorgulanmasını gerektirmektedir. Bu bağlamda, cinsiyet atıflarının ve rollerinin yeniden değerlendirilmesi, toplumsal eşitlik ve adaletin sağlanmasında önemli bir adım olacaktır.

2.2.3. Translığa İki Yaklaşım: İkiliğin-Ötesi ve Yanlış-Beden Anlatısı

1990'ların ortalarında, cinsiyet uyum sürecine giren bireyler, kendilerine uygun bir hikâye arayışı içindeydi. O dönemde cinsiyet kimliğini anlamak ve açıklamak için iki temel anlatı vardı. İlk anlatı, 'yanlış beden' modeli, beden ile cinsiyet kimliği arasındaki uyumsuzluğu ifade ediyordu. Bu görüş, seksoloji, tıp ve psikiyatri bilimlerinin teknolojik gelişmelerle desteklediği bir yaklaşımla geliştirilmişti (Meyerowitz, 2002, s. 14-50). Modelin psikolojik varyasyonunda, sağlık kurumları transeksüelliği zihinsel bir sorun olarak değerlendiriyordu. 'Asıl yanlış beden' varyasyonunda ise transeksüellik, transeksüel bireyler tarafından bedeninin bir sorunu olarak görülüyordu. Bu modelin daha zayıf versiyonuna göre, kişi tıbbi bir durum olan transeksüellikle doğar ve genital rekonstrüksiyon ameliyatı aracılığıyla doğuştan gelen cinsiyet kimliği ile uyumlu hale gelir. Daha güçlü versiyona göre ise, kişinin gerçek cinsiyeti cinsiyet kimliği ile belirlenir. Ancak her iki versiyonda da kişi, 'yanlış bedende tutsak' olan bir kadın ya da erkek olarak kabul edilir (Rubin, 2003, s. 150-151).

1990'ların ortalarından itibaren, yeni bir anlatı şekillenmeye başlamıştır. Sandy Stone'un (1991) çığır açan eseri, trans çalışmalarının doğuşuna zemin hazırlarken, Leslie Feinberg (1991) ve Kate Bornstein (1994) ise yeni bir trans siyasetinin temellerini atmışlardır. Trans bireyler, ilk defa kendi deneyimlerine dayanan kuramlar geliştirmiştir. Bu yeni yaklaşım, 'trans' teriminin, toplumun cinsiyet normlarının dışında kalan çeşitli bireyleri (transeksüeller, cross-dresserlar, drag queenler ve kingler gibi) kapsayan geniş bir semsiye terim olarak kabul edilmesini sağlamıştır. Böylece, bu yeni anlatı, cinsiyet normlarına uymayan kişilere karşı beslenen düşmanlığa karşı bir ittifak oluşturmayı

hedeflemiş ve 'ikiliğin ötesinde' bir modelin gelişimine katkıda bulunmuştur. Bu görüş, trans bireylerin ikili kadın ve erkek kategorilerine tam olarak uymamalarına rağmen, bu ikili sisteme uymaya zorlandıklarını belirtiyordu. Bu anlatıya göre, transseksüelliğe yönelik tıbbi düzenlemeler, toplumun trans bireyleri yok etmek için kullandığı temel yöntemlerden biridir (Bettcher, 2016, s. 85). 'Yanlış-beden' anlatısı, patolojik bir bakış açısı sunduğu için eleştirilmektedir. Yeni anlatı ise trans bireylerin kendilerini daha güvenli ve sağlıklı hissetmelerine olanak tanıyan alternatif yaşam şekilleri sunmuştur (Bettcher, 2016, s. 85).

İkiliğin-ötesi yaklaşımı bazı düşünürler tarafından ciddi endişelerle karşılanmıştır. Jay Prosser (1998), Henry Rubin (2003) ve Viviane K. Namaste (2005) gibi akademisyenler, bu tasavvurun transeksüel bireylerin gerçekliğini tam olarak yansıtmadığını belirtmişlerdir (Namaste, 2005, s. 9-23) Bu düşünürlerin endişesi, trans paradigmasının, cinsiyetin yalnızca kültürel bir inşa olduğu iddiasına bağlılığı ile ilgili olmuştur. Bu görüş, cinsiyet kimliklerinin kültürel etkilerden bağımsız olduğunu deneyimleyen trans bireylerin yaşantılarına ters düşmektedir (Prosser, 1998, s. 7). Bir diğer kaygı ise, bu modelin sunduğu siyasal tasavvurun, kendilerini ikili cinsiyetin ötesinde tanımlamayan trans bireyler için yer bırakmamasıdır. Birçok trans birey, kendisini net bir şekilde erkek ya da kadın olarak görmektedir. İkiliğin ötesindeki model, bu bireylerin kendilerini tanımlama biçimlerini geçersiz sayarak, onların kimliklerini reddetmektedir. Bu model, ikiliğin ötesinde konumlanmayan transların kendilerini tanımlama biçimlerini kabul etse bile, kadın ya da erkek olarak tanımlanmanın, baskıcı ikiliğe karşı duruşlarını zayıflattığını ve bu nedenle siyasi açıdan sorunlu olduğunu ileri sürer (Namaste, 2005, s. 9-23).

İkiliğin ötesinde kuramının trans siyasetin temelini oluşturduğu belirtilse de birçok trans birey kendisini aynı zamanda erkek veya kadın olarak tanımlamaktadır. Bu çelişkiyi çözmek için 'genderqueer' gibi kategoriler ortaya çıkmış olsa da 'trans' kavramı hem kendisini kadın veya erkek olarak tanımlayanları hem de bu şekilde tanımlamayanları kapsamak için kullanılmaktadır. Bu durum, kuram ile uygulama arasında ciddi bir kopukluk olduğunu göstermektedir (Bettcher, 2016, s. 87).

Mevcut trans siyaseti, hem ikiliğin-ötesi modelden hem de yanlış-beden modelinden faydalanmaktadır. Yanlış-beden modeli, patolojikleştiren bakış açısından arındırılarak, liyakat siyaseti olarak adlandırılabilir. Bu, bazı bireylerin kimliklerinin bedenleriyle örtüştüğünü (trans olmayanlar), bazılarının ise örtüşmediğini

veya geçmişte örtüşmediğini (transeksüeller) ifade eder; ancak toplumsal yapı, bu ilk grubu ayrıcalıklı kılmaktadır (Serano, 2007, s. 166). Bettcher, trans bireylerin kendilerini tanımlama şekillerinin çeşitliliğinden şu şekilde bahsetmiştir:

“Tanıdığım birçok trans birey, kendini erkek, kadın, trans erkek veya trans kadın olarak ifade ediyor. Çoğumuz genital rekonstrüksiyon ameliyatı olmadık ve böyle bir ameliyatı da düşünmüyoruz. Ancak, bazı arkadaşlarımız bu ameliyatı oldu veya olmayı planlıyor. Kimimiz vücudumuzu cerrahi müdahalelerle değiştirdik (veya değiştirmedik), hormon tedavisi aldık (veya almadık) ya da silikon enjeksiyonu yaptırarak (veya yaptırmadık). Genital yapıların kimliklerimizi belirlemediğini düşünüyoruz. Örneğin, bazı trans kadınlar olarak genital rekonstrüksiyon ameliyatını reddetsek de tamamen kadın olduğumuz konusunda eminiz. Diğer yandan, bazıları kendini ne erkek ne de kadın olarak tanımlamıyor ve “trans kadın” kimliğinin ikili cinsiyet normlarının ötesine geçtiğini savunuyor. Kendimizi karmaşık ve çok boyutlu biçimlerde tanımlıyoruz ve bu kimlikleri ifade etmekte zaman zaman zorluk yaşıyoruz. Toplumsal cinsiyet terimlerinin anlamları sabit değil, değişken ve tartışmaya açık (Bettcher, 2016, s. 90). “

Bu argüman, cinsiyet kimliğinin sadece bedensel özelliklerle tanımlanamayacağı ve toplumsal cinsiyet normlarının ötesine geçebileceği fikrini destekler.

Talia Mae Bettcher ayrıca, trans kadınların yaşadığı gerçeklik yaptırımı kavramını tartışır. Gerçeklik yaptırımı, toplumsal cinsiyet sunumu ile mahrem genital organların uyumsuzluğu durumunda ortaya çıkan baskıcı mekanizmaları ifade eder. Bu yaptırım, trans kadınların toplumsal cinsiyet kimliklerini geçersiz kılma ve onları ‘hilekâr’ olarak resmetme eğilimindedir (Bettcher, 2016, s. 94). Gerçeklik yaptırımının, toplumsal cinsiyet normlarının ne kadar derin ve yaygın olduğunu göstermesi açısından önemli bir kavram olduğunu vurgular.

Toplumsal cinsiyetin kamusal sunumu ile özeldeki genital organlar uyumsuz olduğunda, bu durum gerçeklik yaptırımı olarak ifade edilen ve esasen bir transfobi biçimi olan durumu oluşturur. Bu yaptırımın dört ana özelliği vardır: kimliği hükümsüz kılma, görünüş-gerçeklik zıtlığı, hilekâr-mış gibi yapan çifte açmaz ve genital doğrulama (Bettcher, 2016, s. 94). Kimliği hükümsüz kılma, trans bireylerin cinsiyet kimliklerinin yanlış sınıflandırma yoluyla silinmesidir (örneğin, bir trans kadın kendini kadın olarak tanımlar ama erkek olarak sınıflandırılır). Bu, görünüş-gerçeklik zıtlığı ile desteklenir (örneğin, trans kadın ‘kadın kılığındaki erkek’ olarak tasvir edilir). Bu durum, trans bireylerin ya trans olmayan biriymiş gibi davranarak ifşa edilme riski taşımasına ya da açıkça trans olarak tanımlanıpmış gibi yapan kategorisine yerleştirilmesine yol açar. Genital doğrulama, trans bireylerin kimliklerini sorgulayan iki ifşa biçiminde ortaya

çıkarmak: tamamen açığa çıkarma (katledilen trans kadınlar gibi) veya dolaylı yollardan ima etme ('anatomik olarak erkek olduğu ortaya çıktı' gibi). Bu ifşalar, genital organların gizlenen bir gerçeklik olduğunu öne sürerek kimliği hükümsüz kılmaya dayanak oluşturur. (Bettcher, 2016, s. 94). Trans bireylerin genital organları üzerinden yapılan ifşalar, onların gerçek cinsiyet kimliklerini gizlediklerini ve dolayısıyla sahte bir kimlik sunduklarını iddia ederek, onların cinsiyet kimliklerini geçersiz kılmaya çalışır.

Bettcher (2016), gerçeklik yaptırımının trans bireyler üzerindeki etkileri üç ana unsurda özetlemiştir. İlk olarak, gerçeklik yaptırımı, trans bireylerin kamusal alanda natrans görünme çabasını sürekli kılar. Toplumun cinsiyet kimliklerini sorgulaması, trans bireyleri ya kimliklerini gizlemeye ya da ifşa edilme korkusuyla yaşamaya zorlar (Bettcher, 2016, s. 97). İkincisi, gerçeklik yaptırımı, toplumsal cinsiyet normlarına uymayan bireylerin transfobik ayrımcılığa maruz kalmasının önkoşuludur. Kişinin toplumsal cinsiyet kurallarını ihlal ettiği algısı, onun cinsiyet kimliğinin kabul edilmemesiyle başlar (Bettcher, 2016, s. 97-98). Üçüncü olarak, bu yaptırım kurumsallaşmıştır ve trans bireyleri toplumsal cinsiyet tecridi gibi ayrımcılıklara maruz bırakır. Bu durum, toplu yaşam alanlarında ve güvenlik prosedürlerinde, trans kadınların kimliklerinin ve mahremiyetlerinin ihlal edilmesine yol açar (Bettcher, 2016, s. 98).

Bettcher, trans bireylerin baskı ve direniş deneyimlerini analiz ederken, cinsiyetçi ve transfobik baskının kesişim noktalarına odaklanır. Trans kadınların hem kadın olmaları nedeniyle cinsel baskıya, hem de trans olmaları nedeniyle transfobik baskıya maruz kaldıklarını vurgular (Bettcher, 2016, s. 98). Bu kesişimsel baskı analizinde, toplumsal cinsiyetin sadece kadın-erkek ikiliğine indirgenemeyeceği, aksine bu ikiliğin ötesine geçerek daha geniş bir perspektiften ele alınması gerektiği ortaya konur. Trans kadınların, hem kadın kimlikleri nedeniyle maruz kaldıkları cinsel baskı, hem de trans kimlikleri nedeniyle yaşadıkları transfobik baskı, onların çok katmanlı bir baskı mekanizması ile karşı karşıya olduklarını gösterir. Bu baskı mekanizmalarının kesişimi, trans kadınların yaşam deneyimlerini daha karmaşık ve zorlu hale getirir. Bu bağlamda, trans bireylerin yaşadığı baskılar, sadece cinsiyetçi değil, aynı zamanda transfobik ve kesişimsel nitelik taşır.

Bettcher'in analizi, trans bireylerin kimlik mücadelesinin, toplumsal cinsiyet normlarına karşı direnç ve kendi anlam dünyalarını yaratma süreçleriyle şekillendiğini gösterir. Bu analiz, trans kimliklerinin sadece bireysel bir ifade biçimi olmadığını, aynı zamanda toplumsal direnişin bir parçası olduğunu ortaya koyar. Bettcher'in çalışması, feminist

teori ve trans kuramı arasındaki ilişkileri derinleştirerek, trans bireylerin toplumsal cinsiyet kimliklerini daha kapsamlı bir şekilde anlamamıza olanak sağlar.

2.2.4. Ötekinin Ötekisi Olmak

Toplumsal cinsiyete dayalı ayrımcılık, yalnızca kadınların eşit şekilde toplumsal kaynaklardan yararlanmalarını engellemekle kalmaz, aynı zamanda natrans heteroseksüelliğin dışında kalan cinsel yönelimlere ve cinsiyet kimliklerine sahip bireylerin, yaşam hakları da dahil olmak üzere, temel insan haklarının ihlal edilmesine neden olmaktadır (Bora, 2012, s. 184). Kaos GL, cinsiyet kimliği ve cinsel yönelim ayrımcılığını şu şekilde tasniflemiştir. Bir kişiye yönelik cinsiyet kimliği ve/veya cinsel yönelimi ya da atanan cinsiyeti sebebiyle benzer durumdaki diğer kişilerden daha olumsuz davranılmasıdır.⁴ Melek Göregenli (2012), ayrımcılığı bir gruba veya bir grubun öznesine karşı önyargı ve kalıp yargılardan beslenen her türlü olumsuz davranış ve tutumu içerecek şekilde tanımlamıştır. Önyargılar yöneltildiği kişinin bireysel varoluş ya da davranışlarına yönelik olmaktan ziyade grup aidiyetine göre şekillenmektedir (Göregenli, 2012, s. 21). Yani trans+ bireylere yönelik önyargılı ve ayrımcı tutumlar aslında bireysel deneyimlere dayanmaktan ziyade, sıklıkla ait olduğu gruba yönelik olumsuz inançlardan beslenmektedir.

Ayrımcılığı etkileyen pek çok faktör bulunmakla birlikte çalışmamızın öznesi trans kadınlar sıklıkla cinsiyet kimlikleri sebebiyle ayrımcılık ve transfobiye maruz kalmaktadır. Trans+ bireylere yönelik korku, nefret ve tikslenme olarak tanımlanan transfobi, bu bireylerin toplumsal cinsiyet ve görünüm ilişkisini sarsmaları ve cinsiyet kimliği ile cinsellik arasındaki kesinliği ihlal ettikleri gerekçesiyle ortaya çıkan bir ayrımcılık biçimidir (Krikorian, 2018, s. 395-398). Trans bireyler, toplumun kabul ettiği normlara uymayan cinsiyet kimliği veya ifadesine sahip olmaları sebebiyle hayatlarının erken dönemlerinden itibaren damgalama ve ayrımcılığa maruz kalarak toplumun dışına itilmektedir (Ördek, 2015, s. 28).

Trans bireyler, kuir kimlikler arasında kendini gizleyememesi ve ikili kategoriler ile sınırlandırılmaması sebebiyle hayatlarının her döneminde yoğun olarak ayrımcılığa maruz bırakılan kırılgan gruplardan biridir. Trans bireyler hayatlarının ilk döneminden itibaren cinsiyet çeşitliliğini yok sayan bir sistem içerisinde büyümektedir (Lombardi ve

⁴https://www.youtube.com/watch?v=-qeC4VGJhQE&t=450s&ab_channel=KaosGL (Erişim Tarihi: 08.05.2024)

ark., 2002, s. 89-101.) Pek çok trans birey, aileleri, arkadaşları, öğretmenleri tarafından sık sık baskıya maruz kalmaktadır. Bu baskılar genellikle farklı şiddet formlarına dönüşmektedir. Okuldaki trans bireyler özellikle diğer öğrenciler, öğretmenler ve idare tarafından aşağılanma, ayrımcılık ve hatta şiddete maruz kalabilmektedir. Trans bireylerin eğitim hakları görünürlükleri sebebiyle sıklıkla ihlal edilmektedir. Örneğin, resmi kimlikteki görünümleri ile kayıt işlemlerine gittikleri görünümlerinin uyumlu olmaması ve genel ahlaka uymadıkları gerekçesiyle yurtlardan atılmaları durumları söz konusu olmaktadır. Ayrıca trans bireyler askeri okullara kabul edilmemektedir (Kaos GL, 2013). Böylelikle trans bireyler eğitim hayatından uzaklaşmakta ve nitelikli meslekleri yapmak için kendisini geliştirme fırsatlarından uzaklaştırılmaktadır.

Trans bir çocuk veya genç olmak, sürekli bir kabul mücadelesi içerisinde olmayı gerektirir ve bu durum sıklıkla sonu gelmeyen bir döngüye dönüşebilir. (Ördek, 2015, s. 28). Bu bireyler, çocukluk ve ergenlik yıllarında ailelerinin ve çevrenin olumsuz tepkileriyle, aile desteğinin kesilmesi veya fiziksel cezalandırma gibi travmatik yaşam olaylarıyla karşılaşmaktadırlar (Grossman ve ark., 2005, s. 3-16). Birçok trans birey, kimliklerinin reddedilmesi ve şiddete maruz kalmaları nedeniyle ailelerini ve doğdukları yerleri terk etmek zorunda kalmaktadır. Ayrıca trans bireyler ailenin namusunu lekeledikleri gerekçesiyle aile ve akrabaları tarafından öldürülmek ile tehdit edilmektedir (Ördek, 2015, s. 28).

Pınar Selek'in çalışmasında aktardığı üzere trans kadınlar konuşmalarında, fiziksel görünüş ve davranışlarındaki belirgin farklılıklar sebebiyle ailelerinde kopuyor ya da onlardan kaçmak zorunda kalıyorlar. Çoğu zaman ailelerinden kendilerini ve meslek hayatlarını saklamak durumunda kalan trans+ bireyler yine de ailelerinden tamamen kopmamak için onlara maddi destekte bulunuyor ve kendilerini gizleyerek bağlantıda kalmaya çalışıyor. Aileleriyle kendini gizleyerek (saç kesmek, göğüsleri korse ile kapatmak vb.) bir ilişkilene kurmaya çalışan bu bireyler aileleri tarafından gerçek benliği kabul görmeyen eksik bir sevgi deneyimliyor. Bu durum aynı zamanda kan bağına dayanmayan ve dayanışma ile köklenen yeni bir aile olgusunun gelişmesine fırsat tanıyor. Ailesi ve toplum tarafından bitmeyen bir dışlanma döngüsünü deneyimleyen bu bireyler için bir arada olmak çok daha elzem bir konu haline dönüşmektedir. Çünkü hem kendi ayakları üzerinde durmak hem de kendi güvenliklerini sağlamak 'dayanışma' içinde olmayı gerektirmektedir (Selek, 2011, s. 105).

Konunun derinliği aktarmak için verilebilecek en sarsıcı örneklerden birini Aslı Zengin'in çalışmasından aktarmak isterim. 2009-2010 yıllarında pek çok trans kadının yaşam hikayesini tanıklık eden Zengin, içlerinden kendisini çok etkileyen bir cenazeden bahsetmiştir. Bir trans kadının vefatının ardından biyolojik ailesi tarafından naaşının kimsesizler mezarlığına gömülmesi istenmiştir (Zengin, 2011, s. 288). Bu durum trans+ yaşamların kırılganlığını ortaya koymaktadır. Trans kadınların yaşamları değersiz kabul edilmekte ve yası tutulmamaktadır. Bu hayatlar, “zaten kaybedilmiş veya yoksun bırakılmış olarak nitelendirildikleri için tehlikeye atılabilir veya cezalandırılabilir olarak anlaşılmaktadır. Toplum içinde devletin yasa dışı şiddetinden korunmaya muhtaç canlı topluluklar olarak algılanmaktansa, insan hayatının bir tehdidi olarak değerlendirilmektedirler” (Butler, 2011, s. 383). Benzer şekilde trans kadınlar cinsiyet kimliklerini açıkladıklarında aileleri tarafından terkedilmekte veya can güvenliği sebebiyle kaçmak zorunda kalmaktadır. Bu reddedilme sonucunda trans kadınların yaşamları, aileleri tarafından değersiz görülmekte ve aileleri için cinsiyet kimliklerini açıkladıkları gün itibarıyla ölmüş olarak kabul edilmektedirler (Zengin, 2011, s. 289). Bu reddedilmenin karşısında dayanışmadan doğan kan bağına dayanmayan yeni bir aile modeli ortaya çıkıyor ve trans kadınlar birbirlerinin ailesi oluyorlar. Fakat bu seferde karşlarına başka engeller çıkıyor. Örneğin, ailesinin kimsesizler mezarlığına defnedilmesini istediği trans kadının cenazesini organize etmek isteyen ‘gacılar’ kendi aralarında para toplayarak normal bir mezarlığa gömülmesini istiyorlar. Fakat aile ölen çocuğunun yaşamını ve arkadaşlarını sahip olduğu yasal haklara dayanak bir çırpıda siliveriyor. Ölen çocuğunun defin işlemlerini üstlenmek istemeyen aile yine de çocuklarından kalan mirası alma konusunda istekli olmuştur. Zengin, sadece kan bağına dayalı yakınlık ilişkilerini meşru sayan bu sistemin kan bağı dışında gelişen ve aile yerine geçen yakınlık ilişkilerini yok saydığını ifade etmiştir (Zengin, 2011, s. 289).

Çoğu zaman ailesinden maddi ve manevi destek görmeyen trans bireyler kendi ayaklarının üstünde durmak ve geçimini sağlamak istedikleri yetişkinlik döneminde de ayrımcılıkla karşılaşmaktadırlar. Türkiye’de, İş Hukuku alanında da diğer alanlarda olduğu gibi cinsiyet kimliği ve cinsel yönelim ayrımcılığını yasaklayan bir yasa içeriği bulunmamaktadır (Uluslararası Af Örgütü, 2011, s. 22). Bu sebeple ülkemizde LGBTİ+ bireyler kendilerini gizleyerek çalışma hayatında tutunmaya çalışmakta, cinsiyet kimliği ve cinsel yönelimleri ortaya çıktığında çoğu zaman işlerinden olmaktadır. Trans kadınlar görünürlük sebebiyle nitelikli olsalar dahi formel sektörlerde iş bulamamaktadır

(Acıpayam, 2017, s. 119). Çoğu trans kadın, iş fırsatlarına kısıtlı erişim nedeniyle geçimlerini sağlamak için seks işçiliği yapmak zorunda kalmaktadır (Uluslararası Af Örgütü, 2011, s. 22). Bu durum trans kadınların HIV gibi enfeksiyonlara ve şiddete karşı daha savunmasız bir noktaya sürüklemelerine sebep olmaktadır (Acıpayam, 2017, s. 119). Türkiye’de gey ve lezbiyenlerden farklı olarak trans+ bireylerin neredeyse tamamı seks işçiliği yapmaktadır. Bu durum farklı alt kültürlerle etkileşime geçmeleri ve farklı sorunlara sahip olmalarıyla deneyimlenen özgün bir dayanışma biçimlerine ihtiyaç duymalarına sebep olmaktadır. Trans+ bireyler toplumsal konum olarak en aşağıda görülen seks işçisi kadınların yaşadığı şiddet deneyimlerini çok daha şiddetli biçimlerde maruz kalmaktadır. Selek (2011)’in de belirttiği üzere trans kadınlar, “aşağılanırlar, ciddiye alınmazlar, sürekli olarak erkeklerin fiziksel ve sözlü tacizine maruz kalırlar, birçok toplumsal kurum, örgüt ve birliktelikten dışlanırlar”. Trans kadınlar iş yaşamı ve aileye kabul edilmemelerinin yanı sıra çoğu zaman kuir ve feminist örgütlenmeler tarafından seks işçiliği yaptıkları gerekçesiyle ayrıştırılmaktadır (Selek, 2011, s. 103).

Trans kadınların yaşadığı bir diğer önemli sorun ise en temel insan ihtiyaçlarından biri olan barınma sorunudur. Bütün insanların eşit ve özgür olarak onurla doğduğunun altını çizen uluslararası bağlayıcılığı olan Yogyakarta ilkelerine göre barınma hakkı herkes için temel insani bir haktır. Yogyakarta’nın 15. ilkesi, herkesin, cinsel yönelim ve cinsiyet kimliğinden kaynaklı ayrımcılık olmaksızın yeterli bir barınma ve tahliye karşı hukuki korunma hakkı olduğunu açıkça belirtmektedir (KAOS GL, 2013, s. 32). Fakat uygulamada trans kadınlar ciddi barınma sorunlarıyla yüzleşmek zorunda kalmaktadır. Güvenli ve yeterli barınma koşullarına sahip olamamak trans bireylerin yaşadığı en önemli sorunlardan biridir (Aypar & Tanyaş, 2017, s. 73). Trans+ bireylerin şehirlerin ana yerleşim bölgelerinde ve toplu yaşam alanlarında (örneğin öğrenci yurtları vb.) barınma hakları sıklıkla ihlal edilmektedir (Selek, 2011).

Trans kadınların sıklıkla deneyimledikleri ev kiralama sürecindeki ayrımcılıklar, daha yüksek kiraların talep edilmesi, cinsiyet kimliğini saklayamadığı durumlarda evlerinden çıkarılarak, şiddet ve baskının öznesi olmalarına sebep olmaktadır (Aypar & Tanyaş, 2017, s. 74). Bu durumun bir sonucu olarak trans kadınlar ihtiyaç duydukları dayanışmanın da etkisiyle marjinalize edilmiş “trans alanlarda” (trans space) yaşamlarını bir arada sürdürmektedir (Edelman, 2011, s. 862). Türkiye’de translar dışlamanın bir sonucu olarak oluşmuş ve trans kadınların güvenli limanı olan bu alanlardan kentsel dönüşüm, rant kavgaları, şehirlerin güzelleştirilmesi gibi bahanelerle çıkartılmaya

çalışılmaktadır (Çakmak, 2013, s. 144). Ülker sokak, Eryaman-esat, Bayram sokak ve Bornova sokak vb. yerler 'soylulaştırma' (gentrification) projeleri kapsamında transların yerinden edilmeye çalışıldığı mekanlara örnek olarak gösterilebilir. Bu bağlamda çalışmanın bir sonraki bölümü olan bulgular başlığı altında, Bornova sokakta yaşayan trans kadınların barınma sorunu ve ayrımcılık ve şiddet deneyimleri arasındaki ilişkiye odaklanılacaktır.

2.3. Trans Kadınların Barınma Sorunları

2.3.1. Mekan Kuramları ve Konut Hakkı

Bu bölümde, konut hakkı, sadece barınma ihtiyacını karşılayan bir hak olmaktan öte, toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve sosyal adalet mücadelesinin kritik bir unsuru olarak ele alınmaktadır. Konut, bireyler ve topluluklar için fiziksel bir mekân sağlamanın ötesinde, kimliklerin tanınması, toplumsal katılımın sağlanması ve varoluş mücadelesinin sürdürüldüğü bir alan olarak düşünülmektedir. Özellikle trans kadınlar gibi marjinal gruplar için konut, güvenli bir yaşam alanı sunmaktan çok, toplumsal dışlanmaya karşı verilen bir direnişin de ifadesidir.

Toplumsal cinsiyet, sınıf ve diğer toplumsal farklılıklar konut politikalarının nasıl şekillendiğini doğrudan etkilemektedir. Konut hakkı mücadelesi, sadece bireylerin barınma talebi değil, aynı zamanda kentsel alanlarda kimlerin var olabileceği ve kimlerin dışlanacağına dair süregelen bir toplumsal çatışmayı da yansıtır. Bu süreçte, trans kadınların güvenli konut hakkına erişimi, mekânsal adaletin sağlanması ve şehir yaşamına tam katılımın önündeki engellerin kaldırılması açısından kritik bir öneme sahiptir.

Kentsel dönüşüm ve soylulaştırma projeleri, trans bireylerin yaşam alanlarını tehdit eden önemli faktörlerden biridir. Bu projeler, yalnızca ekonomik bir dönüşüm değil, aynı zamanda toplumsal yapıları değiştiren, belirli grupları şehir merkezlerinden dışlayan bir dinamiğe sahiptir. Trans kadınlar, bu süreçlerin en kırılgan grupları arasında yer almakta, yerlerinden edilmekte ve sosyal destek ağlarından koparılmaktadır. Bu nedenle, konut hakkı mücadelesi, trans kadınların toplumsal kabul, kimliklerinin tanınması ve güvenceli bir yaşam alanı elde etme taleplerinin merkezinde yer almaktadır.

2.3.1.1. Kent ve Konut Hakkı

Konut hakkı, yalnızca bireysel bir barınma ihtiyacından ibaret olmayan, aynı zamanda toplumsal cinsiyet eşitliği ve sosyal adalet mücadelesinin kalbinde yer alan derin politik

bir meseledir. Konutun anlamı, çeşitli gruplar için farklılık gösterir; kimileri için güvenlik ve mahremiyet sunarken, başkaları için ekonomik bir yük, statü, güç ve kontrol kaynağıdır (Madden & Marcuse, 2016, s. 11). Konut meselesinin bu çok yönlü işlevi, konut hakkının doğrudan politik bir mesele olmasına neden olur. Konutun dağıtımı ve kullanımı, ekonomik ve sosyal güç ilişkileriyle her zaman iç içedir. David Harvey (2008, s. 23), kentlerdeki mekânların kullanımının sermaye ve iktidar ilişkilerinin bir yansıması olduğunu belirtir; bu bağlamda konut hakkı mücadelesi, yalnızca bir barınma arayışından ziyade, şehirlerde kimlerin bulunabileceği ve kimlerin dışlanacağına dair süregelen bir iktidar mücadelesinin de ifadesidir.

Henry Lefebvre'nin 'mekânın üretimi' teorisi, konutun politik doğasını anlamak için temel bir çerçeve sunar. Lefebvre'ye göre mekân, yalnızca fiziksel bir yapı değil, toplumsal ilişkiler ve iktidar dinamikleri tarafından sürekli olarak yeniden üretilen bir alandır (Lefebvre, 1991). Mekânın bu yapısı, toplumsal ilişkilerin somutlaştığı ve güç dengesizliklerinin yansıtıldığı bir alan olarak düşünüldüğünde, konutun politik bir mesele olduğunu daha açık bir şekilde ortaya koyar. Toplumsal cinsiyet eşitsizlikleri, sınıfsal farklılıklar ve diğer toplumsal gerilimler, mekânın bu çok katmanlı yapısında görünür hale gelir.

Lefebvre'ye göre mekân, sadece fiziksel bir çevre değil, aynı zamanda toplumsal ilişkilerin bir yansımasıdır. Mekânın 'üçlü diyalektiği' (algılanan, tasarlanan ve yaşanan mekânlar) toplumsal ve politik süreçlerle iç içedir. Algılanan mekân (perceived space), insanların gündelik yaşamlarında deneyimledikleri ve mekânsal pratikleri somutlaştıran fiziksel çevredir. Bu mekân, toplumsal hayatın pratikleriyle şekillenir ve insanların gündelik yaşamlarını sürdürebilmek için kullandıkları alanları ifade eder. Tasarlanan mekân (conceived space) ise iktidar sahipleri, planlamacılar ve mimarlar tarafından ideolojik olarak şekillendirilen bir mekândır. Bu boyut, özellikle kentsel tasarım ve planlama süreçlerinde, mekânın iktidarın çıkarlarına göre organize edilmesini ifade eder (Lefebvre, 1991, s. 38-39).

Lefebvre, yaşanan mekânın (lived space) ise bireylerin ve toplulukların, semboller ve imgelerle deneyimlediği ve bu süreçte kendilerini ifade ettikleri bir alan olduğunu belirtir. Bu boyut, mekânın sadece fiziksel bir yapıdan ibaret olmadığını, aynı zamanda bireylerin kimliklerini, deneyimlerini ve varoluş mücadelelerini şekillendirdiği bir yer olduğunu gösterir. Lefebvre, mekânın bu üç boyutunun birbirine bağımlı olduğunu ve mekânın toplumsal cinsiyet, sınıf ve diğer toplumsal farklılıklar üzerinden sürekli olarak yeniden

üretildiğini vurgular. Bu üçlü yapı, mekânın iktidar ilişkilerinin bir aracı olarak nasıl kullanıldığını ve toplumsal eşitsizliklerin mekân aracılığıyla nasıl sürdürüldüğünü açıklar (Lefebvre, 1991, s. 40-41).

Trans kadınların barınma hakkı mücadelesi, mekânsal ve toplumsal dışlanmanın somut bir örneğidir. Konut, trans kadınlar için yalnızca bir yaşam alanı değil, aynı zamanda kimliklerinin tanınması ve toplumsal katılımlarının gerçekleşmesi için kritik bir mekândır. Ancak, trans bireylerin konut hakkına erişimi genellikle sistematik ayrımcılık ve engellemelerle karşı karşıya kalmaktadır. Begun ve Kattari'nin (2016, s. 61-62) çalışmasına göre, birçok trans birey evsiz barınaklarında cinsiyet kimlikleri nedeniyle ayrımcılığa uğramakta, barınaklardan zorla çıkarılmakta ve barınaklarda hem fiziksel hem de cinsel saldırılara maruz kalmaktadır. Barınakların çoğu, bireylerin doğumda atanmış cinsiyetlerine göre yaşamalarını veya bu şekilde görünmelerini şart koşmakta, bu da trans bireyler için ciddi güvensizlik ve tehlike yaratmaktadır.

Bu bağlamda, trans kadınların barınma alanlarında yaşadıkları deneyimler, cinsiyet kimliği temelinde uygulanan ayrımcılığın ve şiddetin ne kadar yaygın olduğunu ortaya koymaktadır. Elde edilen bulgular, trans bireylerin güvenli barınma imkânlarından mahrum bırakıldığını ve bu durumun onların hem fiziksel hem de duygusal sağlığını olumsuz etkilediğini göstermektedir (Begun ve Kattari, 2016, s. 61-62). Bu veriler, konut hakkı mücadelesinin, trans kadınların yalnızca barınma hakkı değil, aynı zamanda kimliklerini ifade etme ve toplumsal kabul görme mücadelesi olduğunu bir kez daha gözler önüne sermektedir.

Bu bağlamda, konut hakkı mücadelesi, yalnızca fiziksel bir mekâna erişimin ötesinde, trans kadınların kamusal ve özel alanlarda eşit bir şekilde var olabilme haklarını savunma mücadelesidir. Konut, toplumsal adaletin sağlanması ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin gerçekleşmesi için kritik bir alan olmayı sürdürmektedir. Begun ve Kattari'nin (2016, s. 62) çalışması, trans bireylerin barınma haklarına erişimde karşılaştıkları zorlukların, toplumun geniş kesimlerinde yerleşik olan cinsiyet normları ve ayrımcı politikalarla nasıl iç içe geçtiğini ve bu nedenle konutun, insan hakları mücadelesinin ayrılmaz bir parçası olduğunu ortaya koymaktadır. Bu mücadele, konutun politik doğasını ve toplumsal adaletin sağlanması konusundaki merkezi rolünü daha da vurgulamaktadır.

Harvey'in çalışmalarına göre, kent mekânının kapitalist sermaye birikimi amacıyla yeniden şekillendirilmesi, toplumsal eşitsizliklerin derinleşmesine neden olur. Harvey, kentlerin, kapitalist sistemin ihtiyaç duyduğu sermaye birikimini sağlamak için yeniden

düzenlendiğini ve bu düzenlemelerin toplumsal adaletsizlikleri nasıl pekiştirdiğini açıklar. Kentleşme süreci, sermaye birikimini en üst düzeye çıkarmak için sürekli yeni mekânsal düzenlemelere ihtiyaç duyar; bu nedenle kentsel alanlar, sermaye çıkarlarına uygun olarak yeniden tasarlanır (Harvey, 2008, s. 24-25).

Harvey'in “kent hakkı talebi” kavramı, kentleşme süreçlerinin yalnızca sermayenin kontrolünde olmaması gerektiğini, aksine kentte yaşayan herkesin bu süreçte eşit söz hakkına sahip olması gerektiğini vurgular. Kent üzerindeki hak, kentin tüm süreçlerine demokratik bir katılımı gerektirir; bu, yalnızca belirli kesimlerin değil, tüm bireylerin kentsel süreçler üzerinde etkiye bulunmasını zorunlu kılar (Harvey, 2008, s. 28). Bu bakış açısı, kent mekânının sadece sermaye birikimi için bir araç olarak kullanılmaması, toplumsal adaletin sağlanması için yeniden düşünülmesi gerektiğini ortaya koyar.

Harvey'in bu yaklaşımı, trans kadınlar gibi marjinal grupların kentsel alanlarda karşılaştıkları adaletsizlikleri anlamak için de önemli bir çerçeve sunar. Sermaye odaklı kentsel dönüşüm, trans kadınların güvenli yaşam alanlarına erişimlerini zorlaştırırken, onların kent süreçlerine katılımını da kısıtlar. Bu nedenle, trans kadınların kent hakkı mücadelesi, kentsel süreçlerin demokratikleşmesi ve tüm kent sakinlerinin katılımını sağlayacak bir düzenin savunulması anlamına gelir.

Peter Marcuse, konut hakkını toplumsal adaletin temel bir unsuru olarak görür ve bu hakkı yalnızca barınma ihtiyacının ötesinde, bireylerin toplumda var olma biçimlerini belirleyen bir alan olarak tanımlar (Marcuse, 2012, s. 29-30). Marcuse'ye göre, konut hakkı, yalnızca bir yasal hak talebi olarak değil, kentsel yaşamın sunduğu tüm potansiyel faydaların adil bir şekilde dağıtılmasını sağlayacak daha geniş ve kapsayıcı bir hak olarak ele alınmalıdır. Bu bağlamda, konut hakkı, “mevcut yasal sistemde belirli faydalara yönelik bir hak talebinin ötesinde, daha iyi bir sistem talebini içeren, yüksek bir ahlaki düzlemde bir hak talebidir” (Marcuse, 2012, s. 30-31).

Marcuse, konutun erişilebilirliğinin, bireylerin topluma katılımını ve kendilerini ifade etme biçimlerini belirleyen kritik bir faktör olduğunu vurgular. ‘Kent hakkı talebi, bir bütün olarak şehirdeki tüm ayrı ve bireysel hakların bir araya geldiği bir şehir talebidir’ derken, aslında konut hakkının toplumsal adalet arayışının vazgeçilmez bir parçası olduğuna dikkat çeker (Marcuse, 2012, s. 31-32). Bu bakış açısına göre, konut hakkı, yalnızca fiziksel bir barınma ihtiyacının ötesine geçerek, insanların şehir yaşamında tam anlamıyla yer alabilmesi için gerekli olan tüm hakları kapsayan bir taleptir. Böylece,

konut hakkı mücadelesi, toplumun her bir üyesi için adaletin sağlanmasına yönelik bir mücadele haline gelir.

Marcuse'un belirttiği gibi, "Kent hakkı talebi, sosyal adaletin sağlanabilmesi için mevcut hakların yeniden tanımlanması ve kentteki yaşamın temel faydalarının herkes için erişilebilir olmasını gerektirir" (Marcuse, 2012, s. 32). Bu nedenle, konut hakkı mücadelesi, yalnızca bireysel düzeyde bir barınma sorunu değil, aynı zamanda toplumsal eşitliğin sağlanması için verilen daha geniş bir mücadelenin de ifadesidir.

Konut hakkı, sadece fiziksel bir mekâna erişim değil, aynı zamanda toplumsal katılım, kimlik tanınması ve varoluş mücadelesidir. Konut hakkı ve kentsel adalet tartışmaları, mekânın yalnızca fiziksel bir yer olmanın ötesine geçen toplumsal ve politik bir alan olduğunu açıkça ortaya koymaktadır. Mekânın cinsiyetlendirilmiş yapısı da bu bağlamda önemli bir rol oynar. Toplumsal cinsiyet normları ve güç ilişkileri, mekânın düzenlenme biçimini ve kimin nerede ve nasıl yaşayabileceğini belirler. Özellikle trans kadınlar gibi marjinal gruplar için mekân, hem dışlanmanın hem de ayrımcılığın somutlaştığı bir araç haline gelir.

2.3.1.2. Cinsiyetlendirilmiş Mekan

Trans kadınların güvenli yaşam alanlarına erişiminin zorlaştırılması ve kentsel süreçlere katılımlarının kısıtlanması, cinsiyetlendirilmiş mekân anlayışının sonucudur. Dolayısıyla, cinsiyetlendirilmiş mekân kavramı, trans kadınların konut hakkı mücadelesini anlamak ve bu mücadelenin neden toplumsal adaletin merkezinde yer aldığını görmek için kritik bir çerçeve sunar. Bu bağlamda, mekânın cinsiyetlendirilmiş olması, toplumsal eşitsizliklerin mekânsal düzeyde nasıl yeniden üretildiğini anlamak açısından önemli bir alanı işaret eder ve bu nedenle, konut hakkı mücadelesinin cinsiyetlendirilmiş mekânın dönüşümüne yönelik bir mücadele olarak da görülmesi gerekir. Bu perspektiften hareketle, mekânın cinsiyetlendirilmiş yapısını ve bu yapıların toplumsal cinsiyet normlarıyla nasıl şekillendiğini anlamak, trans kadınların barınma hakkı mücadelelerinin daha geniş bir toplumsal dönüşüm sürecindeki yerini belirlemek için önemlidir.

Doreen Massey'e göre mekânlar ve yerler, kendileri cinsiyetlendirilmiş yapılar olarak, toplumsal cinsiyetin nasıl inşa edildiğini ve anlaşıldığını hem yansıtır hem de şekillendirir (Massey, 1994, s. 178). Bu bağlamda, mekânın cinsiyetlendirilmiş yapısı, belirli kimlikleri desteklerken diğerlerini dışlayan bir düzenleme olarak işlev görür. Örneğin, toplumsal cinsiyet normlarınca kabul görmeyen kimlikler, genellikle kamusal ve özel

alanlarda görünmez kılınır veya tamamen dışlanır. Bu durum, özellikle trans kadınlar için ciddi kısıtlamalar yaratır; zira bu kimliklerin tanınmaması ve bu kimliklerin temsil edilememesi, onların toplumsal yaşamda var olma haklarını doğrudan etkiler.

Mekânın bu şekilde cinsiyetlendirilmesi, sadece kimlikleri sınırlamakla kalmaz, aynı zamanda toplumsal cinsiyetin inşa edilme sürecinde de önemli bir rol oynar. Massey, bazı kültürel bağlamlarda kadınların hareket kabiliyetlerinin kimlik ve mekân açısından sınırlandırılmasının, boyun eğdirme ve toplumsal kontrolün temel bir aracı olduğunu ifade eder (Massey, 1994, s. 180). Bu perspektiften bakıldığında, trans kadınların maruz kaldıkları dışlanma, toplumsal cinsiyet normlarına uymadıkları gerekçesiyle güvenli alanlardan uzaklaştırılmalarına neden olur ve onları toplumun daha marjinal ve güvencesiz getto bölgelerine iter.

Massey, mekân ve yerin toplumsal cinsiyet ilişkilerinin şekillenmesindeki önemine vurgu yapar ve bu ilişkilerin değişim mücadelesinde oynadığı kritik rolü ortaya koyar (Massey, 1994, s. 179). Bu bağlamda, mekânın cinsiyetlendirilmiş yapısı, yalnızca heteronormatif normlara uymayan kimlikleri dışlamakla kalmaz, aynı zamanda bu kimliklerin kamusal ve özel alanlarda kendilerini ifade etme ve var olma haklarını da sınırlandırır. Trans kadınların mekân üzerindeki bu mücadeleleri, onların toplumsal kabul görme ve güvenli bir şekilde var olma haklarını yeniden tanımlamaya yönelik bir direnişin ifadesidir.

Levent Şentürk'ün “Eril Kente Dönüş” başlıklı makalesinde, kentlerin ve kamusal alanların erkek egemen bir anlayışla nasıl şekillendirildiği ve bu şekillenmenin toplumsal cinsiyet kimlikleri üzerindeki etkileri ele alınmaktadır. Şentürk, mekan çalışmalarında cinsiyetin genellikle kadın odaklı ele alındığını ve bu nedenle erkekliğin ve erkekliğe dair sorunların görmezden gelindiğini belirtir. Bu makale, erkek egemenliğinin mekansal düzenlemeler yoluyla nasıl yeniden üretildiğini ve kadınlar ile LGBTİ+ bireyler üzerindeki mekansal baskıyı artırdığını ortaya koyar (Şentürk, 2017, s. 36-39).

Şentürk'e göre bu bağlamda, kent planlamaları ve kamusal alanlar erkeklerin ihtiyaçlarına göre düzenlenir, bu durum kadınlar ve LGBTİ+ bireyler için görünmez kılınan bir baskı alanı yaratır. Şentürk, özellikle kentsel mekânlarda erkekliğin ve heteronormatif düzenin, mekansal pratikler aracılığıyla toplumsal cinsiyet eşitsizliğini nasıl yeniden ürettiğini vurgular (Şentürk, 2017, s. 44).

“Kuir Mekân” başlıklı çalışmada ise Şentürk, heteronormatif mekansal düzenlemelerin eleştirisini yaparak, kuir mekansallığın bu düzenlemelere karşı nasıl bir direniş sunduğunu tartışır. Şentürk, kuir mekansallığın normatif mekansal pratiklere karşı

alternatif bir alan yarattığını ve bu alanın cinsiyetlendirilmiş kent düzenine karşı bir direniş biçimi olarak kullanılabileceğini savunur. Kuir mekânsallığın, kent yaşamında mevcut olan heteronormatif yapıları sorgulamak ve dönüştürmek için önemli bir araç olduğunu belirtir (Şentürk, 2015, s. 80).

Özellikle trans kadınlar gibi marjinal gruplar, bu cinsiyetlendirilmiş mekansal düzenlemeler nedeniyle kent yaşamından dışlanmakta ve güvenli konut hakları ihlal edilmektedir. Şentürk'ün bu analizi, mekânsal adaletin sağlanabilmesi için mekânın toplumsal cinsiyet normlarından arındırılması gerektiğini savunur. Bu, trans kadınların mekânsal haklarını ve özgürlüklerini geri kazanabilmeleri için mekânsal düzenlemelerin nasıl değiştirilebileceğine dair bir tartışmayı tetikler. Mekânın cinsiyetlendirilmiş doğası, toplumsal cinsiyet eşitsizliklerinin mekânsal düzeyde nasıl yeniden üretildiğini ve bu eşitsizliklerin aşılmasının önemini ortaya koyar.

Madden ve Marcuse'un (2016) *In Defense of Housing: The Politics of Crisis* adlı kitabında konutun, modern dünyada vatandaşlık, çalışma, kimlik ve siyaseti örgütleme açısından benzersiz bir önem taşıdığı vurgulanmaktadır. Madden ve Marcuse, konutun yerel çevresinin yalnızca adalet ve baskı deneyimlerini değil, aynı zamanda alternatif sosyal düzenleri hayal etme kapasitesini de içerdiğini belirtir. Bu bağlamda, konut hakkı mücadelesi, yalnızca barınma talebinden ibaret olmayıp, aynı zamanda toplumsal ve mekânsal adaletin sağlanması için verilen bir mücadeleyi ifade eder. Madden ve Marcuse'a göre, konut, bireylerin sosyal, politik ve ekonomik hayata katılımını mümkün kılan bir araçtır ve bu araçtan mahrum bırakılmak, sosyal dışlanmanın ve marjinalleşmenin önemli bir göstergesidir (Madden & Marcuse, 2016, s. 136-137).

Bu perspektiften bakıldığında, trans kadınların konut hakkı mücadelesi, sadece bir barınak bulma çabası değil, aynı zamanda toplumsal ve mekânsal dışlanmaya karşı bir direnişin ifadesidir. Trans kadınlar, mekânsal ve toplumsal sınırların yeniden tanımlandığı ve müzakere edildiği bu mücadelede, yalnızca varlıklarını sürdürebilecekleri bir yer değil, aynı zamanda kendi kimliklerini ve varoluş biçimlerini yeniden tanımlayabilecekleri bir alan talep ederler.

Bu bağlamda, konut hakkı, toplumsal cinsiyet adaleti ve insan hakları bağlamında derin politik anlamlar taşır. Mekânın sosyal ve politik olarak üretildiği gerçeği, trans kadınların barınma hakkı mücadelesini daha geniş bir toplumsal ve politik dönüşüm çerçevesine yerleştirir. Ancak, bu mücadele, özellikle neoliberal kentsel dönüşüm süreçleri ve soylulaştırma projeleri bağlamında, trans kadınların daha fazla marjinalleştirilmesi ve

mekânsal dışlanmasıyla karmaşık hale gelmektedir. Bu nedenle, soylulaştırma süreçlerinin trans kadınlar üzerindeki etkilerini ve bu süreçlerin nasıl mekânsal adaletsizlikleri derinleştirdiğini anlamak, konut hakkı mücadelesinin politik boyutunu daha da netleştirecektir.

2.3.2. Mekânsal Marjinalleşme ve Soylulaştırma Projeleri

Trans kadınların kentsel mekanlarda marjinalleştirilmesi ve soylulaştırma projeleri kapsamında yaşadıkları deneyimler, toplumsal cinsiyet kimlikleri nedeniyle karşılaştıkları çok yönlü ayrımcılıklar ve şiddet biçimleriyle şekillenmektedir. Bu bağlamda, soylulaştırma projeleri, trans kadınların güvenli barınma alanlarını ve toplumsal destek ağlarını doğrudan tehdit eden önemli bir faktör olarak ortaya çıkmaktadır. Madden ve Marcuse (2016, s. 3), konut sorunu ve dolayısı ile soylulaştırmanın, kentsel mekanların kapitalist bir biçimde yeniden üretimi sürecinde, konutun bir meta olarak kullanılması nedeniyle kaçınılmaz bir kriz olarak ortaya çıktığını belirtmektedir. Bu kriz, özellikle trans kadınlar gibi toplumsal olarak marjinalleştirilmiş grupların kent içindeki yaşam alanlarına yönelik bir tehdit oluşturmaktadır.

Bu noktada, soylulaştırma, kent merkezlerinde ekonomik ve sosyal kalkınmayı teşvik etmek amacıyla, genellikle düşük gelirli ve marjinal toplulukların yaşadığı alanların yeniden geliştirilmesi süreci olarak tanımlanabilir. Antu Sorainen (2019, s. 606) soylulaştırmanın, özellikle LGBTI+ topluluklar üzerindeki etkilerini vurgularken, bu süreçte küçük, çeşitli ve bağımsız işletmelerin büyük zincirlerle değiştirildiğini, mülk değerlerinin arttığını ve düşük gelirli sakinlerin bölgeden zorla çıkarıldığını belirtir. Sorainen'e göre, soylulaştırma yalnızca bir ekonomik dönüşüm süreci değil, aynı zamanda toplulukların homojenleşmesine ve kentsel çeşitliliğin zarar görmesine yol açan bir dinamiktir. Soylulaştırma, mahallelerin ekonomik potansiyelini artırmak adına yapılan yatırımların ve dönüşüm projelerinin bir sonucu olarak, çoğu zaman mevcut sakinlerin yerlerinden edilmesiyle sonuçlanmaktadır (Sorainen, 2019, s. 606).

Trans kadınlar, kentsel dönüşüm projelerinin hedefi haline gelen mahallelerde genellikle düşük gelirli ve azınlık gruplarının yaşadığı alanlarda ikamet etmektedirler. Bu bölgeler, düşük kiralar ve topluluk desteği gibi avantajlar sunarken, aynı zamanda kentsel dönüşüm projelerinin ilk hedefi haline gelmektedir. Soylulaştırma projeleri, bu mahallelerin ekonomik potansiyelini artırmayı amaçlarken, mevcut sakinlerin, özellikle de trans kadınların, bu süreçler sonucunda yerlerinden edilmelerine neden olmaktadır.

Soylulaştırma süreçlerinde, başlangıçta mahalleleri dönüştüren gruplar arasında yer alan kadınlar ve trans bireyler, özellikle ekonomik güçlerinin daha az olması nedeniyle zamanla bu bölgelerden zorla yerlerinden edilmektedir. Jen Jack Giesecking, bu durumu incelerken ‘mahalle’ kavramını queerleştirir; yani, mahallelerin yalnızca ekonomik ve mülkiyet ilişkilerine dayalı, sabit ve fiziksel alanlar olarak görülmemesi gerektiğini savunur. Bunun yerine, toplumsal cinsiyet kimlikleri, sınıf ve ırk gibi faktörlerin şekillendirdiği, dinamik ve çok katmanlı sosyal ve kültürel mekânlar olarak yeniden düşünülmesi gerektiğini öne sürer (Giesecking, 2020, s. 181). Bu bağlamda, kuir mekânlar, toplumsal olarak dışlanmış bireylerin bir araya geldiği, yeniden üretimlerini sağladıkları alanlar olarak ortaya çıkar. Kuir mekânlar, “normalin alanından dışlanmış, yerinden edilmiş bireylerin yeniden üretimine imkân veren” dinamik yapılar olarak işlev görür (Manalasan, 2015, s. 567).

Ülker sokak bu tür bir queer mekan olarak değerlendirilebilir. Ülker Sokak, 1990'lı yıllarda trans kadınlar için bir güvenlik ve dayanışma mekânı olarak öne çıkmış, toplumsal baskılardan kaçan ve başka yerlerde barınma imkânı bulamayan trans bireyler için önemli bir sığınak haline gelmiştir. Ancak 1996 yılında devletin doğrudan müdahalesi ve polis baskınlarıyla birlikte, bu sokakta yaşayan trans kadınlar zorla yerlerinden edilmiştir. Yerel halkın da homofobik tepkileriyle karşı karşıya kalan trans bireyler, evlerinden çıkarılmış ve Ülker Sokak'ta yaşamaları imkânsız hale getirilmiştir. Bu süreç, trans kadınların yalnızca mekânsal değil, toplumsal olarak da dışlanmalarına neden olmuş ve bu bölge, devletin LGBTİ+ bireyleri hedef alan baskıcı politikalarının bir sembolü haline gelmiştir. Ülker Sokak, trans bireylerin dayanışma ağlarını kurdukları bir alan olmasına rağmen, bu yerinden edilme süreci, onları toplumsal hayattan silmeyi hedefleyen homofobik şiddetin bir uzantısı olarak değerlendirilmiştir (Zengin, 2014, s. 366).

Tarlabaşı da benzer şekilde trans kadınların yaşamlarını sürdürdüğü kuir bir diğer mekândır. Zorla yerinden edilmiş Kürtler, Romanlar, trans seks işçileri ve savaştan kaçmış mülteciler gibi dışlanmış ve damgalanmış gruplar, diğer mahallelerde barınma imkânı bulamazken, Tarlabaşı'nda bir arada yaşamaktadır. Bu mahalle, yerinden edilme, mülksüzleşme ve damgalanma süreçlerine maruz kalmış bireylere ev sahipliği yaparak bu kişilere bir çeşit sığınma alanı sunar. Ancak soylulaştırma projeleri bu tür mekânları hedef alarak, toplumsal dayanışma ağlarını parçalamakta ve bireyleri yeniden dışlanmışlığa itmektedir. Özellikle trans bireyler, ekonomik olarak daha dezavantajlı

gruplar oldukları için, bu tür dönüşüm süreçlerinde en savunmasız grup haline gelmektedirler. Soylulaştırma, sadece fiziksel yer değiştirme ile sınırlı kalmayıp, toplumsal cinsiyet kimlikleri gibi derin sosyo-kültürel dinamikleri de göz ardı eden bir mekanizma olarak işlemektedir.

Beyoğlu ilçesi, kentsel dönüşüm ve yenileme projelerinin toplumsal cinsiyet ve sınıf ekseninde nasıl işlediğini gösteren önemli bir örnektir. 2000’li yılların başından itibaren başlatılan kentsel dönüşüm projeleri, ilçe belediyesi aracılığıyla Tarlabası, Okmeydanı ve Piyalepaşa gibi semtlerde yürütülmüştür. Bu projeler, Beyoğlu’nda kentsel rantın yeniden dağıtımını hedeflemiş ve büyük oranda rant odaklı yenileme çalışmalarıyla bölgenin sosyal yapısını dönüştürmüştür. Beyoğlu’ndaki bu dönüşüm süreci, özellikle Atatürk Kültür Merkezi’nin yıkılması ve Taksim Meydanı’na yeni bir cami inşa edilmesi gibi gelişmelerle, Cumhuriyet’in sembolik mekânı olan bu alanın geri alınması çabası olarak görülmüştür. Bu dönüşüm süreci, feminist ve LGBTİ+ hareketlerin de odağındaki mekânları tehdit etmiştir (Sakızlıoğlu, 2020, s. 99).

Beyoğlu’nda yaşanan kentsel dönüşüm, trans seks işçilerinin bu bölgeden zorla yerlerinden edilmesine ve kuir bireylerin buluşma noktası olan Gezi Parkı’nın dönüşüm projeleriyle tehdit edilmesine neden olmuştur. Ayrıca, Onur Haftası’nda Taksim Meydanı’nda LGBTİ+ bireylere yönelik polis şiddeti, bu baskılama sürecinin somut bir örneği olarak öne çıkmaktadır. Beyoğlu’ndaki bu süreç, sadece semtin ideolojik ve sınıfsal yeniden inşasını değil, aynı zamanda heteronormatif ve eril yapıları pekiştirmek amacıyla, geleneksel yaşam tarzlarının dışına çıkan gruplara ev sahipliği yapan mekânların da iktidar tarafından geri alınmasını içermektedir (Sakızlıoğlu, 2020, s. 99).

Tarlabası, trans seks işçileri ve LGBTİ+ bireyler için görece güvenli, ekonomik olarak erişilebilir ve sosyal anlamda destekleyici bir yaşam alanı olma işlevini sürdürmüştür. Trans seks işçileri için başka bir mahallede yaşamak, hem ekonomik zorluklar hem de sosyal dışlanma nedeniyle neredeyse imkânsızdı. Tarlabası’ndan taşınmak, bu bireyler için şiddet ve taciz riskinin önemli ölçüde artması anlamına geliyordu (Sakızlıoğlu, 2020, s. 100). Tarlabası yenileme alanı kapsamında, bazı sokaklar seks işçilerinin yaşam alanı ve çalışma mekânları olarak biliniyordu. Bu sokakların belirgin bir şekilde kuir kimlik taşımaları, burada yaşayan ve bazıları trans olan seks işçilerinin kendilerini daha güvende hissetmelerini sağlıyordu. Diğer mahallelerde neredeyse imkânsız olan birlikte yaşam pratiklerini geliştirmelerine olanak tanıyordu. Ancak, cinsiyet normlarına uymayan Tarlabası sakinleri sık sık homofobik saldırılara ve polis baskısına maruz kalıyor, bu

saldırılarla mücadele edebilmek için dayanışma ağlarını kullanarak hayatta kalmaya çalışıyorlardı (Sakızlıoğlu, 2020, s. 101). Yerinden edilen trans kadınlar, yaşam ve çalışma alanlarını, aynı zamanda dayanışma mekanizmalarını kaybederek bu soylulaştırma sürecinden en çok etkilenen gruplar arasında yer aldı. Dayanışma ağlarının ve güvenli yaşam alanlarının kaybı, Tarlabası'ndaki trans bireyleri nefret söylemleri ve suçlarına karşı daha savunmasız bir hale getirdi (Sakızlıoğlu, 2020, s. 106).

Yenileme alanında yaşayan ve çalışan, çoğunluğu trans kadınlardan oluşan seks işçileri, soylulaştırma projeleriyle yerlerinden edildiler. Tarlabası'nda cinsiyet normlarına uymayan bu bireylerin bulunduğu barlar, kafeler ve kuaförler de kapatıldı ve yok edildi. Bu kadınlardan bir kısmı Kurtuluş ve Elmadağ gibi komşu semtlere taşınırken, maddi durumu yeterli olmayanlar Tarlabası'nda kalmaya mecbur kaldı. Çalışma alanlarının yok edilmesi, seks işçilerini olumsuz etkiledi ve bazıları sokaklarda çalışmaya veya boş binaları kullanmaya başladı. Bu durum, seks işçisi kadınların şiddete maruz kalma riskini önemli ölçüde artırdı. Ayrıca, buluşma, yaşam ve çalışma alanlarının kaybı, birlikte yaşamının getirdiği dayanışma ağlarını da zayıflattı (Sakızlıoğlu, 2020, s. 108).

Tarlabası'nda olduğu gibi, Türkiye'nin diğer bölgelerinde de benzer şekilde trans kadınlar, soylulaştırma projelerinin ve şiddet dolu müdahalelerin hedefi olmuştur. Bu duruma en somut örneklerden biri, Esat-Eryaman davasıdır. Nisan 2006'da, Eryaman'da yaşayan 30 trans seks işçisi, bir grup tarafından sistematik saldırılara maruz kalmış ve yerlerinden edilmeye zorlanmıştır. Saldırganlar, soylulaştırma ve kentsel dönüşüm bahanesini kullanarak trans kadınlara yönelik yoğun şiddet uygulamış; bu saldırılar aslında nefret suçu kapsamında organize bir plan olarak değerlendirilmiştir. Günlerce taş, sopa, kurşun ve ev baskınlarıyla hedef alınan trans kadınlar, başka semtlere veya şehirlere taşınmak zorunda kalmışlardır. Bu olaylar sonucunda, Türkiye'nin ilk trans hakları derneği olan Pembe Hayat LGBTT Dayanışma Derneği, 30 Haziran 2006 tarihinde Ankara'da kurulmuştur. Ankara'da kalmayı tercih eden trans kadınlar, Esat semtine taşınmış ancak burada da 2007 yılında benzer saldırılarla karşılaşmışlardır. Haraca zorlanma, ölüm tehditleri ve satırlı saldırılar gibi şiddet olayları devam etmiş, bu süreçte Pembe Hayat öncülüğünde hak arayışları sürdürülmüştür. Dava sürecinde önemli bir tanık olan trans kadın Dilek İnce, Kasım 2008'de Etlik'te arabasında pompalı tüfekle başından vurularak öldürülmüştür. İnce'nin ölümünden sonra faillerin hala bulunamamış olması, nefret suçlarının nasıl cezasız bırakıldığını ve dava süreçlerinin zorluklarını gözler önüne sermektedir (Yükler, 2023).

Benzer şekilde, İzmir Bornova Sokak'ta da soylulaştırma projeleri ve değişen sosyal yapı, trans kadınlar için büyük tehditler yaratmıştır. 10 Nisan 2024'te, Bornova Sokak'ta kuaförden çıkan bir trans kadın, bir grup tarafından saldırıya uğramış, ardından telefonu ve cüzdanı gasp edilmiştir. Saldırıdan sonra grup, trans kadınların evlerine taş atarak şiddet uygulamaya devam etmiştir. Bornova Sokak'ta yaşayan Helin, son zamanlarda artan bu saldırıların, sokağın değişen çehresiyle bağlantılı olduğunu belirtmiştir. 20 Kasım Trans+ İnisiyatifi'nden Ani de benzer şekilde, bu saldırıların uzun yıllardır devam ettiğini ve kolluk kuvvetlerinin bu saldırılara karşı etkisiz kaldığını ifade etmiştir. Trans kadınlar, bu linç girişimi sırasında kendilerini evlerine çekerek korumaya çalışmış, ancak saldırganlar taş atarak kadınları korkutmaya devam etmiştir. Ani, sokakta artan şiddetin trans kadınları daha da savunmasız hale getirdiğini, bu saldırılara karşı daha fazla güvenlik önlemi alınması gerektiğini vurgulamıştır (Yılmaz, 2024).

Bunun ardından, 23 Mayıs 2024'te Bornova Sokak'ta bir diğer saldırı gerçekleşmiştir. Gece yarısı, sokakta yürüyen bir şahıs, trans kadınlara hakaret ederek saldırıya geçmiştir. Kadınlardan biri olay yerinden kaçarak kurtulmaya çalışırken, diğer trans kadınlar arkadaşlarını korumaya çalışmışlardır. Ancak saldırgan, trans kadınları pompalı tüfikle öldürmekle tehdit ederek geri dönmüş ve bir süre sonra iki kişi olarak geri gelip evlerine ateş açmışlardır. Trans kadınlar evlerine saklanarak canlarını zor kurtarmışlardır. 20 Kasım Trans+ İnisiyatifi, bu olayın ardından yaptığı basın açıklamasında, bu tür saldırıların cezasız kalmasının şiddeti artırdığına dikkat çekmiş ve sokakta yaşayan trans kadınların dayanışmalarını sürdüreceklerini vurgulamıştır (Pembe Hayat, 2024).

Bu olaylar, trans kadınların konut hakkı mücadelesinin, toplumsal adalet arayışının ayrılmaz bir parçası olduğunu göstermektedir. İzmir Bornova Sokak'ta yaşanan şiddet ve dışlanma örnekleri, trans kadınların kentsel dönüşüm ve soylulaştırma süreçleriyle birlikte nasıl daha da savunmasız hale getirildiğini ortaya koymaktadır. Bu bağlamda, kentsel dönüşüm projelerinin yalnızca fiziksel alanları değil, aynı zamanda sosyal dokuyu da nasıl etkilediği net bir şekilde gözler önüne serilmektedir. Trans kadınların yaşadığı marjinalleşme, mekânsal dışlanma ve şiddet, barınma hakkının korunmasının ötesinde, toplumsal eşitlik ve adalet mücadelesinin merkezinde yer almaktadır. Bir sonraki bölümde, bu süreçlerin sosyo-ekonomik ve toplumsal boyutlarına dair elde edilen bulgular ayrıntılı bir şekilde ele alınacak ve Bornova Sokak'taki trans kadınların karşılaştığı sorunlar, bu bağlamda incelenecektir.

3. BULGULAR

Bu araştırma, İzmir Bornova sokak ve çevresinde yaşayan trans kadınların yaşadıkları ayrımcılık, dışlanma, barınma sorunları, seks işçiliği ve güvenlik endişeleri gibi temel zorlukları derinlemesine incelemek amacıyla gerçekleştirilmiştir. Araştırma sürecinde, katılımcılarla sosyalleşme fırsatları yaratılmış ve bu süreçte araştırmacı, onların günlük yaşamlarına daha yakın bir perspektiften bakma şansı bulmuştur. Özellikle trans kadınların sıklıkla vakit geçirdikleri ve sosyalleştikleri bir ortam olan yerel bir kuaförde gözlem yapılmış, burada katılımcılarla derin sohbetler gerçekleştirilmiştir. Araştırmacının bu gözlemleri, katılımcıların anlattıkları deneyimlere ek bir bakış açısı sunmuş ve bulguların çeşitli bölümlerinde bu gözlemlere de yer verilmiştir.

Bulgular kısmı, trans kadınların maruz kaldıkları toplumsal cinsiyet ayrımcılığını ve yaşadıkları zorlukları dört ana başlık altında ele almaktadır: Ayrımcılık ve Toplumsal Dışlanma; Çalışma Hayatı ve Seks İşçiliği; Barınma Sorunları; Şiddet ve Güvenlik. Her bir başlık, trans kadınların yaşadıkları farklı zorlukları ve bu zorlukların toplumsal, ekonomik ve kişisel boyutlarını detaylı bir şekilde incelemekte, katılımcıların kendi deneyimlerine dayanarak derinlemesine analizler sunmaktadır. Bulgular kısmında her ne kadar aktarılan deneyimler kategorilere ayrılmaya çalışılmışsa da trans kadınların yaşadıkları ayrımcılıkların kesişimselliğinden dolayı birbirini içeren deneyimlerdir.

3.1. Trans Mekan Olarak Bornova Sokak

Trans kadınların cinsiyet ayrımcılığı bağlamındaki deneyimlerine geçmeden önce, onların yaşam alanlarından biri olan Bornova Sokağı'nın tarihçesine, trans kadınlar açısından önemine ve sokağın genel özelliklerine değineceğim. Ayrıca, sokağın soylulaştırma projeleri kapsamında geçirdiği dönüşümü de ele alacağım. Bornova Sokak, İzmir'in özellikle eğlence sektörünün kalbinin attığı Alsancak semtinde yer alan uzun bir sokaktır. Alsancak, günün erken saatlerinden gecenin geç saatlerine kadar açık olan mekanlarıyla şehrin en canlı ve hareketli bölgelerinden biridir.

Alsancak, köklü tarihi, lüks atmosferi ve eğlence mekânlarının yoğunluğuyla trans kadınlar için yalnızca bir yaşam alanı değil, aynı zamanda bir dayanışma ve varlık gösterme mekanıdır. Bu semt, trans kadınların kendi kimlikleriyle var olabildikleri, sosyal bağlarını güçlendirebildikleri ve yaşamlarını sürdürebildikleri bir kamusal alan olarak öne çıkmaktadır.

Bornova Sokak trans kadınlar için yalnızca bir ikamet alanı değil, aynı zamanda çalışma hayatlarının da yoğunlaştığı bir merkezdir. Giyim mağazalarından kişisel bakım hizmetlerine ve trans kadınların çalıştıkları eğlence mekanlarına kadar pek çok unsur, onların gündelik yaşamlarının ayrılmaz bir parçasını oluşturur. Bu sokak, trans kadınların dayanışma ağlarını kurduğu ve kendi mekânsal varlıklarını inşa ettikleri önemli bir yer haline gelmiştir.

Bornova Sokağı, İzmir’de trans kadınların hem yaşadığı hem de çalışma hayatlarını sürdürdüğü, ihtiyaçlarını karşılayabildikleri özel bir alan olarak öne çıkar. Bu sokak, trans kadınların kendi kimlikleriyle var olabildikleri ve sosyal dayanışma ağlarını kurabildikleri bir “trans mekan” niteliği taşımaktadır.

Yusuf Nar’ın (2024) çalışmasına göre, Alsancak semtinde yürütülen soylulaştırma süreçleri, trans kadınların kamusal alanlarda var olma süreçlerini ve yaşam pratiklerini ciddi şekilde kısıtlamaktadır. Bu süreçler, trans kadınların hem çalışma alanlarını hem de toplumsal dayanışma ağlarını zayıflatarak Hatay-Üçyol-Karataş hattına ve çevre semtlere göç etmelerine neden olmuştur. Özellikle Bornova Sokak’ın yayalaştırılması ve soylulaştırılmasına yönelik planlar, trans kadınların yaşamsal mekânlarını ellerinden alarak varlıklarını görünmez kılma girişimi olarak değerlendirilebilir (Nar, 2024, s. 120). 20 Kasım Derneği’nin kurucularından Ani’nin, İzmir Feminist Kolektif’in düzenlediği 20 Kasım Nefret Suçu Mağduru Transları Anma etkinliğinde yaptığı sunumda, yüksek lisans tezinden aktardığı bilgiler doğrultusunda, Bornova Sokak’ın trans kadınların kentsel mekanlarda var olma mücadelesinde önemli bir yer tuttuğu ifade edilmiştir. Bu anlatılar, trans kadınların kent içinde nefes alabilecek alanlar yaratma çabalarını ve bu çabaların tarihsel süreçte karşılaştığı engelleri anlamamıza olanak tanımaktadır.

1970’lerin sonu ve 1980’lerin başında Bornova Sokak, eğlence mekânlarının artmasıyla birlikte trans kadınlar için bir yaşam ve çalışma alanına dönüştüğü bilinmektedir. 2000’lerin başında, çok fazla sayıda trans kadının Bornova Sokak’ta yaşadığı ve çalıştığı tahmin edilmektedir. Ancak bu süreç, kentsel dönüşüm ve soylulaştırma projelerinin etkisiyle zamanla değişime uğramış; trans kadınlar Hatay, Üçyol ve Karataş gibi bölgelere yönelmek zorunda kalmıştır.

Bu geçişin nedenlerinden biri olarak teknolojik gelişmeler öne çıkmaktadır. Eskiden müşterilerle buluşmak için merkezi noktalarda arka çıkmak⁵ zorunda olan trans kadınlar, telefon gibi iletişim araçlarının yaygınlaşmasıyla görece daha güvenli ve rahat bir şekilde çalışma imkanı bulmuşlardır.

Trans kadınların İzmir’de yoğun olarak yaşadığı alanlardan biri, halk arasında Bornova Sokak olarak bilinen 1469 Sokak’tır ve bu sokak, Alsancak’ta yer alarak uzun yıllar boyunca onların yaşam ve dayanışma merkezi olmuştur (Nar, 2024, s. 67). Alsancak’ta trans kadınların mekânsal varlığının merkezi 1469 Sokak olsa da, bu alan yalnızca tek bir sokaktan ibaret değildir; çevresindeki diğer sokakları da içine alan daha geniş bir bölgeden bahsetmek mümkündür. Arslan ve Şenol’un (2017) araştırmasına göre, Alsancak, özellikle çoğunluğu seks işçiliği yapan trans kadınlara ev sahipliği yapmasıyla dikkat çekmektedir. Araştırma, semti bir “trans gettosu” olarak tanımlar ve burayı trans kadınlar için hem güvenli bir sığınak hem de kazanılmış bir alan olarak nitelendirir. Bölgenin iç sokaklarında, trans kadınların çalıştıkları ve yaşadıkları ifade edilmektedir. Bornova Sokağı, Alsancak semtinden Kıbrıs Şehitleri Caddesi’ne ulaşmak isteyenlerin sıklıkla geçtiği bir güzergâh olarak bilinir. Ancak trans kadınların genellikle bu ana cadde üzerinde değil, daha çok bu hattın arka sokaklarında bulundukları belirtilmektedir (Bal, 2018).

İzmir’de trans kadınların kentsel mekânlarla kurduğu ilişkiye dair erken dönem çalışmalardan biri olan Çağlayan ve Kolukırık’ın araştırması, trans kadınların yaşam alanlarına odaklanmıştır. Araştırma, 2000’li yıllardan itibaren trans kadınların Alsancak’tan Hatay semtine doğru bir yer değiştirme süreci yaşadığını ortaya koymaktadır. Bu değişimin temelinde güvenlik ihtiyacının yattığı belirtilmiştir. Yazarlar, toplumda bazı özel grupların kentsel mekânda kendileri için bir “özel alan” oluşturduğunu ve Alsancak semtinin trans kadınlar için böyle bir alan teşkil ettiğini ifade etmektedirler. (Çağlayan ve Kolukırık, 2004, 97). 2010’lardan itibaren artan biçimde ulaşımın merkezileşmesi sürecinde metronun yapılması, yeni pek çok turistik mekanın açılması, Bornova Sokak’ın yayalaştırılması ve son dönemde yaşanan soylulaştırma süreci, seks işçiliğinin ana akslardan arka sokaklara çekilmesine yol açmıştır. Bu nedenle, seks işçiliği her ne kadar Bornova Sokak ile özdeşleşmiş gibi görünse de aslında bu

⁵arka çıkmak ve koli gibi kavramlar, trans bireylerin kendi aralarında polis ve diğer baskıcı kontrol mekanizmalarından korunmak için geliştirdikleri ve queerler arasında "lubunca" olarak bilinen özel bir dilin parçasıdır. Koli müşteri anlamına gelirken, arka çıkmak müşteri bulmaya çıkmak anlamına gelmektedir.

faaliyetlerin çevredeki sokaklarla birlikte ele alınması daha doğru bir yaklaşım olacaktır (Nar, 2024, s. 68).

İzmir Büyükşehir Belediyesi, 2021 yılında Bornova Sokak'ta yayalaştırma ve modernleşme adımlarıyla bölgeyi daha cazip ve ticari olarak canlı hale getirmeyi hedeflemiştir. Bu amaç doğrultusunda sokak trafiğe kapatılmış ve sadece 04.00 ve 10.00 saatleri arasında trafiğe açık hale getirilmiştir (İzmir Büyükşehir Belediyesi, 2021) Ancak bu tür projeler, genellikle soylulaştırma etkisi yaratarak, bölgedeki trans kadınlar gibi kırılgan grupların dışlanmasına veya arka sokaklara itilmesine neden olmaktadır.

Bornova Sokağı, soylulaştırma süreciyle birlikte trans kadınların giderek uzaklaştığı bir alana dönüşmüştür. Bu durum yalnızca seks işçiliği yapan trans kadınları değil, bu hizmeti talep eden erkekleri de etkilemiştir (Nar, 2024, s. 69). Yayalaştırma projesiyle artan insan yoğunluğu, sokağın geçmişteki تنها yapısını ortadan kaldırmış ve talebi belirgin bir şekilde azaltmıştır. Eskiden araçlarının içinde bulunarak bir tür mahremiyet sağlayan müşteriler, yayalaştırma sonrası daha görünür hale gelmiştir.

Bu değişimle birlikte trans kadınlar, çalışma alanlarını Pınarbaşı ve Karabağlar gibi farklı bölgelere kaydırırken, ikamet için Hatay ve Karataş gibi semtleri tercih etmeye başlamışlardır (Nar, 2024, s. 69). Böylece, Bornova Sokak'ın bu dönüşümü, trans kadınların yaşam ve çalışma pratiklerini şehir genelinde yeniden şekillendirmiştir. Bu dönüşüm, trans kadınların hem görünürlüğünü hem de güvenliğini ciddi şekilde azaltarak, onları daha izole, daha tehlikeli ve daha güvencesiz alanlarda çalışmak ve yaşamak zorunda bırakmıştır.

Bornova sokak ve çevresi soylulaştırma projelerinin bir sonucu olarak turistik mekanların çoğalması bu bölgede esnafın tahakkümünün artması ve böylece trans mekandan heteroseksist ve transfobik bir mekan dönüşmesine sebep olmaktadır. Bornova Sokak ve çevresi, trans kadınların hem barındığı hem de çalıştığı bir mekân olarak, trans mekâna verilebilecek en güzel örneklerden biri olmasına rağmen, soylulaştırma projeleri kapsamında bu alan trans kadınlar güvensizleştirilmiştir. Trans kadınlar, maruz bırakıldıkları sistematik şiddet karşısında kolluk güçlerinin tepkisizliği ve cezasızlık politikalarının uygulanması nedeniyle adeta buradan sürülmekte ve şehrin başka bölgelerine iç göçe zorlanmaktadır.

3.2. Ayrımcılık ve Toplumsal Dışlanma

Trans kadınlar, toplumun birçok alanında cinsiyet kimliklerinden dolayı dışlanma ve ayrımcılık yaşamaktadır. Eğitimden iş hayatına, sosyal yaşamdan sağlık hizmetlerine kadar geniş bir yelpazede karşılaşılan bu ayrımcılık, bireylerin yaşamlarını derinden etkilemektedir. Katılımcılar, toplumsal önyargılar, cinsiyet normları ve yasal düzenlemeler nedeniyle yaşadıkları ayrımcılık deneyimlerini açıkça dile getirmişlerdir. Bu deneyimler, trans kimliğinin görünürlüğü arttıkça toplumsal dışlanma ve ayrımcılığın nasıl yaygın bir hale geldiğini göstermektedir.

Trans bireyler, toplumun birçok alanında maruz kaldıkları dışlanma ve ayrımcılık nedeniyle hayatlarının her yönünde zorluklarla karşılaşmaktadır. Aileden dışlanma, devlet kurumlarında kimliklerinin tanınmaması ve sağlık hizmetlerine erişimde yaşanan sorunlar, trans bireylerin en çok zorlandığı alanlar arasında yer almaktadır. Bu zorluklar, onların sosyal, ekonomik ve psikolojik olarak sürekli bir mücadele içinde olmalarına neden olmaktadır.

Trans bireylerin, özellikle cinsiyet kimliklerini açıkça ifade etmeye başladıklarında ailelerinden dışlanmaları oldukça yaygındır. Literatürde, trans kadınların ailelerinden gördükleri dışlanma ve şiddetin onların hem sosyal hem de psikolojik gelişimlerinde derin yaralar açtığı belirtilmektedir. Bu dışlanma, çoğu zaman ailelerin geleneksel toplumsal normlara ve önyargılara bağlı olarak, trans bireyleri reddetmesi ile daha da pekişmektedir. Ailelerin bu tutumu, trans bireylerin kendi kimliklerini yaşamalarına engel teşkil ederken, aynı zamanda bu bireylerin genç yaşta ailelerinden kopmalarına neden olmaktadır (Polat ve Yüksel, 2005, s. 385). Aile içi desteğin eksikliği, trans bireyleri sosyal hayata katılma konusunda yalnız bırakmakta, onları daha fazla toplumsal izolasyona ve oldukça çetin şartlarda gerçekleşen ekonomik bağımsızlık mücadelesine sürüklemektedir. Cansu ve kuaför Demet'in ifadeleri trans kadınların ailesiyle olan ilişkisini şu şekilde ortaya koymaktadır:

“Annem beni kabul ediyordu, ancak o da kendi mücadeleleriyle meşguldü. Babamla hiç bağım olmadı. Annemle boşanıyorlar bizim hiç bağlantımız yok. [...] Annem yalnızken bana doğumunda verdiği isimle hitap eder ama arkadaşlarımdan çevremden yanında bana saygı duyuyor. Yeni ismimi söyler mesela dikkat eder.” (Cansu).

“Aile bir kere sahip çıkmıyor. Aslında bu aileler dışlamasa o kopukluk olmasa. Bu hale gelmezler, en başta oradan başlıyor yani. Yani aile bunu yaparsa toplum tabii ki. Birinin babası. Evde sevgilisini öldürüyor kızın işte. Onun üstüne yıkmaya çalışıyor. Birkaç yıl hapiste yatıyor kız sonra kendine geliyor. Ondan sonra işte konuşmaya başlayıp açığa

çıkartıyor... Bir tanesinin işte o yanağından kesmişler. Kayıp. Diğer kızlar geliyor yok, orda yok burada yok biliyoruz. Biz işte karakol karakol, gezdik. En son dedim yani söyleyin bu çocuk nerede? En sonunda hastanede olduğunu karakoldan öğrendik ve cevap bile alamıyorlar. Arkadaşlarını nerede olduklarını bulamıyorlar. Ben gidip buluyorum falan. Ondan sonra işte hastaneden çıkardık. Sonra ben baktım bir süre, kimsesizler” (Kuaför Demet).

Bu ifadeler, trans bireylerin ailelerinden gördükleri destek eksikliğini açıkça ortaya koymaktadır. Literatürde de belirtildiği gibi, aile desteğinden yoksun kalan trans kadınlar, psikolojik olarak kendilerini yalnız hissetmekte hem maddi hem de manevi anlamda yalnızlık çekmektedir. Bu durum, trans bireylerin ilerleyen yaşlarda yalnızlık, düşük özgüven ve sosyal destek eksikliği gibi zorluklarla mücadele etmelerine yol açmaktadır (Koken, Bimbi, ve Parsons, 2009, s. 855). Aile desteğinin yokluğu, aynı zamanda trans kadınları erken yaşta kendi ayakları üzerinde durmak zorunda bırakmakta ve onları çoğu zaman zorlu bir ekonomik bağımsızlık mücadelesine zorlamaktadır.

Benzer bir durumu Güneş Hanım da yaşamıştır. Babası tarafından sürekli şiddet gören ve genç yaşta evden kovulan katılımcı, cinsiyet kimliğini kabul ettirmekte zorlandığı ailesinden büyük bir baskı görmüştür. Özellikle babasının, onun kimliğini reddederek ona karşı uyguladığı şiddet, hayatında derin yaralar açmıştır. Katılımcılar aileleriyle olan ilişkilerini şu şekilde anlatmaktadır:

“Babam beni demir çubuklarla döverdi. Daha 17 yaşındayken sinir hastası oldum ve uzun süre hastanede tedavi gördüm. Annemle aramız iyiydi ama 10 kardeşiz. Benimle özellikle ilgilenmeye hiç vakti olmazdı. [...] Kardeşlerimden birisi çok parası olduğu halde sokakta kaldığım bir dönemde bana yardımcı olmadı. Ama ablam iyidir. İstanbul’da onun yanında çok kaldım” (Güneş Hanım).

“Yani güveneceği kimse yok. Annesi yok başında bir dayanağı yok. Bana bile anne diyorlar. Gelip sarılırlar işte. Bende para biriktirirler. Yani ceza yiyorlar. Kabahatler kanunundan bankaya falan para yatıramazlar. Çiğdem'im var işte mesela, sende kalsın falan deyip bende para da biriktiriyorlar” (Kuaför Demet)

“Benim hiçbir sorun olmadı. Şükür o yüzden şanslıyım. Benim ailem çok tutucu bir aileydi. Özellikle dedelerim falan 4-5 kere hacca gitmişler. Hep böyle kendilerini böyle çok tutucu olarak gören insanlarla mütasip yaşıyorlar. Bütün dayılarım, teyzelerim. Mesela bir tek teyzem vardı. Yurt dışında eğitim almış. Bu hatta yeni yapılan Beşiktaş Stadı'nın falan mimarlarından çok kültürlü bir kadın. Yoga eğitmeni bilmem ne. Bir tek benim onu anlayacağını zannediyordum. Aksine bir tek o beni kabul etmedi. Bir tek o istemedi. Ama öbür türlü bütün ailem kabul etti. Hatta o hacı dedem falan. O bizim hayattaki sınavımız. O çocuğu yanlış yola sevk etmememiz lazım. Ona sahip çıkmamız lazım dedi. İlk tabii bir aileden korkum olmuştu. Evden kaçmışım ben. [...] 16 yaşındaydım. Ne tepki vereceklerini

bilmiyordum. Ondan sonra dedem beni aradı. Sana dedi kimse bir şey yapamaz dedi. Gel anneannenle benle yaşa. Ne görüntüde olmak istiyorsan yine ol. Biz sana dedi bakacağız dedi. Ama tabii barıştık ama ben onlarla yaşamadım” (Nergis).

“Benim aileyle biraz iletişimim sıkıntılı. Abim beni vurdu burada. Sokakta, cadde üstünde. Vuruldu mesela. Ailemin baskısı. Gerçekten. Ama amcamın vermiş olduğu silahla, doğulu bir ailenin çocuğuyum. 8 çocuklu bir ailenin çocuğu. Amcamın vermesi üzerine, vur demesi üzerine abimler gelip beni vurdu ve polislere yakalandık, trafik polislerine. Hiçbir şekilde polis hiçbir şey yapmadı. Yani trafik polisine denk geldik, yardım istedim. Ve polis hiç yardımcı olmadı. Kardeşimiz travesti olmuş dediler. Poliste bıraktı. Arabada ellerim kollarım bağlı olmasına rağmen...” (Sedef).

Aile içi şiddet, trans kadınların fiziksel sağlığını olumsuz etkilediği gibi, ruhsal sağlıklarını da kalıcı olarak etkileyebilmektedir. Yaşanan bu travmatik deneyimler ailenin her zaman güvenli bir alan olmadığının göstergesidir. Trans kadınlar yaşamları boyunca aileleri de dahil olmak üzere kendilerini güvende hissedememektedir. Araştırmalara göre, aile reddi ve dışlanma, trans kadınlarda depresyon, stres ve anksiyete gibi psikolojik sorunları tetiklemekte, bireylerin sosyal hayata uyum sağlamasını zorlaştırmaktadır (Koken, Bimbi, ve Parsons, 2009, s. 855).

Aile içi reddedilme ve şiddet, çoğu zaman trans bireylerin aileleriyle olan ilişkilerini tamamen koparmalarına yol açmakta ve onları toplumda yalnız bırakmaktadır. Ailelerinden destek göremeyen trans kadınlar, erken yaşta sosyal güvenlik ve destekten yoksun kalarak kendi ayakları üzerinde durmaya çalışmak zorunda kalmaktadır. Ancak bu süreçte yalnız olmaları, onların yaşam kalitesini ciddi anlamda düşürmektedir. Çalışmalara göre, aile reddi ile sosyal güvence eksikliği, trans kadınları ekonomik zorluklarla yüzleşmeye itmekte, onları erken yaşta barınma ve güvenlik sorunları gibi risklerle karşı karşıya bırakmaktadır (Koken, Bimbi, ve Parsons, 2009, s. 857).

Aileden dışlanma yalnızca fiziksel ayrılıkla sınırlı kalmamakta, aynı zamanda duygusal destek eksikliğini de beraberinde getirmektedir. Aile reddi, trans bireylerin kimliklerini toplum içinde kabul ettirme çabalarını zora sokarken, bu süreçte duygusal olarak yalnız kalmalarına yol açmaktadır. Araştırmalara göre, ailelerinden yeterli duygusal destek görmeyen trans kadınlar, toplumda kimliklerini yaşama sürecinde çok daha büyük zorluklarla karşılaşmakta, bu da onların sosyal hayata adaptasyonunu zorlaştırmaktadır (Polat ve Yüksel, 2005, s. 385). Avukat Zerrin’in aktarımlarına göre, ailelerin bu reddedişleri yalnızca bireyin yaşamında değil, ölümünden sonra da kendini göstermektedir. Bazı aileler çocuklarının cinsiyet kimliklerini kabul etmeyip cenazelerini

sahiplenmezken, miras ve mal paylaşımı gibi konularda hak talep etmekte ya da çelişkili davranışlarda bulunmaktadır. Avukat Zerrin, bu süreçlere dair şu ifadeleri kullanmıştır:

“Yani aileyle temas çok az olan bir şey. Bir de Buse Şeker davasında ailesi Buse’nin son yıllarda bir bankada çalıştığını, bir yazlık yerde çalıştığını düşünüyorlarmış çünkü üniversite mezunu. Ve yıllarca aslında ailesinin yanına hani gitmemiş. O yüzden vestiyer değişikliğini görmemişler. Öldürüldükten sonra tabi ki çok oldular ve dosyayı takip etmek istediler. Ecem seçkin yine burada katledilen arkadaşımız. 5 Ocak’ta katledilmişti 2 yıl önce. Onun da yine ailesi dosyayı acılı bir şekilde hala takip ediyor ve hani kızım diye bahsediyor. Öyle yani öldükten sonraki meseleler biraz daha farklı ilerleyebiliyor. Tabi aksi örnekleri de görüyoruz. Cenazeyi kabul etmek istemeyenler. Ama cenazeyi kabul etmek istemeyip sonra mirastan mal isteyenler hak isteyenler. Buradaki örneklerde yaşarken sahip çıkılana da rastlamadım” (Av. Zerrin).

Bu tür olaylar, trans kadınların aileleriyle ilişkilerinin ne kadar kırılgan olduğunu ve bu bağın ölüm sonrasında dahi ne denli karmaşıklaşabildiğini göstermektedir. Yaşamları boyunca reddedilen ve dışlanan trans bireyler, öldükten sonra da önyargıların ve çelişkilerin gölgesinde kalmaktadır. Bu durum, aile desteğinin eksikliğinin trans bireylerin hayatlarını nasıl derinden etkilediğinin bir başka göstergesidir.

Cinsiyet geçiş süreçlerinde aile desteği çok büyük önem taşımakta olup, birçok trans birey bu süreci yalnız geçirmekte ve duygusal anlamda yıpranmaktadır. Literatürde, aile desteğinin eksikliğinin bireylerin geçiş süreçlerini zorlaştırdığı ve onları toplumsal yaşama uyum sağlama sürecinde yalnız bıraktığı vurgulanmaktadır (Koken, Bimbi, ve Parsons, 2009, s. 853-860).

Trans bireyler ailelerinin yanı sıra toplumsal yaşamın pek çok ortak alanında ayrımcılığa maruz kalmaktadır. Örneğin devlet kurumlarında, trans bireylerin en çok karşılaştığı sorunlardan biri, kimliklerinin resmi belgelerde tanınmamasıdır. Yasal olarak isim değiştirmiş ve cinsiyet geçişini tamamlamış bireyler bile devlet dairelerinde eski kimlik bilgileriyle işlem görmekte, bu da onları sürekli bir kimlik mücadelesi vermeye zorlamaktadır. Bu durum, trans bireyler açısından ciddi bir ayrımcılık yaratmakta ve onları toplumun çoğunluğuna karşı dezavantajlı bir konuma itmektedir. Özellikle sağlık hizmetlerine erişimde, bu ayrımcılık çok daha belirgin hale gelmekte, bireylerin sosyal, psikolojik ve fiziksel sağlığı üzerinde olumsuz etkiler yaratmaktadır (Giffort ve Underman, 2016, s. 1002). Bu kurumlarda kimliklerin tanınmaması, trans bireylerin toplum içindeki sosyal kabulünü engellemekte ve sosyal dışlanmayı yeniden üretmektedir.

Her bireyin hayatının başlangıç aşamasında mutlaka içerisine girdiği eğitim kurumları trans bireyler için dışlanma ve ayrımcılık mekanlarına dönüşmektedir. Yasemin, eğitim hayatı boyunca resmi belgelerdeki isminin ve kimliğinin sürekli reddedildiğini belirtmekte, devletin eğitim kurumlarında yasal adıyla hitap edilmesinin kendisi için ciddi bir ayrımcılık ve dışlanma kaynağı olduğunu ifade etmektedir. Katılımcıların yaşadığı bu deneyimler, toplumsal cinsiyet kimliğine uygun olarak kabul görmenin eğitim hayatında ne kadar önemli bir yer tuttuğunu göstermektedir.

“Devletin bir kurumunda öğrenci olduğum için yasal adımla hitap ediliyor. Bu benim için bir ayrımcılık çünkü cinsiyet kimliğime saygı gösterilmiyor. [...] Ben yüksek lisans için X üniversiteye başvurdum, taşra üniversitesi beni almadılar. Ama sonra İzmir’de köklü bir üniversiteden kabul aldım. Kendime güvenmiyordum ama ilk okulda ayrımcılık yapıldı bana. Kimliğimden ötürü istemediler beni. Kıcı kırık taşra üniversitesine almadılar sonra Türkiye’de adı sanı olan bir üniversiteye girdim” (Yasemin).

“Mesela okulda en başta homofobik hocalarımız oluyor. Normalde lab. derslerinde önlük kısa veya uzun problem olmuyordu ama onlara göre problemdi. Sırf kimliğimden dolayı... Dekanlıktan ziyade fakülte sekreterliğinde mesela çok sorun yaşıyoruz. Resmi işler yapıyorken, isim gerektiren şeylerde” (Sedef).

“Ben mesela çok başarılı bir öğrenciydim. Okusaydım belki trans kimliğimle farklı işler yapabilirdim. Mesela en kolay modacı olabilirdim, stilist olabilirdim. Çünkü çizimlerim falan çok iyiydi. Ya da mimar olabilirdim. Ama okuldaki akran zorbalıklarından dolayı okuldan soğudum. Nefret ettim. Okula gitmemeye başladım. Ondan sonra da okulu bıraktım. Yani toplum ve insanlar benim okumama bile mani oldular psikolojik olarak” (Nergis).

Eğitim hayatında karşılaşılan bu tür kimlik dayatmaları, trans bireylerin sosyal gelişimlerini olumsuz etkileyerek onları sürekli dışlanmış ve kabul görmemiş hissettirmektedir. Lanham ve arkadaşlarının çalışması, trans kadınların eğitim ortamlarında kimliklerinin reddedilmesinin onları eğitimden uzaklaştırdığını, kendilerini yabancılaşmış hissetmelerine ve sosyal anlamda izole olmalarına neden olduğunu ortaya koymaktadır (Lanham vd., 2019, s. 40).

Bir diğer katılımcı ise, okul yıllarında fiziksel görünüşünden dolayı sürekli taciz ve dışlanma yaşadığını belirtmiştir. Ayrıca katılımcı 18 yaşına kadar devlet yurdunda barınmış abilerinin desteği ile burada korunduğunu ifade etmiştir. Cinsiyet kimliğini ifade etmek istediğinde özellikle erkek öğrenciler tarafından transfobik saldırılara maruz kaldığını, bu durumun kendisini sosyal olarak izole ettiğini söylemiştir:

“Annemle babam boşanınca annem başkasıyla evlendi. 5 yaşındayken iki abimle beni yurda verdiler. [...] Erkeklerle kalıyordum ama iki abim olduğu için sorun olmuyordu. Pek bir sorun yaşamadım kimse kimseyle uğraşmıyordu. Ama okulda laf atıyorlardı... Mesela hafif saç

uzatmak isterdim falan [...] Erkekler tarafından çok dışlanıyorduk. Laf sokuyorlardı, ibne, top, gay diye.” (Beril).

Bu tür sosyal saldırılar, bireylerin eğitim süreçlerinde kendilerini daha görünmez kılmaya veya tamamen toplumsal ortamlardan uzaklaşmayı tercih etmeye itmektedir.

Eğitim hayatındaki kimlik tanımama dayatmaları, trans bireylerin yalnızca sosyal gelişimlerini değil, aynı zamanda akademik başarılarını ve öz saygılarını da olumsuz etkilemektedir. K. L. Seelman (2014) çalışmasında, trans bireylerin eğitim kurumlarında barınma gibi temel ihtiyaçlara erişimde bile ayrımcılıkla karşılaştıklarını, kimliklerinin reddedilmesinin sosyal gelişimlerini engellediğini belirtmektedir. Örneğin, üniversite yurtlarında uygulanan ikili cinsiyet rejimi dayatmaları trans bireylerin kimliklerini gizlemelerine ve barınma sorunlarıyla yüzleşmelerine sebep olmakta ve eğitim alma hakları sekteye uğramaktadır. Trans bireylerin eğitim süreçlerinde sürekli olarak dışlanmaları, onların sosyal uyum sağlamalarını zorlaştırmakta ve aidiyet duygusunu zedelemektedir (Seelman, 2014, s. 187). Bu durum, trans bireylerin eğitim ortamlarında yalnız hissetmelerine yol açarken, sosyal güvenliklerini de tehdit etmektedir.

Devlet kurumlarında yaşanan bu tür ayrımcılıklar, trans bireylerin eğitim ve iş hayatında karşılaştıkları engellerin yanı sıra günlük yaşamda da karşılarına çıkmaktadır. Devletin sunduğu hizmetlere erişimde kimliklerinin kabul edilmemesi, trans bireylerin en temel haklardan yararlanmasını dahi zorlaştırmaktadır. Vermeir ve arkadaşları (2018), trans bireylerin sağlık hizmetlerine erişimde kimliklerinin tanınmamasının onların sağlık hizmetlerine güvenlerini zedelediğini ve gerekli tıbbi bakımı almalarını zorlaştırdığını belirtmektedir. Araştırmaya göre, sağlık çalışanları sıklıkla trans bireylerin kimliklerini kabul etmeyerek yanlış isimlerle hitap etmekte ve bu durum, bireylerin sağlık sistemine olan güvenlerini azaltmaktadır (Vermeir vd., 2018, s. 238). Katılımcılar, devlet hastanesine gittiğinde uğradığı ayrımcılıktan duyduğu rahatsızlığı açıkça ifade etmektedir.

“Hastaneye her gittiğimde eski adıyla hitap ediliyor. Bu benim kimliğime yapılan bir saygısızlık, çünkü artık o kişi değilim. [...] Doktor seni muayene etmiyor. Yani bedenine dokunmak istemiyor. Uzaktan şu ilacı al diyor ya da sonra tekrar gel. Estetik olacağımız doktorlarla böyle olmuyor. Zaten bizim kızlarla hangi doktorlara gittiğimiz belli. Grubumuz var şu doktor iyi, bu doktor şu fiyat biliyoruz yani kendi aramızda. [...] Onlar için müşterisin ya daha güvende hissediyorsun” (Cansu).

“Ama zaten bizim sorunumuz, ben bir tıp fakültesi öğrencisi olarak, bırakmış olarak sorunumuz hastanenin yönetimi ya da doktor olan, hekim olan kişiler değil. Orada çalışan hemşire olsun, sağlık personeli olsun, veri kayıt memurları olsun. Onlar daha çok ayrı bir

transfobik yaklaşım oluyor. Onlardan daha çok şey oluyor, olumsuz tepkiler oluyor. Hekimden böyle bir şey yok. Önceden evet vardı ama şimdi böyle bir şey daha az” (Sedef).

“Bir psikiyatrya gitmem gerekti. İşte kimliğimde yazan isim üzerinden bana bey dedi. Beni görünce güvenlik talep etti. O zaman da aynı bu şekildeydim, makyajım vardı. Herhalde doktorun sıkıntıları var galiba bizim gibi trans bireylerle. Bunu psikiyatryın yapmaması lazım. Ben CİMER’e yazdım sonra şikayet ettim ve sonra dedi buradaki başhekimlikte şey dedi, doktor değiştirme hakkınız var, başka hastaneye gidebilirsiniz falan. Bir de güvenlik görevlisinin yanında üç kere beni rencide edici bir şekilde. Ailemin bana koyduğu erkek ismimle Bey, Bey, Bey” (Hande).

“Ben öyle hastaneye götürüyorum. Mesela birkaç tane götürdüğüm oldu işte hastanedeki insanların bakışı hastane çalışanların bakışları yani onun için çok tartıştığım oldu. Yani neyine bakıyorsun? İhtiyaç sahibi bir insan gelmiş, sağlık sorunu var. Onun için gelmiş ve yalnız hiçbir yere gidemeyecek haldeler” (Kuafor Demet).

Sağlık hizmetlerine erişimde yaşanan bu tür ayrımcı uygulamalar, trans bireylerin sağlık hizmetlerinden tam anlamıyla yararlanmalarını zorlaştırmaktadır. Sonuçta hiçbir birey kendisini güvende hissetmediği alanlarda bulunmak istemez.

Sağlık hizmetlerine erişim, trans bireylerin en çok zorlandıkları alanlardan biridir. Giffort ve Underman (2016), tıp eğitimindeki eksikliklerin trans bireylerin sağlık sisteminde ayrımcılıkla karşılaşmalarına yol açtığını ve bu durumun bireylerin tıbbi bakım almalarını zorlaştırdığını belirtmektedir (s. 1002). Tıp personelinin genellikle trans bireylerin kimliklerini reddetmesi veya bu bireylere yanlış isimlerle hitap etmesi, bireylerin sağlık hizmetlerine duyduğu güveni zedelemektedir. Sağlık personelinin cinsiyet kimliği ile ilgili duyarsız tutumları, trans bireylerin sağlık hizmetlerinden gerektiği gibi yararlanmalarını engellemektedir.

Okul ve hastane gibi devlet kurumlarında bu tür ayrımcı deneyimler, yalnızca bireylerin akademik ve sosyal gelişimlerini ve sağlık hizmetlerine erişimi değil, aynı zamanda toplumun diğer bireyleriyle olan ilişkilerini de zedelemektedir. Özellikle kimliğin reddedilmesi ve bunun sonucunda bireyin kendini savunmak zorunda kalması, sosyal baskıların bireyler üzerinde sürekli bir mücadele halinde hissedilmesine yol açmaktadır. Araştırmalar, trans bireylerin kimliklerini açıkça yaşama konusunda sık sık engellerle karşılaştıklarını ve bu engellerin bireylerin hem sosyal hem de duygusal gelişimlerini kısıtladığını ortaya koymaktadır.

Toplumsal yaşamda trans bireyler, özellikle cinsiyet kimliklerinden dolayı dışlanmakta ve ötekileştirilmektedir. Cinsiyet kimlikleri açığa çıktığında, toplumla olan ilişkileri

çoğunlukla olumsuz bir hâl almakta, sosyal çevrelerinden uzaklaşmak zorunda bırakılmaktadırlar. Bu durumu bir katılımcılar,

"Trans kimliğim açığa çıktıktan sonra, insanlar benimle daha az iletişim kurmaya yöneliyor ya da tamamen iletişimi kesiyor"(Beril).

"Mesela sokakta, yolda yürürken bizlere karşı hitaben, top, tiro. Bu tarz kelimeler, argo kelimeler. Abi, Mehmet abi, Osman abi diye hitap etmeler. Bu sadece sosyal ortamda değil. Ailelerimizin yanında da, ablalarımızın yanında da. Bu durum hep oluyor zaten. Psikolojik olarak zaten bu bizi çok etkiliyor. Zaten zor bir sürecin içinden geçiyoruz. Cinsiyet ataması olarak. Ama biz kendimizi trans kadın olarak hissettiğimiz için sürekli bu tarz aşağılayıcı, ötekileştirme, hakaret tarzı durumlara çok maruz kalıyoruz" (Nergiz).

"Çok sorun yaşıyorlar. Yani sokaktalar dolaşırken gezerken bile geliyorlar. Yok top yok ibne yok o. çocuğu bir sürü küfür hakaret onlarda tartışıyorlar. Ondan sonra onlar saldırınca da adı saldırdı oluyor. Bir şey yokken yani geçen bir arkadaşımız vardı. Kızlar arabanın içinde geçerken. Kolunu uzattı, bizim kızın saçını çekti. Sonra küfrettiler. Ondan sonra bu yoldan geri döndüler. Tam dükkanın önünde kızlarda durdurdu, tartıştı. Kızlara vurmuyorlar. Genelde kadınlara yani güç olarak yetiyorlar ama kadınları genelde dövmezler. Çocuğa falan vurdular işte. Arabaya tekme attılar falan niye böyle yapıyorsun diye, ya durup dururken saldırmıyorlar... Ya baktığında hep üçüncü şahıs, üçüncü kişilik bir yaratık sanki uzaydan gelmiş gibi davranıyorlar. O çok çirkin" (Kuaför Demet).

"Hakaretler yüzünden çok zorluk çekiyoruz. Sürekli böyle şeylerle karşılaşıyoruz. Sokağa çıkmak istemiyoruz [...] Bu yüzden insanlardan soğuduk. Bizi seks işçisi olarak nitelendirip, görsel olarak, nesne olarak görüp hemen direkt ne kadar ücret alıyorsun diye, özür dileyerek bunu söylemek istiyorum [...] Bu tarz durumlarla çok karşılaşıyoruz"(Nergis).

Yukarıdaki ifadelerde belirtilen sosyal dışlanmalar, trans bireylerin sosyal hayatını derinden etkileyen, onları yalnızlığa ve toplumsal hayattan kopmaya iten bir unsur olarak öne çıkmaktadır.

Toplumla kurulan ilişkiler, genellikle trans bireylerin cinsiyet kimliklerinin öğrenildiği durumlarda zarar görmekte veya tamamen sona ermektedir. Pakistan'da yapılan bir çalışma, trans bireylerin aileleri ve toplulukları tarafından reddedildiğini ve sosyal destekten yoksun bırakıldığını ortaya koymaktadır (Majid vd., 2023, s. 818). Bu bireyler, ekonomik, sosyal ve politik fırsatlardan dışlanmakta ve sürekli olarak sosyal bir izolasyon içinde kalmaktadır (Majid vd., 2023, s. 818). Bu tür bir dışlanma, trans bireylerin toplumsal hayata katılımını engelleyerek onları her alanda ötekileştirmektedir.

Trans bireyler, toplumsal algı ve önyargılarla mücadele etmek zorunda kaldıklarında, kimliklerini özgürce ifade etmekte büyük zorluklar yaşamaktadırlar. Katılımcılar bu durumu şu şekilde ifade etmiştir:

“Toplumsal gözüne batmamaya çalışıyoruz; çünkü sürekli göz önünde olduğumuzda insanların tepkileri değişiyor, kimliğimizi her açıdan sorguluyorlar” (Cansu).

“Yalnız hiçbir yere gidemeyecek haldeler. Ben götürüyorum, dışarı çıkamıyorlar, sosyalleşemiyorlar. Birçoğunu ben alıyorum. Hadi gel diyorum, biraz dolaşırız, bir şeyler yer içeriz diyorum. Öyle çıkardıklarım da oluyor. Buradan çıkmadan sürekli bu [...] Ne bileyim kaosu şeyin içinde psikolojik olarak baya bir zor. Sokaktan dışarı hiçbir yere gidemiyorsun hiçbir yere. Bütün hayatı bir sokak. Bakışlardan, tepkilerden sürekli [...] Toplu taşımaya binemiyorlar zaten işte bildikleri taksicileri çağırıp onlarla gidiyorlar” (Kuafor Demet).

Yukarıdaki alıntılarda ifade edilen bu tür bir reddedilme, trans bireylerin toplum içinde kabul görme ihtiyacını daha da zorlaştırmakta ve onları yalnızlaştırmaktadır.

Bu dışlanma deneyimleri, trans bireylerin sosyal hayata katılımını zorlaştırmakta ve onları yalnızlığa itmektedir. Bir başka katılımcı, toplumun kendisini sürekli biyolojik cinsiyeti üzerinden tanımladığını, bu durumun kendisi için sürekli bir kimlik mücadelesine dönüştüğünü dile getirmiştir:

“Benim kadın olduğumu kabul etmeleri, ne yazık ki cinsiyet organları üzerinden bir yargıya bağlı. Bunu kanıtlayana kadar insanlara kendimi ispatlamak zorunda kalıyorum. Müşterilerde bile oluyor bu [...] Benimle oluyor mesela sonra diyor şimdi ben bir erkekle oldum. Bu çok fobik” (Yasemin).

Bu tür transfobik tutumlar, trans bireylerin kimliklerini toplumda açıkça ifade etmelerini zorlaştırmakta, onları görünmez olmaya zorlamaktadır. Ayrıca, sosyal çevrelerinden dışlanan trans bireylerin yalnızlık, depresyon ve sosyal destek eksikliği gibi ciddi psikolojik sorunlarla karşı karşıya kaldıkları görülmektedir. Liu ve arkadaşlarının (2022) çalışmalarına göre, trans kadınların toplumsal çevrelerinden dışlanmaları, yalnızlık ve çaresizlik duygularını artırarak psikolojik sağlıklarını derinden etkilemekte ve depresyona yatkınlıklarını artırmaktadır. Çalışmada, sosyal dışlanma ve engellenmiş aidiyet hissinin trans kadınların üzerinde intihara yönelme ve düşük özsaygı gibi psikososyal sorunlar ortaya çıkardığı belirtilmektedir (Liu vd., 2022, s. 6). Çalışma, toplumdan kabul görme ihtiyacının trans bireylerin psikolojik sağlıkları üzerindeki güçlü etkisini ortaya koymaktadır.

Bu bulgular, trans bireylerin toplum içinde sürekli bir önyargı ve dışlanma döngüsü içinde kaldığını, bu durumun onların hem sosyal hem de psikolojik sağlığını olumsuz etkilediğini göstermektedir. Toplumun trans bireyleri dışlaması, onların sosyal yaşamda kendilerini ifade etmelerini engellemekte ve onları görünmez olmaya zorlamaktadır. Bu görünmezlik, yalnızca bireysel izolasyon değil, aynı zamanda sistematik bir baskının

parçası olarak değerlendirilmelidir. Trans bireyler, kendilerine dayatılan normlara uymadıkları için ayrımcılığa, şiddete ve toplumsal dışlanmaya maruz kalmakta, bu durum kimliklerini ifade etme özgürlüklerini ellerinden almaktadır. Bu toplumsal şiddet, trans bireylerin yaşam koşullarını dayanılmaz hale getirerek, onları duygusal tükenmişlik ve çaresizlik hisleriyle baş başa bırakmaktadır. Dolayısıyla, trans intiharları yalnızca bireysel bir sorun değil, toplumun dayattığı baskıcı ve dışlayıcı yapılarla şekillenen politik bir meseledir. Bu bağlamda, trans bireylerin yalnızca kabul görmek değil, eşit ve özgür bir şekilde var olabilmek için desteklenmeleri gerekmektedir.

3.3. Çalışma Hayatı ve Seks İşçiliği

Trans bireyler, özellikle formel sektörde çalışmak istediklerinde sıklıkla toplumsal önyargılar ve cinsiyet kimliklerine yönelik ayrımcılıkla karşı karşıya kalmaktadır. Bu ayrımcılıklar, işe alım süreçlerinden başlayarak çalışma hayatının birçok aşamasında devam etmekte, trans bireyleri iş güvencesi ve ekonomik bağımsızlık anlamında büyük ölçüde sınırlamaktadır. Özellikle trans kadınlar, kimliklerinin açığa çıkması durumunda çoğu kez iş yerlerinde dışlanmakta, taciz edilmekte veya kötü muameleye maruz kalmaktadır. İşe alım sürecinde, trans bireylerin kimlikleri açıklandığında veya öğrenildiğinde iş fırsatları ellerinden alınmakta, çoğu zaman işe girişlerinde ayrımcı tavırlarla karşı karşıya kalmaktadır (Van Borm ve Baert, 2018, s. 582). Bu ayrımcılık, yalnızca iş bulma sürecinde değil, aynı zamanda işyerinde kalıcı ve istikrarlı bir çalışma ortamı sağlamada da büyük engeller oluşturmaktadır. Çalışmalar, trans bireylerin genellikle işverenler ve çalışma arkadaşları tarafından olumsuz stereotiplere maruz kaldığını, bu durumun da iş hayatında yükselebilmeleri ve iş güvencelerini sürdürebilmeleri açısından ciddi bir risk oluşturduğunu göstermektedir. Trans bireylerin, işe alımda ve iş yerinde karşılaştıkları bu sistematik ayrımcılık, onların yalnızca ekonomik olarak değil, psikososyal açıdan da ciddi zarar görmelerine neden olmaktadır. Trans bireylerin karşılaştıkları ayrımcılık, sadece bireysel tavırlardan ibaret değil, toplumsal ve örgütsel düzeyde derinleşmiş bir yapıya sahiptir. Nadal ve arkadaşlarının (2014) çalışması, trans kadınların formel sektörde iş bulmak istediklerinde toplumsal cinsiyet kalıpları ve önyargılar nedeniyle ayrımcılığa maruz kaldığını göstermektedir. Bu araştırmada, trans bireylerin çoğu zaman iş görüşmelerinde kimliklerini gizlemek zorunda kaldıkları ve iş yerinde kimliklerinin açığa çıkması durumunda dışlayıcı tavırlarla karşılaştıkları vurgulanmaktadır (Nadal, 2014, s. 170-174).

Bu dışlayıcı tutumlar, trans bireylerin iş yaşamlarında ilerlemelerini engellemekte ve onları sosyal izolasyona itmektedir. İş yerindeki ayrımcılık, profesyonel yaşamda daha düşük bir yaşam kalitesine yol açmakta, ekonomik ve psikolojik olarak dezavantajlı bir durum yaratmaktadır. Araştırma, bu ayrımcılığın yalnızca bireysel değil, aynı zamanda yapısal ve sistematik olduğunu ortaya koymaktadır (Nadal, 2014, s. 170-174). Katılımcılar, iş hayatında maruz kaldığı dışlanmayı şu sözlerle dile getirmektedir:

“İş hayatımda trans bir birey olarak çok fazla dışlanmaya maruz kaldım. Sürekli cinsiyet kimliğim sorgulandı, beni kadın değil, bir erkek olarak görmek istediler. Bu durum iş yerinde sürekli taciz edici sorulara ve küçümsemelere neden oldu. İşimden zevk alamaz hale geldim ve kendimi iş yerinde çok yalnız hissettim” (Beril).

“Yani iş buldum [...] 3 gün çalışıyorsun 4. gün şutluyorlardı. Davranışlarımı kılık kıyafetimi bahane ediyorlar hep [...] Zaten kadın olarak görülmiyorsun travesti damgası yiyorsun direkt” (Hande).

Bu tür vakalar, trans bireylerin iş yerinde yalnızca psikolojik değil, profesyonel anlamda da yıprandığını göstermektedir. Sürekli olarak kimlikleri üzerinden dışlanma ve yargılanma ile yüzleşmek zorunda kalan trans kadınlar, kendilerini işyerlerinde yabancılaşmış ve izole hissetmektedir.

Ayrımcılık çoğu zaman yalnızca bireysel tavırlardan ibaret kalmamakta, aynı zamanda organize bir biçimde kendini göstermektedir. Özellikle iş arkadaşlarının toplu olarak dışlayıcı davranış sergilemesi, trans bireylerin iş yerinde kalıcı bir kariyer gelişimini engellemekte ve onları iş güvencesinden yoksun bırakmaktadır. Güneş Hanımın iş yerinde yaşadığı olay, bu tür organize ayrımcılığın ne kadar yıkıcı olabileceğini çarpıcı bir biçimde ortaya koymaktadır. Bir kumaş fabrikasında uzun süre çalıştıktan sonra usta olan katılımcı iş arkadaşlarının kendisini işten attırmak için topluca iftira attığını ve işten çıkarılmasını sağlamak amacıyla bir grup kurduğunu belirtmiş,

“İş yerinde arkadaşlarım topluca benim işten atılmam için plan yaptılar. ‘Biz bu ibnenin emrine mi gireceğiz’, diyerek bana karşı bir grup oluşturdular. Daha sonra iş yeri sahibim beni annesinin yardımcısı olarak işe aldı. Evde çalışanlar da beni istemediler; hatta çantama çalıntı eşya koyup beni suçlamaya çalıştılar” (Güneş Hanım).

diyerek yaşadığı bu organize dışlanmayı ifade etmiştir. Trans bireylerin iş yerlerinde sürekli olarak bu tür organize ayrımcılıklara maruz kalması, onların iş güvencesini doğrudan tehdit etmekte ve ekonomik bağımsızlıklarını sürdürebilmelerini imkansız hale getirmektedir.

Bu tür ayrımcı ve dışlayıcı tavırlar yalnızca özel sektörde değil, kamu sektöründe de yaygın bir şekilde karşımıza çıkmaktadır. Devlet memuru olarak çalışan trans bireyler,

cinsiyet kimliklerinin bilinirliği durumunda iş arkadaşlarının ve yöneticilerinin baskısına maruz kalmaktadırlar. Beril, devlet memuru olarak çalıştığı dönemde, Facebook'ta paylaştığı fotoğraflardan dolayı iş arkadaşları tarafından şikayet edilmiş ve açığa alınmıştır. Katılımcı, yaşadığı bu deneyimi şu sözlerle ifade etmektedir:

"Facebook'ta paylaştığım fotoğraflar yüzünden şikayet edildim. Cinsiyet kimliğim biliniyordu, bu nedenle iş arkadaşlarım tarafından sürekli baskıya maruz kaldım. Sonunda açığa alındım"(Beril).

Katılımcının yaşadığı bu olay, devlet gibi daha formel yapılar içerisinde bile trans bireylerin kimliklerini ifade etmenin büyük bir risk taşıdığını gözler önüne sermektedir. Devlet kurumlarında bile trans bireyler kimliklerini gizlemek zorunda kalmakta ve kimliklerinin açığa çıktığı durumlarda, işlerini kaybetme riskiyle karşı karşıya kalmalarına neden olmaktadır.

Trans bireylerin iş yerlerinde kimliklerini gizlemek zorunda kalmaları, duygusal anlamda büyük bir baskıya yol açmaktadır. İş yerlerinde kimliklerini açıklayan trans bireyler, iş arkadaşlarının ve sosyal çevrelerinin önyargılarıyla sürekli olarak yüzleşmek zorunda kalmakta ve bu durum iş güvencelerini tehdit eden bir unsur haline gelmektedir. Bir katılımcı, iş hayatında cinsiyet kimliğini gizlemek zorunda kaldığını şu sözlerle dile getirmektedir:

"İş yerimde cinsiyet kimliğimi gizlemek zorunda kaldım. Eğer açıklarsam işimi kaybedeceğimi biliyordum. Kendimi sürekli saklamak zorunda olmak beni çok yıprattı ve sonunda işimden ayrılmak zorunda kaldım." (Beril).

Trans bireyler, iş yerlerinde kimliklerini gizlemek zorunda kaldıklarında, sadece ekonomik baskılarla değil, aynı zamanda kimliklerini ifade edememenin getirdiğı duygusal zorluklarla da mücadele etmek zorundadır. Dispenza ve arkadaşlarının (2012) çalışmasında, iş yerinde trans kimliklerinin fark edilmesinden endişe duyan bireylerin, patronları ve çalışma arkadaşları tarafından uygun görülmeyen giyim tarzları nedeniyle eleştirildikleri ve hatta mikro saldırılara maruz kaldıkları belirtilmektedir. Bu durum, trans bireylerin kimliklerini ifade etmelerini engelleyen baskıcı iş ortamlarının varlığına işaret etmektedir (Dispenza, 2012, s. 72). Kimliklerini gizlemek zorunda kalmaları, trans bireylerin iş yerindeki mutluluklarını ve özgüvenlerini olumsuz yönde etkilemekte, iş verimliliklerini düşürmektedir.

İş yerlerinde maruz kalınan ayrımcılık ve dışlanma, trans bireylerin ekonomik olarak kırılgan bir duruma düşmesine de neden olmaktadır. Çoğu trans birey, iş bulma süreçlerinde cinsiyet kimlikleri nedeniyle karşılaştıkları ayrımcılık nedeniyle ekonomik

bağımsızlıklarını sürdürememekte ve güvencesiz işlere yönelmek zorunda kalmaktadır. İşten çıkarıldıklarında ise yeni iş bulma şansları daha da azalmaktadır. Araştırmalar, trans bireylerin iş bulma süreçlerinde karşılaştıkları ayrımcılığın, uzun vadede onları ekonomik olarak daha güvencesiz ve kırılgan bir konuma sürüklediğini göstermektedir. Costa ve arkadaşlarının (2020) çalışmasına göre, trans bireyler iş görüşmelerinde ve iş yerinde cinsiyet kimlikleri nedeniyle reddedilme ve sosyal destek yoksunluğu gibi olumsuz deneyimlerle karşılaşmaktadırlar. Bu durum, trans bireylerin istihdam sürekliliğini zorlaştırmakta ve ekonomik belirsizliklerini artırmaktadır. Özellikle, geçmişte yaşanan ayrımcılık deneyimleri ve gelecekte bu tür deneyimlerin tekrar yaşanma korkusu, trans bireylerin iş arama motivasyonunu azaltmakta ve iş piyasasında daha dezavantajlı bir duruma düşmelerine neden olmaktadır (Costa vd., 2020, s. 1045).

Sonuç olarak, trans bireylerin formel sektörde yaşadığı ayrımcılık, onların hem iş gücüne katılımını sınırlandırmakta hem de uzun vadeli iş güvenliğini tehdit etmektedir. İş yerinde sürekli bir kimlik mücadelesi vermek zorunda kalan trans bireyler, iş yerinde yalnızlaşmakta ve çoğunlukla işsiz kalma riskiyle karşı karşıya kalmaktadır. Bu süreç, trans bireyleri ekonomik olarak zayıf ve kırılgan bir pozisyona sürüklemekte, iş hayatında ve toplumda daha fazla dışlanmaya ve ayrımcılığa maruz bırakmaktadır. Formel sektörde karşılaştıkları ayrımcılık, trans bireylerin yaşamlarını sürdürebilmek için sınırlı ve zorlayıcı seçenekler içinde bırakılmasına neden olmaktadır. Ekonomik eşitsizlik ve toplumsal baskı, onları seks işçiliği gibi alanlarda çalışmaya mecbur kılan bir süreci beraberinde getirmektedir. Bir katılımcı, bu durumun ağırlığını ve toplumsal sorumluluğu şu sözlerle vurgulamaktadır:

“Ya biz gibi yaşamaya ihtiyaçları var yani. Kamu görevlisi çok aralarında doktor olanları var. Hepsi kovulmuş atılmış işte. Biraz dışlamasak iş imkanı sağlasak fuhuşa zorlayan da aslında bizleriz onlara iş vermeyerek çalıştırmayarak sonra da fuhuş yapıyor diye [...] Yani iş imkanları olsa. Yaparlar. Ben bulaşık yıkamaya gidenleri biliyorum. Ev temizlemeye gidenleri tanıyorum ya bunun dışında zaten yapabilecek başka hiçbir şeyleri yok” (Kuafor Demet).

Seks işçiliği, trans kadınlar için ekonomik hayatta karşılaştıkları dışlanma ve ayrımcılık sonrası başvurdıkları bir geçim yolu haline gelmektedir. Ancak bu alan, yalnızca ekonomik fırsatlar sunmakla kalmayıp, birçok risk ve tehlikeyi de barındırmaktadır. Trans kadınlar, seks işçiliği sırasında şiddet, gasp, ayrımcılık ve sosyal dışlanma gibi olgularla karşı karşıya kalmaktadırlar (Milner vd., 2019, s. 405). Seks işçiliği, trans bireyler için hem fiziksel hem de psikolojik riskler taşımaktadır. Bu alandaki güvenlik sorunları ve

sosyal destekten yoksunluk, trans kadınları güvensiz ve savunmasız bir pozisyona sokmaktadır. Seks işçiliği yapan trans kadınlar, toplum içinde cinsiyet kimliği ve mesleki statüleri nedeniyle derin bir ayrımcılık ve şiddet döngüsü yaşamaktadır. Bu ayrımcılık, fiziksel ve psikolojik şiddet, damgalanma, ekonomik dışlanma ve sosyal destekten yoksun bırakılma gibi çeşitli biçimlerde ortaya çıkar (Nemoto vd., 2011, s. 1983). Sonuç olarak, trans kadın seks işçilerinde depresyon, kaygı bozuklukları ve travma sonrası stres bozukluğu gibi ruh sağlığı sorunları yaygın hale gelmektedir. Destek sistemlerinin kısıtlı olması, yalnızlık hissini derinleştirirken; bu dışlanma döngüsü özgüven kaybına, kimlik krizlerine ve yaşam tatminsizliğine yol açarak bireylerin ruh sağlığına zarar vermektedir. Bu durum, onların hem ekonomik hayatta varlıklarını sürdürebilmelerini zorlaştırmakta hem de psikolojik olarak derin yaralar açmaktadır.

Güneş Hanımın yaşadığı süreç, cinsiyet geçişi sonrası yaşanan dışlanma ve seks işçiliğine yönelme hikayelerinden biridir. Kariyerinde şarkıcı olarak ilerleyen Güneş Hanım, cinsiyet geçişinden sonra sahne hayatına devam etmeye çalışsa da birçok baskıyla karşılaşmıştır. Türkiye’de 1980 darbesiyle gelen yasaklar, kendisini ve trans kimlikli pek çok sanatçıyı derinden etkilemiştir. Özellikle sahnede nasıl görünmesi gerektiği konusunda baskı altına alınmış ve doğal ifadesini bastırmak zorunda bırakılmıştır. Güneş Hanım,

“80’de darbe oldu. Sonra yasaklar geldi. Herkes yasak Zeki Müren bile yasak [...] Papyonla sahneye çıkmamı istediler, cinsiyet geçişimden sonra kadınsı davranışlarımı bastırmamı söylediler. Polisten çok korkuyorduk hapse atarlar diye. Doğal halimle sahneye çıkamadım, bu beni çok zorladı. Bir süre sonra sahne almayı bıraktım” (Güneş Hanım).

diyerek sahnede yaşadığı baskıları dile getirmektedir. Bu durum, trans kadınların sanatta dahi cinsiyet kimlikleri nedeniyle ne denli kısıtlamalara maruz kaldığını gözler önüne sermektedir. Bu tür baskılar sonucunda Güneş, sahne hayatını bırakmak zorunda kalmış ve ekonomik olarak ayakta kalabilmek için seks işçiliğine yönelmiştir. Ancak bu geçiş, onun için kolay olmamış, birçok şiddet olayıyla karşı karşıya kalmıştır. Trans kadınların seks işçiliği yaparken karşılaştıkları risklerin başında fiziksel şiddet yer almaktadır. Güneş Hanım, bir gece evine gelen hırsızlar tarafından saldırıya uğramış ve bağlanarak şiddet görmüştür. Hırsızlar ona fiziksel zarar vermekle kalmamış, aynı zamanda cinsiyet kimliği üzerinden hakaretler ederek aşağılamıştır. Bu tür olaylar, trans kadınların seks işçiliği sırasında yaşadıkları şiddetin, genellikle cinsiyet kimlikleri üzerinden gelen nefret söylemi ve ayrımcılıkla birleştiğini göstermektedir. Güneş Hanım,

“Evime girdiler, ellerimi bağladılar ve bana 'ibne' diye hakaret ettiler. Bayılmamak için kendimi çok sıktım, beyin damarım sıkıştı. Neredeyse felç kalıyordum. O an, artık seks işçiliğini bırakmam gerektiğine karar verdim. Bu olaydan sonra ben bir sürü ev aldım sattım. Yaptırıyorum içlerini geri satıyorum. Hıncımı öyle alıyordum” (Güneş Hanım).

diyerek bu travmatik olayı anlatmaktadır. Bu olay, onun üzerinde kalıcı bir travma yaratmış ve sonunda 60 yaşında seks işçiliğini bırakma kararı almasına neden olmuştur. Cansu ve diğer katılımcıların deneyimi de benzer risklerle doludur. Seks işçiliği yapıyorken birçok kez şiddet ve gasp olaylarına maruz kalan katılımcılar, bireysel olarak çalışmanın getirdiği tehlikeleri şu şekilde dile getirmektedir:

“Pınarbaşı'nda çalışırken ateş yakıyorum görüyor beni arabayla geçenler duruyor. Arabalardan sürekli taş, şişe, yumurta fırlatanlar oluyor [...] Arabaya biniyorum ama kolinin istediği yere gitmem asla. Kendi bildiğim yere götürüyorum. Yaşadığım olaydan sonra bir daha 3 kişinin olduğu arabaya binmem. Arabaya aldılar beni, ilk üçüyle de ayrı ayrı görüştüm, sonra arabadan inerken biri tekme attı bana [...] Çantamı çekiyor almaya çalışıyor [...] Ve araba ile sürüklediler beni baya bir süre. Bırakmadım çantamı. O an çok korktum, çünkü kimse bana yardım edemezdi. Yalnız çalıştığım için tamamen savunmasızdım”(Cansu).

“Yani sokakta her gün olaylar oluyor. Kalabalık gruplar geliyor böyle işte. O gruplar bizi sözlü taciz falan, küfrediyorlar. Dalga geçiyorlar” (Hande).

“Müşteri saldırıyor ya da ne bileyim eve aldıkları müşteriye bir bakıyorsun. Uyuşturucu içmiş, onu içmiş bir şekilde bir şeyler oluyor, anlaşıyorlar. Sonra kesiyor, doğruyor, öldürüyor, yaralıyor. Sakat bırakıyor, ameliyatlı olduklarını mesela bilenler özellikle burnuna falan daha çok vuruyorlar. Daha çok dağıtmak için yani çok darp ediyorlar” (Kuaför Demet).

Bu anlatılar, trans bireylerin seks işçiliği yaparken maruz kaldıkları sistematik şiddetin ve güvencesizliğin çarpıcı birer örneğidir. Hem fiziksel hem de psikolojik saldırılara açık bir şekilde, çoğu zaman tamamen savunmasız ve yalnız bırakılan bu bireyler, toplumun onları dışlamasının en ağır sonuçlarıyla yüzleşmektedir. Bu deneyimler, trans bireylerin yaşamlarını sürdürebilmek için çalıştıkları alanlarda bile güvende olmadıklarını, aksine sürekli bir tehdit altında olduklarını göstermektedir. Bu durum, yalnızca bireysel değil, toplumsal sorumluluğu da açıkça ortaya koymaktadır.

Ayrıca katılımcıların aktarımı doğrultusunda bireysel çalışan trans kadınların daha büyük tehlikelerle karşı karşıya kaldığını ve bu tür deneyimlerin, onların güvende hissetmelerini zorlaştırdığını ortaya koyulmaktadır. Bireysel çalışma, özellikle saldırılara karşı savunmasızlığı artırmaktadır. Cansu, bu olaydan sonra yanından biber gazı ve elektroşok cihazı taşımaya başladığını belirtmiştir, çünkü sürekli bir tehlike altında çalışmak zorunda kalmaktadır. Seks işçiliği sırasında güvenlik tedbirleri almak zorunda kalan Cansu,

“Fiziksel gücüm hormon tedavisi yüzünden azaldı, kendimi savunmak için neredeyse hiçbir şey yapamıyorum” (Cansu).

diyerek, hormon tedavisinin kas gücünü azaltarak saldırılara karşı daha savunmasız hale gelmesine neden olduğunu ifade etmektedir. Bu durum, seks işçiliği yapan trans kadınların, hormon tedavisi nedeniyle fiziksel olarak daha da kırılgan bir duruma düştüğünü göstermektedir. Cansu gibi bireysel çalışan trans kadınlar, koli evlerinde çalışan kadınlara göre daha fazla tehlike ile karşı karşıya kalmaktadır. Koli evleri, trans kadınların bir arada çalıştıkları ve birbirlerine destek olabildikleri ortamlardır. Kollektif olarak çalışmanın sunduğu güvenlik ve dayanışma, trans kadınların seks işçiliği sırasında daha güvende hissetmelerini sağlamaktadır. Katılımcılar bu durumu açıkça şu şekilde ifade etmektedir:

“Koli evlerinde çalışan arkadaşlar daha güvende, çünkü bir şey olduğunda hemen birbirlerine yardım edebiliyorlar. Ama ben yalnız çalışırken böyle bir destekten yoksunum”(Cansu).

“Çok evleri tarananlar var. Silahlarla pompalı tüfeklerle. Her yıl oluyor, yani birçok kez oluyor. Ama geliyor mesela işte dün akşam bir şey yaşamış o gün sanan ertesi gün tekrar hazırlıyorsun, kuaförde onu. Paylaşıyor ama elimden gelen bir şey yok. Yani yardımcı olamıyorum. Onu engelleyemiyorum ki o şiddeti. Yani gene gidiyor, gene gidiyor, yapacak bir şey yok. Geçinmek için mecburen gidiyor, çalışıyor. Birinin evine gelip kızın bağırsaklarına kadar mesela dışarı çıkardı. Her yerini yani bıçaklamış kendini korumaya çalışırken kolları işte bağırsakları yani bıçak gelmeyen yeri yok. Allah’tan evin içinde oluyor da yetiştiriyor öbür kızlar. O arada işte kaçıyor gidiyor yalnız olsa o da ölecek. Aynı gün oradan çıkıp bir başka kızı daha kesiyor sokakta” (Kuaför Demet).

Yukarıda anlatılan şekliyle koli evlerindeki dayanışma, seks işçiliği sırasında yaşanan tehlikeleri azaltmaya yardımcı olurken, bireysel çalışanların daha büyük risklerle karşı karşıya kaldığını gözler önüne sermektedir. Ayrıca bu ifadeler, trans kadınların neden bir arada barınması ve çalışması gerektiğini açıklar niteliktedir.

Seks işçiliği sırasında trans kadınlar sadece fiziksel şiddetle değil, aynı zamanda sosyal dışlanma ve damgalanmayla da karşı karşıya kalmaktadırlar. Medya ve toplumun bakış açısı, trans kadınların seks işçiliğini ‘tercih etmelerini’ cinsiyet kimlikleri üzerinden damgalamaktadır. Bu durum, onların toplumsal hayatta daha da izole bir hale gelmesine yol açmaktadır. Güneş Hanım, genelevde çalışırken zorla fotoğraflarının çekilip gazetelerde “Bülent Ersoy da kendisi gibi genelevde çalışacak” başlıklı haberler yapılmasıyla yaşadığı damgalanmayı anlatmaktadır. Yapılan haber yalan olmasına rağmen popüler bir isim olan Bülent Ersoy’un ve kendisinin gazetede haberinin çıkması

büyük bir utanç duygusu yaratmıştır. Daha sonraki süreçlerde sahne teklifleri gelse de, çalışmayı reddetmiş ve isminin kirlendiğini düşünmüştür. Bu tür medya baskıları, trans kadınların sosyal yaşamlarını derinden etkileyerek, onları daha da izole bir hale getirmektedir. Sosyal dışlanmanın yarattığı bu baskı, trans kadınların seks işçiliği yaparken güvende hissetmelerini zorlaştırmakta ve toplumsal önyargılardan korunmalarını imkansız hale getirmektedir.

Sonuç olarak, trans kadınlar seks işçiliği sırasında birçok tehlike ve ayrımcılıkla karşı karşıya kalmaktadır. Hem fiziksel hem de psikolojik şiddet, sosyal dışlanma ve güvencesiz çalışma koşulları, trans kadınları her alanda savunmasız bırakmaktadır. Katılımcıların yaşadıkları bu travmatik deneyimler, trans kadınların seks işçiliği sırasında karşılaştıkları zorlukları ve bu zorlukların hayatlarında nasıl derin izler bıraktığını açıkça göstermektedir. Seks işçiliği, birçok trans kadın için zorunlu bir çıkış yolu gibi görünse de bu yolun üzerinde ciddi tehlikeler ve travmalar bulunmaktadır. Bu durum, trans kadınların hem fiziksel hem de psikolojik anlamda ciddi bir kırılganlık içinde olduklarını gözler önüne sermektedir.

3.4. Konut Hakkı Sorunları

Trans bireylerin karşılaştıkları en temel sorunlardan biri, güvenli ve yeterli konuta erişim hakkı ihlalleridir. Bu bireyler, cinsiyet kimlikleri ve seks işçiliği nedeniyle sürekli ayrımcılığa ve dışlanmaya maruz kalmakta, bu durum ise güvenli ve kalıcı bir konut bulmalarını zorlaştırmaktadır. Konut hakkı, yalnızca fiziksel güvenlik anlamında değil, aynı zamanda ekonomik istikrar ve sosyal bütünleşme için de hayati öneme sahiptir. Bu alan üzerine yapılan çalışmalar, trans kadınların konut haklarına erişimlerinin ciddi biçimde sınırlandığını ve bunun toplumsal dışlanma sürecine katkıda bulunduğunu göstermektedir. Lyons ve arkadaşlarına (2016) göre, trans kadınlar cinsiyet kimlikleri nedeniyle kadınlara özel hizmetlerden dışlanabilmekte veya bu hizmetlere erişimde zorluklarla karşılaşmaktadırlar. Örneğin, katılımcılar, kadın sığınma evlerine kabul edilmediklerini belirtmiş; cinsiyet ifadelerinin ‘yeterince kadınsı’ bulunmadığı durumlarda bu hizmetlere kabul edilmediklerini aktarmışlardır. Bu durum, trans kadınları cinsel saldırı ve evsizlik gibi ciddi olumsuz sonuçlara karşı savunmasız hale getirmekte, sosyal dışlanma süreçlerine katkıda bulunmaktadır (Lyons vd., 2016, s. 373-374). Buna ek olarak, trans bireyler kimi zaman diğer kullanıcılar veya hizmet sağlayıcılar tarafından

da ayrımcılıkla karşılaşmakta ve bu durum, temel hizmetlere erişimi daha da zorlaştırmaktadır (Lyons vd., 2016).

Trans bireylerin yaşadığı barınma sorunlarının başlıca nedenlerinden biri maddi sıkıntılardır. Birçok trans birey, düzenli bir gelir kaynağına sahip olmadıkları için barınma konusunda ciddi zorluklar yaşamaktadır. Güneş Hanım, çalışmaya başladığı ilk dönemlerde barınacak bir yer bulamamasının nasıl zorluklar yarattığını şu şekilde dile getiriyor:

“İlk çalışmaya başladığım zamanlardaki maddi yetersizliğim vardı. Bir maddi yeterliliğim yok aslında bir kalacak yerim de yok, bir barınağım da yok ama bir işe de ihtiyacım var”
(Güneş Hanım).

Bu ifade, trans bireylerin maddi yetersizlikleri nedeniyle barınacak yer bulamamalarının, onların hem sosyal hem de ekonomik hayata katılmalarını nasıl engellediğini göstermektedir. Literatürde de trans bireylerin çoğunlukla işsizlik ya da düşük gelir düzeyi nedeniyle ekonomik istikrardan yoksun oldukları, bunun da barınma olanaklarını kısıtladığı vurgulanmaktadır. Trans bireylerin iş gücü piyasasında ayrımcılıkla karşılaşmaları, gelir kaynaklarının sınırlı olmasıyla sonuçlanmakta ve ekonomik olarak savunmasız kalmalarına neden olmaktadır (Beltran vd., 2019, s. 1-2).

Trans bireylerin karşılaştığı bir diğer önemli konut sorunu ise, cinsiyet kimliklerinden kaynaklanan ayrımcılıktır Güneş Hanımın ve Hande'nin ifadeleri bu durumu net bir şekilde açıklamaktadır. Genç yaşlarında iş bulamadığı ve ailesi tarafından dışlandığı için çalıştığı dükkânda barınmak zorunda kaldığını şu sözlerle anlatıyor:

“Terzilik öğrenmek zorundaydım, gece dükkânda barınıyordum, dikiş masasının üzerinde uyuyordum. Gündüz çalışıyordum [...] Ablam ileri görüşlüydü tezgahtarlık yaparken onda kaldığım dönemler oldu” (Güneş Hanım).

“Defterden sildim artık, bir annem yok artık benim. Babamla görüşüyorum [...] Ama ilk başta bu öğrenmede biraz sıkıntı olmuştu. Başta bir onlardan da bir şaşırma tepkisi, kabul edememe. Sokaklarda kalmak zorunda kaldım. Kış vakti, Eskişehir'in kışında. Karlı bir havada sokakta kaldım bir gece. Unutmuyorum o günleri [...] Yani kolay değil bizim için. Hani hayat bizi bir yere vardırabilir iyi bir hayat olabilir. Ama herkes yaşadığını biliyor [...] Buz gibi bir havada düşün [...] Kimse yok. Aç kaldım. Aç kalsam da söylemem. Yani insanlar ne diyor biliyor musun? Onların haberi olursa biz sana söylemiştik zaten. Bu hayat sana göre değil. Sen niye böyle bir maceraya giriyorsun? [...] Kim böyle bir maceraya atılmak ister ki? Şahsen ben istemem” (Hande).

Trans bireylerin yaşadığı barınma sorunlarının önemli bir nedeni ise ailelerinden aldıkları desteğin yetersiz veya tamamen yok olmasıdır. Güneş Hanım, genç yaşta ailesi tarafından dışlandığını ve sokakta kalmak zorunda kaldığını şu şekilde anlatıyor:

“19 yaşındayım birine aşık oldum. O gece eve dönmedim sabah geldiğimde babam önce dövdü sonra beni evden kovdu. Nereye gideceğimi bilmiyordum, sokakta kaldım. Askere çağırıyorlardı o zaman ben de askere gittim. Orada sevgililerim oldu. Askeriyede yakalanınca falaka cezası verdiler bana [...] Gördüğüm şiddetle beraber sinir hastalığım tekrar tetiklendi. Aylar boyunca farklı hastanelerde kaldım [...] Sonra da zaten çürük raporu verdiler geri dönmedim askere” (Güneş Hanım).

Aile desteği olmadan konut hakkına erişmek, trans bireyler için çok daha zorlayıcı bir sürece dönüşmektedir. Ailelerinden dışlanan trans kadınlar, genellikle sosyal güvenlik mekanizmalarından ve devlet desteklerinden de faydalanamadıkları için sokakta kalma tehlikesiyle karşı karşıya kalmaktadır. Bu bağlamda yapılan çalışmalar, trans kadınların barınma güvencesizliğini çok sık ve yoğun olarak deneyimlediğini ortaya koymaktadır (Fletcher vd., 2014, s. 1651-1652).

Literatürde trans bireylerin toplumsal kabul görmekte önemli engellerle karşılaştıkları belirtilmektedir; özellikle kadınlara özel alanlarda cinsiyet kimlikleri nedeniyle dışlanma yaşadıkları vurgulanmaktadır. Bu tür dışlanma ve damgalanma, trans bireylerin sosyal destekten yoksun kalmalarına neden olarak barınma koşullarını daha da zorlaştırmaktadır. Rishita Apsani’ye (2018, s. 1709) göre, trans kadınların barınma hizmetlerinden dışlanmasını gerekçelendiren argümanlar sıklıkla toplumsal cinsiyet özcülüğüne dayanmakta ve kadınların “erkeklerden korkacak şekilde şartlandıkları” veya “kadınlarla ortak bir kardeşlik duygusu paylaştıkları” gibi varsayımlar üzerinden tek bir otantik “kadın” deneyimini öne sürmektedir. Bu yaklaşımlar, kadınları pasif mağdurlar, erkekleri ise saldırgan olarak konumlandırmakta ve erken dönem feminist analizlerin dar çerçeveli bakış açısını yansıtmaktadır. Bunun sonucunda trans kadınların ‘kadınlık’ deneyimlerinin geçersiz sayılması ve toplumsal olarak ‘erkek’ olarak sosyalleştiklerine dair varsayımlar, trans kadınların kadın alanlarından dışlanmasına yol açmaktadır. Bu anlayış, trans kadınların ihtiyaçlarının göz ardı edilmesine neden olmakta ve cisgender⁶ kadınların mağdurlukla, trans kadınların ise örtük olarak saldırganlıkla ilişkilendirilmesine katkıda bulunmaktadır.

⁶ Cisgender terimi, bireyin doğumda atanan cinsiyeti ile toplumsal olarak tanımlanan cinsiyet kimliğinin uyumlu olduğu durumu tanımlar. (Örneğin, doğumda erkek olarak atanmış birinin kendini erkek olarak tanımlaması).

Trans bireyler, ev kiralama sürecinde de cinsiyet kimliklerinden dolayı çeşitli zorluklarla karşılaşmaktadır. Yasemin ve diğerleri, kimlik değiştirdikten sonra dahi ev kiralama ve iş bulma süreçlerinde cinsiyet kimliğinin bir engel olarak karşısına çıktığını şu sözlerle ifade etmektedir:

“Ben kimlik değiştirdikten sonra daha rahat oldum ama yine de iş bulmak ya da ev kiralamak konusunda hala büyük sorunlar yaşıyorum. Karakola gittiğimde ya da hastaneye başvurduğumda kadın olduğum için daha rahat ediyor olsam da, kiralama yaparken cinsiyet kimliğim bir engel olarak karşıma çıkıyor”(Yasemin).

“Bir evi tutarken yaşadığın muntka çok önemli. Şimdi burası, bu bölge genel olarak biz hep iç içeyiz. Herkes birbirini tanıyor. Herkesin evi belli, yurdu belli. Kızların burada olması bana da bir güven sağlıyor. İnsanlar sorun eder kalkıp aile apartmanında bu işi yapamazsın zaten”(Hande).

“Büyük sorunlarımızdan bir tanesi o. Dediğim gibi, dile getirdiğimiz gibi, bizi bir obje olarak görüyorlar. Bir trans kadın eşittir, seks işçisi olarak. Ama her trans kadın seks işçisi olacak anlamına gelmiyor kesinlikle. Yani yüzdelik grime düşersek, %100 üzerinden %80 trans kadın seks işçisi ise %20'si değil. Ne kadar kültürlü büyümüş, güzel eğitimler almış insanlar da var aramızda. Bilgi birikimi olsun, kültürü olsun, yapısı olsun, toplumsal yapısı olsun, hepsi. Ama işte engel var. Ev tutarken de yok işte hemen trans kadın vermiyoruz, eve erkekleri alır. Bu kafada bakıyorlar”(Sedef).

“Yani tanıdık emlakçılar devreye giriyor. Birkaç tanıdığımız emlakçı var. Tabii herkese verileden daha farklı fiyatlara, yüksek fiyatlara. Emlakçıya da farklı para veriyoruz genelde. O şekilde ev tutuluyor. Söylüyor. Bazı ev sahibi diyor ki tamam 10 bin liraysa kira. 15 versin, otursun. Ya da çoğunluğu kabul etmiyor da. Ama eden de öyle. Ya da işte ev bulma konuları genelde ev sahibi trans oluyor falan. O şekilde onların evlerini tutuyorlar. Birbirimizin evlerini tutuyoruz. Daha çok da öyle bir dayanışma oluyor. Ama biz o konfor alanını istemek istediğimizde bile fiyat olarak maddi açıdan direkt yüksek oluyor zaten otomatik olarak. Bizleri gördüğünde nasıl olsa bunlar seks işçisi, para kazanıyorlar. Ondan dolayı yüksek meblağlara veriliyor”(Nergis).

Trans kadınlar ev kiralama süreçlerinde dışlanmaya maruz kalmakta ve cinsiyet kimliklerinden ötürü sıklıkla reddedildikleri ifade etmektedir. Ev kiralama süreçlerinde yaşanan bu ayrımcılıklar, trans bireylerin barınma güvenliğini tehlikeye atmakta ve toplumsal hayata eşit katılımını engellemektedir.

Trans kadınlar için toplu yaşam ve dayanışma evleri hem güvenli konuta erişim hem de dayanışma içinde yaşamak için hayati önem taşımaktadır. Cansu ve diğerleri, bu tür dayanışma evlerinin sağladığı güvenlik ve iş birliği ortamını şu şekilde açıklamaktadır:

“Birlikte olmak çok önemli bir şey. İlk çalışmaya başladığım zamanlarda barınacak yerim yoktu, ama bir dayanışma evi buldum. Hep beraber yaşamak bana hem güvenlik sağladı hem de bir iş imkânı bulmamı kolaylaştırdı”(Cansu).

“Gelip geçerken falan tabi buraya göre daha ıssız burada evleri var, orada ayrı ayrı duruyorlarmış. Burada en azından 2-3 kişi durabiliyor veya kapısında durunca eve kaçma imkanı oluyor. İmkânı var, yani eve kaçıyor veya öbür kızlar sahip çıkıyor. Pınar başında öyle bir şey yok. Sürmüşler mesela arabayla birini alıp kaçırmışlar ormanda ağaca bağlamışlar. Orada bir çoban mı ne gelmiş kurtarmış telefonunu işte vermiş, telefonla aramış, buradaki kızlar gidip onu oradan almışlar. Çırılçıplak soyup ağaca bağlamışlar. Bir tanesinin sürmüşler arabayla sürükleyip, telefonunu almışlar. Bir tanesinin tabii bu bayağı eski birkaç yıllık yumurta fırlatıp, gözü artık görmeyecek duruma geldi... Yani her şeyi yapıyorlar” (Kuaför Demet).

Dayanışma evleri, trans bireylerin yalnızca fiziksel güvenliklerini değil, sosyal ve ekonomik destek almalarını da sağlamakta, topluluk içinde dayanışma içinde yaşamalarını mümkün kılmaktadır. Bu tür toplu yaşam alanları, trans bireylerin fiziksel güvenliklerini arttırmakta ve onları toplumsal saldırılara karşı korumaktadır. Fakat kendi aralarında koli evi olarak isimlendirdikleri bu dayanışma evleri toplu erkek grupları tarafından saldırıya uğrayabiliyor.

Kalabalık evlerde birlikte yaşamak, trans bireyler için hem fiziksel tehditlere karşı bir koruma sağlar hem de müşterilerin potansiyel tehlikeli davranışlarına karşı bir savunma mekanizması olarak işlev görür. Bu strateji, trans bireylerin seks işçiliği sırasında karşılaştıkları riskleri minimize etmelerini sağlar. Ayrıca, güvenlik sağlamak amacıyla toplu yaşanan evlerde, kızların birbirini koruyup kollaması dayanışma evlerinin güvenlik sağlamada önemli bir rol oynadığına işaret edilmektedir. Örneğin, bir çalışmada, dayanışma evlerinin trans bireylerin yaşadığı güvencesiz barınma sorunlarını azaltmada kritik bir güvenlik ağı sunduğu ve bu bireylerin kendilerini daha güvende hissetmelerini için sosyal destek ve güvenli alan sağladığı belirtilmiştir (Glick vd., 2019, s. 754-755).

Toplu yaşam ortamları, trans bireyler için fiziksel güvenliği ve sosyal desteği bir arada sunarak onların kendilerini güvende hissetmelerini sağlamaktadır. Bu tür topluluk tabanlı dayanışma evleri, trans kadınlar arasındaki sosyal dayanışmayı güçlendirmekte ve bu bireylerin sosyal bağlantılarını artırarak dayanıklılıklarını geliştirmektedir. Özellikle trans kadınlar için kurulan bu dayanışma yapıları, sosyal bağlantıları güçlendirerek ekonomik ve sosyal bağımsızlık sağlama sürecini kolaylaştırmaktadır. Cansu ve kuaför Demet abla, toplu yaşamın sağladığı güvenliği daha da ayrıntılı açıklarken, evde kalabalık olmanın nasıl bir savunma mekanizması oluşturduğunu şu sözlerle anlatmaktadır:

“Evin kalabalık olması çok büyük bir avantaj. Çünkü müşteriler tehlikeli olabiliyor. Tek başıma olsaydım, bana zarar verebilirlerdi. Ama evde kalabalık olduğumuzda, tehlikeli bir durumda birbirimizi koruyabiliyoruz” (Cansu).

“Tabii kimse ev vermiyor, kiralamıyor. Ama sadece işte burada bilen tanıyan veriyor veya transların 1-2 evi varsa. Kendi arkadaşlarına kiralyor. Birbirlerine destek oluyorlar işte. Birkaç kız aynı evde kalıyor aynı evde yaşıyor. Ama bence öyle olması çok daha güzel. Ya öldürülenlerin birçoğu da zaten hep yalnız oldukları için. Öldürülüyor, bıçaklanıyor, vuruluyor, yalnız olmadıklarını bir sese herkes fırladığı için. Önlüyorlar” (Kuaför Demet).

Kalabalık evlerde birlikte yaşamak, trans bireyler için hem fiziksel tehditlere karşı bir koruma sağlar hem de müşterilerin potansiyel tehlikeli davranışlarına karşı bir savunma mekanizması olarak işlev görür. Trans kadınların seks işçiliği sırasında karşılaştıkları riskleri azaltmak için grup olarak hareket etmelerinin güvenliklerini arttırmaktadır. Toplu yaşam, tehlike anında savunma sağlamanın yanı sıra, müşterilerin olası saldırılarını caydırma işlevi de görmektedir.

Trans kadınların birlikte yaşadıkları koli evleri, sık sık dış tehditlere ve saldırılara maruz kalmaktadır. Bu tür saldırılar hem bireylerin güvenliğini tehdit etmekte hem de barınma haklarına erişimlerini zorlaştırmaktadır. Cansu, yaşadığı bir olayda sabahın erken saatlerinde evlerine yapılan bir saldırıyı şu şekilde anlatıyor:

“Kapı çalıyor. Sürekli kapı çalıyor. Hiç durmuyor bazen kapının çalması. Normalde herkes uyuyor. Ben uyanığım o gün. Bir arkadaşım, bir iki arkadaşım daha uyanık. İşte sabah oldu, şimdi 8-9’dan bahsediyorum. Kapıyı açmıyorum ama vuruyor. Müşterinin biri kapıyı vuruyor vuruyor ama gitmiyor hani” (Cansu).

Koli evlerine yapılan bu tür saldırılar, trans bireylerin fiziksel güvenliklerini doğrudan tehlikeye atmaktadır. Dışardan gelen kişiler tarafından bu tür evlerin taciz edilmesi, trans kadınların güvenlik sorunlarını artırdığı gibi toplumsal dışlanmışlık duygularını da pekiştirmektedir. Bu tür saldırıların caydırılması için alınan önlemler, bireylerin güvende hissetmesini bir nebze sağlasa da, bu tür tehditler bireylerde sürekli bir güvensizlik duygusunu tetiklemektedir. Koli evlerine yapılan bu saldırılar karşısında trans bireyler, güvenliklerini artırmak için çeşitli önlemler almak zorunda kalmaktadır. Camlara tel takmak, kapı güvenliğini artırmak gibi fiziksel güvenlik önlemleri bu evlerde yaygın olarak kullanılmaktadır. Katılımcılar, bu önlemleri şu şekilde dile getirmektedir:

“Evde falan kamera sistemimiz var, sokakta kamera sistemimiz var. İyi oluyor” (Cansu).

“Tabii ki çalışırken her insanın zorluğu oluyor. Bizimki hat safhada. Normal bir insan güvenli alan diye kendi evini güvenli alan olarak görebilir. Ama biz kendimizi güvenli bir alan olarak görmüyoruz. Bizlerin güvenli hissettiğimiz alanlar neresi olur? Kuaför salonumuz, devamlı

bir de gittiğimiz yer, yemek yediğimiz yerler. Oralar bizim için daha güvenli. Devletin hiçbir kurumu benim için güvenli bir alan değil” (Nergis)

Trans kadınların kaldıkları bu evlerde kamera sistemleri ve kapı güvenlik önlemleri gibi tedbirler, dışarıdan gelebilecek saldırıları caydırmaya yönelik önemli adımlar olarak görülmektedir. Bunun dışında koli evlerinin pencereleri sık sık yiyecek ve şişe fırlatılması sebebiyle tellerle kaplıdır. Ayrıca koli evlerinin olduğu apartmanlarda acil durumlar için sopalar bulunur. Bu tür güvenlik önlemleri, trans kadınların yaşadıkları fiziksel tehditleri azaltmada etkin olmakta ve güvenlik duygusunu arttırmaktadır.

Trans bireyler, yalnızca evlerinde değil, günlük yaşamlarında da sürekli güvenlik önlemleri almak zorunda kalmaktadırlar. Yasemin, bireysel güvenlik önlemlerini şu şekilde açıklamaktadır:

“Çalışırken, özellikle gece saatlerinde çok dikkatli oluyorum. Müşterilerle karşılaştığımda hep temkinliyim. Güvenlik önlemi olarak elektroşok taşıyorum, biber gazı yanımda bulunduruyorum. Müşteriyle buluşmadan önce mutlaka durumu analiz ediyorum” (Yasemin).

Bireysel güvenlik önlemleri, trans kadınların hayatta kalmak için geliştirdikleri önemli stratejilerden biridir. Çeşitli güvenlik cihazlarını yanlarında bulundurmak, onları olası saldırılara karşı savunma araçlarıyla donatmaktadır. Yasemin, evde çalışmanın getirdiği tehlikeleri ve bu tehlikelere karşı aldığı önlemleri şu şekilde anlatmaktadır:

“Ben kendi evimde çalışıyorum. Dışarıya gidiyorum müşteriye ama çoğunlukla evde çalışıyorum çünkü dışarıda güvende hissetmiyorum. Evdeyken mesela gerginlik olacak gibi hissedersen tamam canım cicim diyorum sakinleştiriyorum, parasını veriyorum ki gitsin” (Yasemin).

Trans kadınların barınma hakkı, yalnızca bir çatıya sahip olma meselesi değil, aynı zamanda yaşam haklarının, onurlarının ve kimliklerinin tanınmasıdır. Ancak, ataerkil ve transfobik düzen, trans kadınları marjinalleştirmeyi ve yaşam alanlarından koparmayı bir norm haline getirmiştir. Bu düzenin baskıcı mekanizmaları, hukuksuz müdahaleler, soylulaştırma politikaları ve sistematik ayrımcılıkla, trans kadınların güvenli bir barınma hakkına erişimini sürekli tehdit etmektedir. Trans kadınların tanıklıkları, bu ihlallerin boyutlarını ve yaşanan travmaları açıkça ortaya koymaktadır.

Ev baskınları, mühürlemeler ve keyfi cezalar; sistematik olarak trans kadınların yaşam alanlarını hedef almakta, onları sokaklara ya da sosyal dışlanmanın en sert yaşandığı gettolara sürüklemektedir. Bu müdahaleler, trans kadınların hayatlarını yalnızca fiziksel değil, ekonomik ve psikolojik düzeyde de zayıflatmayı amaçlamaktadır. Sedef, bu adaletsizliğe dair şunları söylüyor:

“Usulsüz, hukuka aykırı bir şekilde evlerimiz hiçbir birimin alakası olmamasına rağmen evler basılıyor. Evet bireysel evler yani trans kadınlar bizler hep iç içe yaşıyoruz yıllardır. Bazı arkadaşlarım yani günlük kuaföre siz nasıl gidiyorsunuz? Ama biz o şekilde kuaför bizim evimiz gibi. Normal arkadaşımızın evi bizim evimiz gibi. Bizi toplumsal olarak şehrin uzak tarafına yani, getto tarafına sürmeye çalışıyorlar. Ama yine belirtmek istiyorum. Hukuksuz bir şekilde evlerimiz mühürleniyor. Bizim en büyük hakkımız olan barınma hakkı. En büyük temel haklarımızdan birisi olan barınma hakkımız. Barınma hakkımız ihlal ediliyor. Yani onlarca Avrupa İnsan Hakları Mahkemesi'nde yapılan bireysel başvurular var. Ve bu konuda alınmış emsal kararlar var. Özür dilerim. Hiç şekilde hiçbir şey engel olmuyor. Kale alınmıyor” (Sedef).

Bu ifadeler, trans kadınların yaşam alanlarının nasıl sistematik bir biçimde gasp edildiğini gözler önüne seriyor. Mühürlenmiş evlerin ardından trans kadınların sokakta kalmaya mahkûm edildiği, sosyal dayanışma ağlarının bile bu baskılar karşısında yetersiz kaldığı açıkça görülüyor. Nergis’in sözleri, bu durumu bir kez daha hatırlatıyor:

“Evine giremiyorsun, barınma alanın 3 ay süreyle mühürleniyor. Evine girsen bu bir suç oluyor. Evet, birçok trans birey mesela hayvanlarıyla. Kış günü sokakta kaldı bu yüzden. Kaç tane trans kadınları biliyoruz. Mesela arkadaşımız merhametli birisidir. Öyle kimsesiz olan trans kadınlar olsun. Hep destekleyici oluyor. Ama onun gibi olmayan insanlar da var” (Nergis).

Konut hakkını gasp eden bu sistem, yalnızca bireysel yaşam alanlarını değil, aynı zamanda trans kadınların kent üzerindeki varlıklarını da hedef alıyor. Soylulaştırma politikaları, trans kadınları şehirlerin ekonomik açıdan değer kazanan bölgelerinden sürerek, onları gettolara sıkıştırmaya çalışıyor. Şehir merkezlerinde nefes alma hakları bile elinden alınan trans kadınlar, bir yandan transfobik şiddetle mücadele ederken, diğer yandan ekonomik yüklerin altında ezilmeye zorlanıyor. Gettolara sürülen trans kadınların kent yaşamındaki haklarının ellerinden alınması, onların toplumsal görünürlüklerini kısıtlamaktadır.

Bu transfobik mekanizma, yalnızca ev baskınları ve mühürlemelerle sınırlı kalmıyor; aynı zamanda keyfi cezalar ve fişleme yoluyla trans kadınları sürekli bir denetim altında tutuyor. Emniyet birimlerinin sistematik fişleme pratikleri, trans kadınların yaşam alanlarını sürekli tehdit ediyor. Sedef’in sözleri, bu baskının boyutlarını çarpıcı bir şekilde ortaya koyuyor:

“Zaten emniyette bütün transların evleri fişli. Hepsinin bilgisi emniyette var. Hepsine ahlak büro dediğimiz İzmir Ahlak Büro'da hepsi kayıtlı. Kim nerede oturuyor, kimin adı soyadı ne. Hepsine kayıtlı. Bir de şuna dipnot açmak istiyorum. Bizim bu hukuksuz aykırı şekillere müdahale etmemize, soruşturma açılmasına itiraz etmemize rağmen itiraz ettiğimiz gün

sonucunda bizlere tehditvari olarak devlet elinden ceza yazarız diye bir tehdit geliyor. Ve cezaların fiyatları da yüksek 1200 TL. Kabahatler kanunu. 5236 sayılı kanuna dayanarak yapıyorlar ama bu da hukuka yakarı. Normalde bize yazdıkları ceza seks işçiliği ya da fuhuş cezası yazılmıyor, gürültü, halkı rahatsız etme, bu tarz cezalar. Bahane şeyler aslında. Düzmece” (Sedef).

Bu baskılar, trans kadınları sürekli bir korku ve güvencesizlik içinde yaşamaya zorluyor. ‘Normal’ olarak kodlanan heteronormatif düzenin sınırlarına uymayan trans kadınlar, bu cezalandırma mekanizmasının en büyük hedefi haline geliyor. Gürültü ve halkı rahatsız etme gibi gerekçelerle dayatılan cezalar, aslında trans kadınların kentteki yaşam alanlarını ve varlıklarını sınırlamaya yönelik bir yaklaşımın parçasıdır.

Trans kadınların konut hakkı için verdikleri mücadele, sadece fiziksel bir mekânı savunmak değil, aynı zamanda ataerkil ve transfobik düzene karşı varoluşlarını haykırmaktır. Ev baskınları, soylulaştırma ve keyfi cezalarla yaşam alanlarına yapılan müdahaleler, aslında trans kadınların kamusal alandaki varlıklarını hedef alan bir savaştır. Ancak trans kadınlar, birbirlerine destek olarak, dayanışma ağlarını güçlendirerek ve yaşadıkları ihlalleri ifşa ederek bu savaşa karşı direnişlerini sürdürmektedir. Bu direniş, yalnızca trans kadınların haklarını savunmakla kalmaz; aynı zamanda herkes için adalet, eşitlik ve özgürlük mücadelesinin de bir parçasıdır.

Trans kadınların barınma ve yaşam alanlarına yönelik müdahaleler, yalnızca bireysel hak ihlalleri değil, aynı zamanda toplumsal bir dışlama mekanizmasıdır. Soylulaştırma politikaları, trans kadınları şehir merkezlerinden uzaklaştırarak, onların hem fiziksel hem de toplumsal olarak görünmez hale getirilmesini amaçlamaktadır. 20 Kasım Derneği’nden aktivist Eren’in ifadeleri, bu süreçlerin trans kadınların yaşamlarını nasıl etkilediğini tüm açıklığıyla ortaya koymaktadır.

Eren’in aktardığı Bornova Sokak örneği, soylulaştırma adı altında yapılan müdahalelerin trans kadınların yaşam alanlarını nasıl yok ettiğini ve bu süreçlerin ağır sonuçlarını gözler önüne sermektedir:

“Ama tabii o kentleşme, soylulaştırmadan sonra Bornova Sokak’ın üzerindeki kızların kimisinin evi kapatıldı. Kimisi başka şehre göç etmek zorunda kaldı ya da kimisi şehrin başka sertlerine göç etmek zorunda kaldı. Dolayısıyla tabii Alsancak’taki sayı görece azalmış olabilir. Onun dışında bir kısmı da öldürüldü, yani nefret suçuna kurban gitti. Dolayısıyla hani bir azalma var tabii” (Eren).

Bu durum, yalnızca mekânsal bir dönüşüm değil, trans kadınların yaşamlarını kaybetme noktasına varan bir tehdit zinciridir. Yaşam alanlarından sürülen bireyler, ya daha güvencesiz bölgelerde hayatta kalma mücadelesi vermekte ya da ölümcül şiddet

olaylarına maruz kalmaktadır. Soylulaştırma, burada yalnızca bir fiziksel mekân dönüşümü değil, aynı zamanda bir ayrımcılık ve yok etme aracı olarak işlev görmektedir. Eren'in başka bir ifadesi, bu politikaların açıkça trans kadınların görünürlüklerini kısıtlama amacını taşıdığını göstermektedir:

“Bunun dışında devlet politikasıyla birlikte, aslında bu kentleşme, yayalaşma ile birlikte oradaki esnafı gözeten, oradaki yaşayan başka halkları gözeten bir politika izliyor belediyelerde. Dolayısıyla kızlar yaşadıkları yerlerden, barındıkları yerlerden uzaklaştırılıyorlar. Daha arka sokaklara, daha getto yerlere. Görünür olmamakla ilgili yani bir noktada da. Görünür olunması istenmediği için yani orada çalışıyorlar bir yandan” (Eren).

Görünürlüklerinin engellenmesi, trans kadınların kamusal hayattan dışlanmalarına ve ekonomik hayatta kalmalarının zorlaşmasına neden olmaktadır. Bu politikaların özünde, trans kadınların varlıklarının yok sayılması ve toplum dışına itilmesi bulunmaktadır.

Eren trans kadınların yaşam alanlarına yönelik hukuki müdahalelerin sistematik bir şekilde yürütüldüğünü dile getirmektedir. Ev kapatma süreçleri, yalnızca barınma hakkının değil, aynı zamanda trans kadınların yaşam alanları üzerinden sürdükleri ekonomik bağımsızlıklarının da hedef alındığını ortaya koymaktadır:

“Fakat şu an şeye direnç gösteriyoruz, ev kapamalarının olmamasına. Çünkü aslında polis insanların yaşam alanlarını kapatmaya çalışıyor. Dolayısıyla biz aslında şu an bunun önüne geçmeye çalışıyoruz. Çünkü bu senaryo dediğim gibi, bildiğimiz, tanıdığımız bir senaryo olduğu için bu senaryonun sonu ev kapamalara gidecek. Dolayısıyla bunun önüne geçmeye çalışıyoruz ama herhangi bir ileriye yönelik bir barınmaya da ait bir şey. Elbette ki yapılması gereken bir şey. Politik anlamda da çok ciddi ihtiyaç. Çünkü aslında en büyük problem barınma. Bize çeşitli başvurular da geliyor. Seksi işçiliği yapan trans kadınlar özelinde değil. Birisi başvuruyor, bir trans kadın ve aile evinden çıkmak istiyor. O da şiddete maruz kalıyor, ölümle tehdit ediliyor. X bir şehirden İzmir'e yerleşmek istiyor. Dolayısıyla kalacak yeri yok. Bizim kendi alanımız buna müsait değil. Kendi alanlarımızı paylaşmıyoruz. Bir de hangi biriyle paylaşabiliriz ki? Bir tane değil, iki tane değil, üç tane değil. Bunların sonuçları da ağır oluyor. Kimisi intihar ediyor, kimisi o evde yaşamaya devam ediyor, belki ölüyor belki öldürüyor. Kimisi kaçıp sokakta kalmayı göze alıyor ve orada başka şeylere maruz kalıyor. Kimisi zorunlu seks işçiliği yapmak zorunda kalıyor, geliyor ve dolayısıyla bunların sonuçları da çok ağır” (Eren).

Bu ifadeler, trans kadınların evlerinden çıkarılmalarının yalnızca bir barınma sorunu yaratmadığını, bunun aynı zamanda bireylerin hayatlarına mal olabilecek sonuçlar doğurduğunu göstermektedir. Evlerini kaybeden bireyler, sokakta hayatta kalmaya

çalışırken daha tehlikeli koşullara sürüklenmekte ve şiddet ya da zorunlu seks işçiliği gibi risklere açık hale gelmektedir.

Av. Zerrin, keyfi cezalar ve sürekli denetimlerin de trans kadınların yaşamlarını nasıl çekilmez hale getirdiğine dikkat çekmektedir. Ayrıca katılımcılar soylulaştırmanın bir çıktısı olarak yeni mekanlar açılmasından etkilendiklerini şöyle ifade etmektedir:

“Gözlemliyorsun belirgin olan şey, Bornova sokağının trafiğe kapatılmasıydı. Bu belirgin bir şeydi. Sokağın trafiğe kapatılmasıyla birlikte müşteriler genellikle gizli kalmak ve görünür olmak istemiyorlar dolayısıyla. ...Bu da Bornova sokağının esnafın talebi diye ya da Büyükşehir Belediye Başkanı o zamanki Tunç Soyer’in esnaftan gelen bir talep diyerek aslında oranın sakinlerini orada yaşayanları görmezden geldiği bir uygulamaydı. Bunun dezavantajları da kızlar daha izbe ve daha karanlık sokaklara itildiler. ...GBT yapma bahanesiyle ya da işte markete bakkala gidenlere sırf artık orayı yaşanılmaz hale getirmek için günde 20 kere ceza kesildiği oluyor” (Av. Zerrin).

“Burada ben 3 tane ev değiştirdim. 1.5 senede. İlk ileride oturuyordum. Bir Benan vardı burada. O vefat etti. İlk geldiğimde onun kıızıydım. Ben onun yanında çalışıyordum. Koli evi var burada. Koli evinde çalışıyordum. Sonra kendime ev tuttum. Orada altında bar açıldı. Bar açılınca işler istediğim gibi olmadı. İşte insanlar, müşterilerim girip çıkarken rahatsız oldular. Utanıyorlar tabii... Ben bile biraz sıkıntı yaşadım çünkü girip çıkarken çok kalabalık çünkü (Hande).

“4 yıldır bu mahallede 15 yıldır onlara çalışıyorum. Arada her gün geliyorlar zaten aileyle görüşmedikleri için daha çok sahipsizler. Azda sen sahip çıkınca. O bağ kendiliğinden oluşuyorlar. Baktılar ki gerçekten ben ablayayım. Saygıda kusur etmediler hatta. Hatta 2 tanesi bir kere tutuklanacaktı. Saat bir buçuğa kadar falan. Para yatması gerekiyordu. Paraları da yoktu, tutuklanacağız diye neyse o parayı ben yetiştirdim. Tabii ki hepsi borçlarını falan ödedi ama orada ben bir abla oldum. Tabi o kulaktan kulağa da duyuldu. Benim de ne zaman ihtiyacım olsa onlar onlar da benim yanımda”(Demet).

“İzledikleri politika bu. Sizi buradan sürüyorlar bir şekilde böyle baskılarla. Şehrin dışına doğru. Örneğin Pınarbaşı. Seks işçisi trans kadınları oraya sürmeye çalışıyor. Otoban. Yani oradan insan geçmeye korkar” (Nergis).

Bu süreçler, trans kadınları yalnızca yaşadıkları alanlardan uzaklaştırmakla kalmamakta, aynı zamanda hayatlarını devam ettirme mücadelesinde onları yalnızlaştırmaktadır. Bu tür politikaların sonu, trans kadınların kent içinde tamamen görünmez hale getirilmesine, daha güvencesiz ve tehlikeli alanlara itilmesine varmaktadır.

Sonuç olarak, trans kadınların yaşam alanlarına yönelik bu müdahaleler, onların yalnızca fiziksel mekânlarını değil, hayatta kalma şanslarını da doğrudan hedef almaktadır. Soylulaştırma politikaları ve ev kapatma süreçleri, toplumun marjinalleştirilmiş

bireylerini daha da dışlamayı ve varlıklarını sınırlamayı amaçlayan sistematik bir baskı aracı olarak işlev görmektedir.

Trans kadınların cinsiyet kimlikleri nedeniyle maruz kaldıkları tehditler, onları yalnızca barınma değil, aynı zamanda çalışma alanlarında da ciddi güvenlik riskleriyle baş başa bırakmaktadır. Evde çalışmak, trans kadınların güvende hissetmelerini sağlasa da sosyal ortamlarda sürekli dışlanma ve şiddet riskiyle karşılaşmaktadırlar.

Trans kadınların barınma hakkına erişimlerini engelleyen çok sayıda yapısal ve toplumsal faktör bulunmaktadır. Cinsiyet kimlikleri nedeniyle karşılaştıkları ayrımcılık, ekonomik istikrarsızlık, sosyal dışlanma ve aile desteğinin eksikliği, trans bireyleri güvenli bir barınma alanına ulaşma konusunda ciddi zorluklarla baş başa bırakmaktadır. Toplu dayanışma evleri ve bireysel güvenlik önlemleri, trans kadınların karşılaştıkları bu riskleri hafifletmede geçici bir çözüm sunsa da, barınma hakkının yalnızca fiziksel bir ihtiyaç değil, aynı zamanda sosyal bütünleşme ve ekonomik bağımsızlık için temel bir insan hakkı olduğu unutulmamalıdır. Trans kadınların karşılaştıkları bu zorlukların giderilmesi hem yasal hem de toplumsal düzeyde köklü değişimler gerektirmektedir; kapsayıcı barınma politikaları, toplumdaki ayrımcılığı azaltacak eğitim çalışmaları ve özel destek hizmetleri, trans bireylerin barınma hakkına erişimini güvence altına almak için kritik öneme sahiptir.

3.5. Şiddet ve Güvenlik

Trans kadınların polisler ve bekçilerle ilgili deneyimleri, şiddet olaylarında karşılaştıkları tepkisizlik ve adaletsizlik sorunlarına işaret etmektedir. Türkiye’de trans kadınların güvenlik güçleriyle olan ilişkilerinde yaşadığı zorluklar, devletin trans bireylere yönelik sistematik dışlama politikalarının bir parçası olarak ele alınmaktadır. Taşcıoğlu (2020), Türkiye’de trans kadınların sıklıkla ‘homo sacer’ pozisyonunda bulunduğunu, yani hukuk tarafından korunmayan, adeta ‘çıplak hayat’ olarak görüldüklerini belirtmektedir. Bu çalışmada, trans kadınların kamu alanlarından dışlanması için hukukun bazen uygulanmadığını, bazen de aşırı şekilde uygulanarak caydırıcılık aracı olarak kullanıldığını vurgular (Taşcıoğlu, 2020, s. 388-389).

Polisin olaylara geç müdahale etmesi, trans kadınların güvenliğini doğrudan tehlikeye atmaktadır. Yasemin, yaşadığı bir olayda polisin zamanında gelmemesinin yarattığı çaresizliği şu sözlerle anlatıyor:

“Polis günün sonunda oraya geliyor diyor şikâyet varmış ona istinaden yani saldırı olmuş. Baba sen geldin yarım saat sonra, ölen öldü, katledilen edildi. Halbuki zaten çok yakındalar. Ama adı ne oluyor? Ama biz geldik”(Yasemin)

Bu ifade, polisin sadece olayın ardından müdahale ettiğini ve çoğu zaman olay yerinde bulunmadığını ortaya koymaktadır. Ceylan Engin (2015), trans bireylerin polise başvurduğunda sıklıkla yeterli müdahale göremediğini ve güvenliklerinin tehlikeye girdiğini belirterek, devletin ayrımcı politikalarının şiddet mağduru trans kadınları desteklemediğini vurgulamaktadır (Engin, 2015, s. 842-843).

Bekçilerin de şiddet olaylarına müdahale etmemesi ve toplu durmaları nedeniyle olaylara zamanında müdahil olmamaları, trans kadınların yaşadığı başka bir büyük sorundur. Beril, bekçilerin sokaklarda nasıl organize olmadığını şu şekilde açıklamaktadır:

“Bekçiler toplu duruyor. Aslında her sokak başında 2-3 tane bekçi olsa sokağa girecek olan bekçiye görece, yapacağından vazgeçecek. Görünce en azından kaçır. Ama maalesef, sokağın girişlerinde topluca duruyorlar”(Beril).

Katılımcının bu ifadesi, bekçilerin sokaklarda belirli noktalarda toplu olarak durmalarının, suçun engellenmesi yerine suçlulara hareket alanı sağladığını göstermektedir. Benzer bir şekilde, polisin trans bireylere karşı gösterdiği ayrımcı tutum, güvenlik güçlerinin asli görevlerini ihmal ettiğini göstermektedir. Polisin şiddet olaylarına müdahalede yetersiz kaldığını belirten bir diğer katılımcı şunları söylemektedir:

“Onun dışında da buradaki polislerde genellikle göstermelik duruyor. Bundan 3 yıl önce olması lazım. Tarihler böyle çok net değil. Sonra istersen gazete haberlerinden teyit edersin. 20 Kasım nefret suçu mağduru transları anma gününü gecesinde bir saat arayla 2 farklı sokakta ve birbirlerine çok yakın sokakta 2 tane ölümcül cinayete teşebbüs işlendi. Yani her ikisi de komada kaldı. Sayısız bıçak darbesi bir tanesinin bağırsakları dışarı çıktı. Ve bunu elini kolunu sallayarak bir suçu işledikten sonra elini kolunu sallayıp başka bir sokağa gidiyor polisler orada hani hiçbir şey yaptıkları yok haberdar değiller. Güya sokağın güvenliğini sağlıyorlar”(Eren).

Bu ifade, polisin varlığının dahi trans kadınları güvende hissettirmediğini, aksine tedirginlik yarattığını açıkça ortaya koymaktadır. Kolluk kuvvetlerinin olaylara geç müdahale etmesi ya da hiç müdahale etmemesi, trans bireylerin hayatlarını daha fazla tehlikeye atmaktadır.

Polisler, bazı durumlarda trans kadınlara ceza kesmekte, ancak bu cezalar çoğu zaman keyfi ve haksız bir şekilde uygulanmaktadır. Beril, bu durumu şu şekilde dile getirmektedir:

“Dur diyor bana. Durduk yere durduruyor seni. Veriyor ceza. Hiç fark etmiyor. Kabahatler kanunu. Kadın kimliğini almadıysa kabahatler kanunu. Kimliğini kontrol ediyor ve kadın yalnız duruyorsa ceza kesiyor”(Beril).

Bu ifade, polisin trans bireyler üzerinde uyguladığı baskıyı ve keyfi cezalandırma pratiklerini gözler önüne sermektedir. Trans kadınlar kamu alanında görünürlüklerini kısıtlamaya yönelik keyfi uygulamalarla sıklıkla karşılaşmaktadır. Bu durum onların en temel insan haklarına aykırıdır. Trans kadınlar, kimliklerinden ötürü ayrımcılığa uğradıklarını ve sıklıkla keyfi cezalara maruz kaldıklarını dile getirmektedir. Kolluk kuvvetlerinin bu tutumu, trans bireyleri toplumdan daha fazla dışlayan bir sürecin parçası haline gelmektedir.

Katılımcılar, polisin keyfi ceza kesme pratiğini şu sözlerle dile getirmektedir:

“Her gün usulsüz bir şekilde yazılan cezalar. Kimlik bilgilerimiz polisin elinde. Böyle bir şey olabilir mi? Adreslerden ceza yazılıyor. Hayatımızda görmediğimiz şeyler. Yani arkadaşımız Kuşadası'nda arkadaşımıza geliyor, buradan ceza kesiliyor. Ceza yazılıyor. Kuşadası'na yazıyorlar. Evet, Kuşadası'na. Normalde orada, burada bile değil. Ama Kuşadası'nda değilmiş, buradaymış gibi. İsmi bildiği için giriyorlar yani sisteme. Otomatik bir sistematik ceza kesme. Fişlenmişiz. Bir yandan buna da bir bütçe yaratmamız gerekiyor” (Nergis).

“Yani şu anki güncel durum [...] Kızların kimliklerinden dolayı mesela Alsancak bölgesini hemen hemen İzmir'de yaşayan birçok insan bilir. İzmir dışından gelen insanlarda bilir. Özellikle geceleri çok daha fazla illegal grupların mesken edindiği yerlerden biridir. Dolayısıyla bu kızlar şu an hem bu kişilerin saldırısına maruz kalıyorlar, hem de polis. Sadece kimliklerinden dolayı, tırnak içinde sözde kızları GBT yapıyoruz, adı altında. Kimlik bilgilerini alıp ceza yazıyorlar. İşte ya kabahatler kanunundan ya da başka bir yerden. Hatta bir tanesine şeyden ceza gelmiş, yüksek sestten. Yani yürürken yüksek ses çıkarmaktan ceza yazmış polis ama halbuki GBT yapıyoruz diye kimliklerini alıyorlar” (Eren).

Bu ifade, polislerin trans kadınların kimliklerini kullanarak sürekli ceza kestiğini ve bu durumun bireylerin ekonomik olarak da baskı altına alınmasına yol açtığını ortaya koymaktadır. Ayrıca, kimlik bilgilerinin sistematik olarak fişlenmesi, trans bireyleri kamusal alanda özgürce hareket edemez hale getirmektedir.

Trans kadınlar, şiddet olaylarına karıştıklarında polislerin genellikle onları ciddiye almadığından şikayet etmektedir. Katılımcılar, polisin bu ilgisizliğini şu şekilde dile getirmektedir:

“Yaşanan sorunları bildikleri halde gelmiyorlar bekçiler mesela. Umurlarında değiliz. Yani uğraşmak istemiyorlar. Bulaşmak istemiyorum, diyorlar. Bulaşma bu pisliklere ihtiyacın yok, bırak dışarıdan biri gelsin öldürsün”(Yasemin).

“Tabii ki ülkedeki hükümetin politikası ortada. LGBTİ+ ları yok sayan bir politikası var. LGBTİ+ lar kentin görünür yerlerinde olmasınlar, daha çok getto taraflarına itilsinler.

Orada hayatlarını sürdürmeye devam etsinler gibi bir politikayı yürütüyorlar. Dolayısıyla bu süreçler aslında bilmediğimiz, tanımadığımız bir senaryo değil. Bu Esat-Eryaman döneminde de bunlar yapılmıştı. Hatta oralarda, o dönemlerde, bu Hortum Süleyman zamanlarında çok çok daha ciddi şeyler vardı. Yani kızlar beyaz otobüslere bindirilip, en kötü yerlerde işte dövülüp, gasp edilip, üzerlerindeki kıyafetler dahi alınıp oralarda bırakılıyorlardı. Yani çok çeşitli işkencelere maruz bırakılıyorlardı” (Eren).

“Mesela işte eve pompalı tüfekle ateş edilmesi işte bir kadına tek yani 8-10 kişi birden saldırdığı bir olay oldu. Bana dosyayı takip etmiyorum ama bildiğim kadarıyla. Çoğu kişi hakkında takipsizlik verilmiş, sadece 3 tane çocuk yargılanıyor diye biliyorum. Yani işte. Çıkarmışlar sanırım. Polis çok geç gelmiş yani. Alsancak polis karakolu şurada 200 metre ilerde hani bir araçla geliyor olsa maksimum bir dakika. Koşarak bile geliyor olsa 3 dakika sürer” (Av. Zerrin)

Bu ifadeler, trans bireylere yönelik şiddetin yalnızca bireysel değil, aynı zamanda sistematik bir baskı mekanizmasının sonucu olduğunu göstermektedir. Bu ifadelere göre, polisler trans bireylerin yaşadığı tehlikeleri umursamamakta ve şiddet olaylarına kayıtsız kalmaktadır.

Trans kadınlar, toplum içinde sıklıkla açık hedef haline gelmekte ve şiddet olaylarına maruz kalmaktadır. Ancak bu saldırılara rağmen kolluk kuvvetlerinin kayıtsız tutumu, saldırganları cesaretlendiren bir etken haline gelmiştir. Kolluk kuvvetlerinin suçluları araştırmaması, hatta bazen doğrudan ayrımcı bir tutum sergilemesi, trans kadınların yaşamlarını daha da zorlaştırmaktadır. Katılımcıların şu sözleri, yaşadıkları ayrımcılığın ve kendi içlerinde dayanışma ile hayatta kalmaya çalıştıklarını ve bitmeyen sistematik bir şiddetin varlığını açıkça göstermektedir:

“Zaten her gün çalışan translar açık hedef halindeler. Zaten her gün hemen hemen... bir yaralanma olayı, gasp olayı, hırsızlık olayı oluyor kızlara karşı. Ve kolluk kuvvetleri hiçbir şekilde kızların kameraları olduğu halde araştırmıyorlar bile. Atıyorum bir araç kapkaç yapıyor. Plakası belli, bir şey belli. Hiç bunun peşine bile düşmüyorlar. E tabii böyle olduğu zaman da bu insanlar daha da yürekleniyorlar. Nasıl olsa ceza almayacağım kafasına giriyor bu sefer. Yani artık öyle yani. Hani parasız kaldı mı bitti. Şu yolda çalışan bir transı gidip gasp edelim, dövelim. Parası vardır muhakkak bilmem ne görüşünde. Ve bu olaylar artık kaç tane günde 3-4 kere yaşanıyor hemen hemen yani” (Nergis).

“Bir canlı, yani her şeyden önce bu bir hayvan da olabilir insanda olabilir. Bir canlı, tanıdıklarım çok sevdiklerim de günlerce kendime gelemediğim oldu, işi bırakmak istedim. Ciddi ciddi istedim yani 37 yerinden bıçaklanmıştı mesela. Bir Ecem'imiz vardı. Çok da sevdiğim bir kızdı. Gece bir telefon geldi zaten gece kizlardan telefon geldiğinde hemen irkiliyorum. Sabah bir geldim. Ya gece zaten söylediler. 37 yeniden bıçaklanmış falan öldürülmüş. Telefonunu gasp etmiş kızlar sokakta yakalamış, adam da yakalanmış ama ne

çare. Ne çare işte. Kendi halindeydi. Güzel bir kızdı... Bir tanesini. Silahla vurdular onun yanında arkadaşını yaraladılar. Ben baktım bir hafta 10 gün. Bir tanesinin yüzünü kestiler. Aile sahip çıkmıyor. Üst 2 katlıydı. Üst katta çekyat falan öyle bir oda vardı. Orada on, on beş gün falan baktım. Ya üzülüyorum. Bunları görünce tabii ki benim de psikolojim bozuluyor. Gerçekten ciddi ciddi bırakmak istiyorum. Yani onlara olanları duyduğum zaman dün mesela evdeyim. Biliyorsun rahatsız olduğum için arıyorlar geçmiş olsun. Kan varmış kim kesildi işte bir kızlardan biri mi falan diye duyduğum zaman artık hani onlar aradığında açamıyorum mesela böyle telefonum çaldı mı tedirgin olarak korkarak açıyorum” (Kuafor Demet).

Polisin ilgisizliği, yalnızca şiddet olaylarının çözülmemesiyle sınırlı kalmamakta, aynı zamanda trans bireylere yönelik ayrımcı söylemlerle kendini göstermektedir. Bu durum, trans bireylerin psikolojik olarak da şiddete maruz kalmasına neden olmaktadır. Bir katılımcı, bir nefret söylemi karşısında polisin tavrını şu sözlerle ifade etmektedir:

“Benim unutamadığım bir durum var mesela. Nefret söylemiyle karşılaştım. Kendimi savunduğumda kolluk kuvvetinin geldiğinde karşı tarafın kolluk kuvvetine dediği şu kelime beni çok üzdü. Abi bunları niye koruyorsun? Bunlar ibne demesi. Bu çok yanlış bir tabir, yanlış bir şey ve psikolojimi bozuyor. Kolluk baskısına zaten hiç gelmiyorum. Kolluk baskılarından en başta dediğimiz gibi evlerimiz mühürleniyor. Ve kendi aralarında bizlerin özel isimleri, biz artık o isimlerle hitap edilmeyi, devlet kurumunda ismimizi değiştirmemize rağmen hala o tarzda isimlerimize seslenilmesi çok yanlış. Bilinçli olarak yapılıyor” (Sedef).

Bu tür ayrımcı davranışlar, yalnızca bireysel olaylar değil, aynı zamanda trans bireylerin kamu kurumlarından dışlanmasına neden olan sistematik uygulamaların bir parçasıdır. Polisin, trans bireylerin korunmasına yönelik sorumluluklarını ihmal etmesi de bu sürecin bir parçasıdır. Bir başka katılımcı, yaşadığı bir saldırıyı şikâyet ettiğinde aldığı tepkiyi şöyle anlatmaktadır:

“Evet, bana bir polisin seni korumak zorunda değilim demesi, benim direkt en başta kendi işlerimde ötekileştirilmiş olduğum belli zaten ortada. Çivili sopayla saldırdı. Ben şikayette bulundum. Kolu kuvvetinin vermiş olduğu cevap buydu bana. Seni korumak zorunda değilim” (Sedef).

Bu ifade, kolluk kuvvetlerinin yalnızca kayıtsız kalmadığını, aynı zamanda koruma yükümlülüğünü açıkça reddettiğini göstermektedir. Böyle bir tutum, trans bireylerin yaşamlarını güvencesiz hale getirmekte ve onları daha da savunmasız bırakmaktadır. Trans bireylerin şikâyet süreçlerinde karşılaştıkları zorluklar da bu durumu daha karmaşık hale getirmektedir. Birçok trans birey, şikâyet sırasında bekletilmekte, ifadelerinin alınması yokuşa sürülmekte ve bazen hukuki destek olmadan işlem yapmalarına izin verilmemektedir. Ayrıca, hukuki olarak haklarını arayan trans kadınlar süreçte, transfobik

önyargılar nedeniyle cinsiyet kimlikleri yüzünden suç mağduru oldukları halde, faillerin haksız tahrik indirimi gibi avantajlar elde etmesiyle karşı karşıya kalmaktadır. Katılımcılar bu deneyimi şu şekilde dile getirmektedir:

‘Şikayete gidiyoruz, ifadeler alınması lazım, bekletiliyoruz. Yokuşa sürülüyoruz. Avukat desteği olmadan kolay kolay ifade alınmıyor. Ama bunu karakol adı altında demek istemiyorum. Asayiş grubunda çalışan polisler yapıyor genelde’ (Nergis).

“Yani her seferinde. Gelenlerin hepsi ezbere öldürenlerde şiddet uygulayanlar da ezbere şeyler söylüyorlar. Ben kadın zannettim, erkek çıktı diyorlar ya da işte ben anlamamıştım ilişkiye girdim. Sonra o bana teklif etti. Erkeklik gururum incindi diyorlar. Tahrik olarak kabul ediyor. Mahkeme genellikle bu tür şeyleri işte hani haksız bir eyleme karşı kendini savunma şeklinde bir indirim nedeni olarak görüyor. 1 / 6 indirim oluyor. Bunu kullanmak için genellikle ezbere savunmalar bu şekilde gerçekleşiyor ya da işte paramı çalmaya çalışıyordu diyor. Hepsi birden bana saldırdılar diyor. Yani hep ezbere bilinen şeyleri söylüyorlar ama bunun aslı astarı yok. Tabii ki kimse kollukla yüz yüze gelmek istemez. Böyle bir şey yapmaz. Kızlar zaten her gün seks işçiliği yapmaktan yorgun durumdalar. Hadi şimdi de ben de sıra diyecek kimsenin hali yok. Yani bir an önce işlem bitsin ve biz de paramız alıp oturalım derdinde. Onların hepsi bu yüzden kurmaca bir de çoğu hormon ilaçları aldıkları için çoğu zaman zaten erekte olamıyorlar. O yüzden bu da inandırıcı bir savunma değil.” (Av. Zerrin).

Tüm bu olaylar, trans bireylerin adalete erişimlerini önemli boyutta zorlaştırmakta polise ve kamuya olan güvensizliği artırmaktadır. Özellikle trans kadınlar, suç mağduru olduklarında dahi sistematik bir şekilde önyargılı muameleyle maruz kalmakta ve bu durum adaletin tesisi önünde ciddi bir engel teşkil etmektedir. Avukat Zerrin’in de ifade ettiği üzere, failler genellikle ‘ezbere savunmalar’ yaparak mahkemelerde kendilerini aklamaya çalışmaktadırlar. Örneğin, “Ben kadın zannettim, erkek çıktı,” veya “Erkeklik gururum incindi” gibi ifadelerle trans kadınları hedef alan nefret temelli şiddetleri meşrulaştırmaya çalışmaktadır.

Trans bireylerin polise başvurmaları veya yardım almaya çalışmaları, çoğunlukla travmatik deneyimlerle sonuçlanmaktadır. Yasemin’in yaşadığı bir olay, polisin ilgisizliği ve ayrımcı yaklaşımı nedeniyle onu derinden etkilemiştir. Yasemin, bu durumu şu sözlerle dile getiriyor:

“Çok fazla şiddet, ayrımcılık, ötekileştirme deneyimim var. Nefret suçu deneyimim var ama bir karakol deneyimim var ve saçma sapan bir şey. Sonra hiçbir şekilde gerek duymadım gitmeye. Yardım alamıyorsun nasıl olsa diye düşündüğün için gerek yok olarak bakıyorsun. [...] Tabii aşkım, gideceğim oraya ben tekrar geriliyorum. Zaten orada da yargılanıyorsun. Tabii bir şeylere maruz kalmışsın, sen gidiyorsun. Travmatik bir durumdasın. O da kalkıyor,

tamam ayrı bir ayrımcı tutum sergiliyor. Onlarla mı uğraşacağım? Boş ver, evinde otur daha iyi. Travmanı evinde atlat”(Yasemin).

Yasemin’in ifadesi, polisin sadece ilgisiz kalmadığını, aynı zamanda mağdurları suçlayıcı veya küçümseyici bir tavır sergilediğini ortaya koymaktadır. Bu tür deneyimler, trans bireylerin şiddet olaylarına karşı korunmasız kalmalarına neden olmakta ve onları tekrar polise gitmekten caydırmaktadır. Bu nedenle, trans bireyler arasında polise veya bekçilere başvurmanın faydasız olduğu inancı yaygındır. Yasemin’in polisten gördüğü bu yaklaşım, trans bireylerin karşılaştığı adaletsizliklerin en net örneklerinden biridir.

Trans kadınlar, polis ve bekçiler tarafından korunmadıkları gibi, şiddet olaylarına karşı yalnız bırakılmakta ve keyfi cezalara maruz kalmaktadırlar. Polisin ve bekçilerin ilgisizliği, şiddet ve saldırılara zemin hazırlarken, cezaların keyfi bir şekilde uygulanması, trans kadınların güvenliklerini daha da zayıflatmaktadır. Bu durumda, daha iyi organize olmuş ve caydırıcı etkisi olan bir güvenlik stratejisi trans kadınların güvenliğini artırmak için kritik bir önlem olacaktır.

Trans kadınların maruz kaldığı şiddet ve ayrımcılık, bireysel trajedilerin çok ötesine geçerek, toplumsal yapının derinliklerinde kök salmış bir sistematik soruna işaret etmektedir. Türkiye’de trans kadınlar, yalnızca fiziksel şiddet ve nefret suçlarının kurbanı olmakla kalmamakta, aynı zamanda polis ve güvenlik güçlerinin yetersizliği, toplumsal dışlanma ve devlet politikalarının baskıcı doğasıyla da başa çıkmak zorunda kalmaktadır. Bu baskı mekanizmaları, trans bireyleri toplumun görünmez köşelerine, marjinalleşmeye ve güvencesizliğe itmektedir.

Fotoğraf 2: Nefret Cinayeti Mağduru Ecem Seçkin

Bu görsel Bornova sokağın arka sokaklarından trans kadınların barındığı ve çalıştığı ve yaşadığı sokakta bir kafenin girişine asılmıştır. Nefret cinayetinden hayatını kaybeden Ecem'in anısının bu sokakta var olması, bu sokağın trans kadınlara ait bit trans mekan olduğunun çok önemli bir göstergesidir. Ecem Seçkin'in cinayeti, trans kadınlara yönelik nefretin nasıl ölümcül sonuçlar doğurduğuna dair çarpıcı bir örnektir. Onun hikayesi yalnızca bireysel bir kayıp değil, bir topluluğun ortak travmasıdır. Sevdikleri, Ecem'i kaybetmenin derin üzüntüsünü şu sözlerle dile getirmektedir:

"Ecem'e çok çok üzgünüm ya yani gerçekten onu çok seviyordum. Sürekli gelir annem bir şey yaptın mı? Özür dilerim hatam oldu mu? Hayır Ecem diyordum. Ecem'e gerçekten çok üzgünüm ama artık yapabilecek hiçbir şey yok [...] Travmam oldu" (Kuaför Demet).

Ecem'in kaybı, güvenlik güçlerinin olaylara müdahale etmekteki yetersizliği ve toplumun trans bireylere yönelik önyargılarının birleştiği bir noktayı simgeliyor. Polisin bu tür olaylardaki ilgisizliği ve suçluların cezasız kalması, bu şiddetin yaygınlaşmasına ve saldırganların daha da cesaretlenmesine neden olmaktadır. Kızlara annelik ve ablalık yapan Kuaför Demet'in şu sözleri, bu korkunun günlük yaşamlarını nasıl etkilediğini gözler önüne seriyor:

“Tabii ki korkuyorum ya ben kendim bile korkuyorum. Panik atak var bende kapalı alan fobim var kapıyı mesela kapatamazdım. Artık kapıyı kapatıyorum. Akşam olunca biber gazımı cebime koyuyorum. Yani benim kapıma da geliyorlar.” (Kuaför Demet).

Bu korku, sadece bireylerin fiziksel güvenliğini değil, psikolojik sağlığını da tehdit etmektedir. Trans kadınların güvenlik algısının böylesine derinden zedelenmesi, onların kendilerini bir arada güvende hissedecekleri alanlara sığınmalarını zorunlu kılmaktadır. Polisin trans bireylere yönelik ilgisizliği, yalnızca şiddet olaylarına müdahalede değil, aynı zamanda onların sistematik olarak toplumdan dışlanması da kendini göstermektedir. Kolluk kuvvetlerinin trans kadınları koruma görevini ihmal etmesi, toplumdaki nefretin normalleşmesine ve bu bireylerin güvenlikten yoksun bırakılmasına yol açmaktadır.

Bu politikaların sonucu olarak, trans bireyler yalnızca fiziksel anlamda değil, toplumsal düzeyde de güvencesiz bir yaşam sürmek zorunda bırakılmaktadır. Polisin ayrımcı tutumu, şiddet olaylarının soruşturulmamasını ve mağdurların suçlanmasını içerirken, trans kadınların kamusal alandaki görünürlüğü giderek kısıtlanmaktadır. Bu, yalnızca bir dışlama politikası değil, aynı zamanda bir baskı mekanizmasıdır.

Bu sistematik baskılar karşısında Bornova Sokak, trans kadınların dayanışma içinde hayatta kalmaya çalıştıkları bir alan olarak öne çıkmaktadır. Bornova, trans kadınların yalnızca barındığı ve çalıştığı bir yer değil, aynı zamanda toplumun önyargılarına ve ayrımcılığına karşı direnebildikleri bir yaşam alanıdır. Trans kadınlar burada birbirlerine aile olmaktadır.

Fotoğraf 3: Bornova Sokak Transların!

Bornova Sokak'ın bir "trans mekan" olarak tanımlanması, feminist bir bakış açısıyla değerlendirildiğinde, kadın dayanışmasının ve varoluş mücadelesinin bir sembolü olarak görülmelidir. Bu sokaklar, trans kadınların sistematik şiddet ve baskıya karşı direnişinin bir parçasıdır. Güvenli bir alan ihtiyacı, onları bir arada tutan temel dinamiklerden biridir. Bornova, trans kadınların sadece fiziksel değil, aynı zamanda psikolojik ve toplumsal güvenliklerini buldukları bir yuva haline gelmiştir.

Trans kadınların beklentisi, yalnızca şiddetin sona ermesi değil, aynı zamanda onurlu bir yaşam sürme hakkına sahip olmaktır. Toplumun önyargılarından, devletin baskıcı politikalarından ve güvenlik güçlerinin ilgisizliğinden kurtulmak isteyen trans bireyler, insanca bir yaşam talep etmektedir. Bir katılımcı, bu talebi şu sözlerle özetlemektedir:

"İstiyorum ki artık bu önyargılar kırılsın. Onlar da bizim gibi yaşasınlar. İnsanca. İnsan gibi" (Kuaför Demet).

Bornova Sokak, trans kadınlar için yalnızca bir yaşam alanı değil, aynı zamanda kimliklerini ve haklarını savundukları bir direniş alanıdır. Burası, nefret suçlarına ve ayrımcılığa karşı hayatta kalma mücadelesi veren kadınların mekanıdır. Bornova Sokak,

trans bireylerin yaşam mücadelesinin bir sembolü olarak düşünölmeli ve tahayyöl edilen mekânsal dönüşüm trans kadınları içerecek ve onları güçlendirecek şekilde planlanmalıdır.

4. YÖNTEM

4.1. Araştırmanın Modeli

Bu çalışma trans kadınların cinsiyet eşitsizliği, konut hakkı ihlalleri ve ayrımcılık deneyimlerini derinlemesine anlamak amacıyla feminist araştırma yöntemleri kullanılarak yürütülmüştür. Bu araştırmanın temel amacı, trans kadınların günlük yaşamlarında karşılaştıkları ayrımcılıkları ve bu zorlukların yeterli konuta erişim güvencesizliği ile ilişkisini derinlemesine incelemektir.

Bu araştırma feminist yöntemle yürütülen nitel bir çalışma olarak kurgulanmıştır. Feminist kuram toplumsal cinsiyet ilişkilerine duyarlı bir epistemolojiyi benimsemektedir. Feminist yöntemi kullanan bu çalışmada kadın bakış açısının hakim olduğu kadının konumunun daha geniş bir perspektiften sunulduğu ve yapılan analizler sonucunda araştırma öznesinin konumunu iyileştirme amacı olan bir metot kullanılmıştır. Sandra Harding (1987; 1992), Donna Haraway (1991), Alison Jaggar (1989) ve Dorothy Smith (1987;1990) gibi feminist duruş noktası kuramcıları; kadınların somut ve gündelik deneyimlerini bilimsel araştırmalarda ‘başlangıç noktası’ olarak almayı önermektedirler. Ayrıca feminist çalışmaların en güçlü olduğu noktalardan biri politik bir tutum sergileyerek değişimi amaçlamasıdır. Bu sebeple yapılan çalışmalarda etkileşime geçilen kadınların hayatlarına dokunmak önemlidir. Araştırma sürecinde ortaya çıkan bu karşılıklı etkileşim bir dayanışma yaratır.

Donna Haraway’e göre her türlü bilgi belirli bir konumlanmanın ürünüdür. Buna göre araştırmacı hayattaki duruşunu çalışmasına aktarmaması mümkün görünmemektedir. Feminist yöntemde araştırmacı duruşunu bilinçli olarak ortaya koymaktadır. Çalışmamızdaki feminist epistemoloji ‘feminist standpoint (duruş noktası kuramı)’ olarak belirlenmiştir. Bu bakış açısı kadınların toplumsal konumunun erkeklerinkinden oldukça farklı bir noktada konumlanmasıyla ve konumlanmadaki toplumsal hiyerarşiyle ilgilidir (Tanesini, 2012, s. 169). Feminist duruş noktası kuramı dünyayı ezilen kadınların gözünden anlamlandırmayı hedefleyen, toplumsal değişim için kadının deneyimine başvuran bir epistemolojidir (Brooks, 2007, s. 55).

Feminist araştırmacılar ‘kullanılabilir araştırma’ kavramı ile araştırma raporlarında kullanılabilir genel politika önerileri sunulması ve değişim için izlenecek yolların işaret edilmesinin sorumluluk olarak görmektedir (Kümbetoğlu, 2005, s. 60). Bu bağlamda

çalışmamızda da amaç sadece var olan durumu ortaya koymak değil mevcut sorunlara öneriler getirmektir.

Bu çalışma araştırma sürecinin tamamında feminist bakış açısıyla ilerlemiştir. Çalışma kapsamında trans kadınlar ile yapılan görüşmelerde feminist araştırma yöntemlerinin ilkeleri benimsenmiştir. Gündelik hayattaki toplumsal cinsiyet ilişkilerinin derinlemesine incelenmesi ve güçlenmeyi hedefleyen feminist metod için en uygun araştırma yöntemleri derinlemesine görüşme, katılımcı gözlem, sohbetler gibi tekniklerdir. Buna ek olarak amacın karşılıklı etkileşim ve duygu aktarımı olması da bu tekniklerin seçiminde önemli bir rol oynamaktadır (Öztan, 2015, s. 286).

Feminist araştırmacılara göre araştırmaya dahil olmak hem kaçınılmaz hem de gereklidir. Dolayısıyla feminist araştırmalarda düşünümsellik esastır ve araştırmacı süreç boyunca kendi değer, tutum ve algılarının araştırmayı nasıl etkilediğini farkına varmak durumundadır (Gönç, 2018). Feminist metodolojinin bir diğer önemli noktası ise araştırmacının araştırma öznesi ile kurduğu ilişkidir. Feminist yöntemde araştırmacı özneye yukarıdan ve mesafeli bir duruş sergilemek yerine kendisini özne ile aynı zemine çektiği bir bakış açısı sergiler. Feminist araştırma karşılıklı duygu paylaşımı, etkileşim ve iletişime dayalı bir şekilde yürütülmelidir (Soydınç, 2019, s. 107).

4.2. Katılımcıların Belirlenmesi

Katılımcılarla bağlantı kurma sürecinde, yerel trans dernekleri ve aktivist ağları ile iş birliği yapılmıştır. Bu kurumlar, katılımcıların güvenli ve destekleyici bir ortamda deneyimlerini paylaşmalarını sağlamak açısından kritik bir rol oynamıştır. Araştırmaya katılım için, yerel trans aktivistleri aracılığıyla katılımcılarla doğrudan iletişim kurulmuş ve bu sayede araştırmaya katılım sağlanmıştır. Aktivistlerin desteği, farklı yaş gruplarından, eğitim seviyelerinden ve sosyoekonomik durumlardan trans kadınların araştırmaya katılımını teşvik etmede önemli bir rol oynamıştır.

Araştırmanın yürütülmesi sırasında, katılımcıların yaşadıkları deneyimlerin detaylı bir şekilde anlaşılması amacıyla derinlemesine görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Bu görüşmelerde, katılımcıların hikayelerini kendi sözleriyle anlatmalarına önem verilmiştir. İzmir Bornova sokaklarındaki trans kadınların deneyimleri, araştırmanın merkezinde yer almakta ve onların perspektiflerinden hareketle analiz edilmektedir.

Bu araştırma, trans kadınların yaşadıkları deneyimlerin ve karşılaştıkları zorlukların anlaşılması için eşitlikçi ve katılımcı bir yaklaşımı benimsemektedir. Katılımcıların

belirlenmesi sürecinde amaçlı örnekleme yöntemi kullanılarak, araştırmanın amacına uygun ve çeşitli bir örneklem grubu oluşturulmuştur. Bu grup, trans kadınların soylulaştırma projeleri kapsamındaki deneyimlerini ve cinsiyet ayrımcılığının etkilerini doğrudan kendi perspektiflerinden paylaşarak araştırmamıza değerli katkılar sağlamıştır.

4.3. Katılımcıların Demografik Verileri

Araştırmaya katılan yedi katılımcı kendisini trans kadın olarak tanımlamaktadır. Katılımcıların yaşları sırasıyla 18, 25, 28, 30, 30, 42 ve 81'dir. Eğitim durumları ise oldukça çeşitlidir: Trans kadın katılımcılardan üçü lise terk, diğeri ilkokul terk, bir katılımcı üniversite terk ve bir katılımcı yüksek lisans mezunu, bir diğeri ise lisans mezunudur. Bunun dışında görüşme yapılan 20 Kasım Nefret Suçlarıyla Mücadele Derneği'nden trans aktivist, cinsiyet kimliğini trans erkek olarak ifade etmiş ve yaşı 33'tür. Yine aktivist avukat kendisini kadın olarak tanımlamakta ve 36 yaşındadır. Her ikisinin de eğitim durumu üniversite mezunudur. Son olarak trans kadınların kuaförü, 49 yaşında kendisini kadın olarak tanımlamakta ve lise mezunudur. Bu çeşitlilik, araştırmanın amacına uygun olarak farklı yaş, eğitim ve yaşam deneyimlerine sahip trans kadınların görüşlerini kapsamak amacıyla seçilmiştir.

4.4. Veri Toplama

Bu çalışmanın odak noktası, konut hakkı ihlalleri ve ayrımcılık deneyimlerine sahip trans kadınlarla gerçekleştirilecek görüşmelerdir. Araştırmanın özellikle İzmir Bornova Sokak'ta yapılmasının sebebi, bu sokakta uzun süredir barınan trans kadınların varlığı ve barınma hakkı ihlallerine maruz kalmalarıdır. Araştırma, bu kadınların yaşadıkları zorlukları, karşılaştıkları ayrımcılığı ve toplumsal cinsiyet eşitsizliğinin etkilerini derinlemesine anlamayı amaçlamaktadır. İzmir Bornova, trans kadınların sosyal ve ekonomik açıdan marjinalleşmiş bir kesimi için önemli bir yaşam alanı olmuştur ve burada gerçekleştirilecek araştırma, bu kadınların günlük yaşam mücadelelerine ve direnişlerine ışık tutmayı amaçlamıştır.

Araştırma kapsamında, İzmir Bornova sokak ve çevresinde yaşayan 7 trans kadın ile görüşülmüştür. Ayrıca 20 Kasım Nefret Suçlarıyla Mücadele Derneği'nden bir trans aktivist, trans kadınların çok yakından ilişkilendiği kuaförleri ve trans kadınların hukuki süreçlerine destek sunan aktivist bir avukatla görüşmeler gerçekleştirilmiştir. Katılımcılara ulaşmak için kartopu yöntemi kullanılmıştır. Bu yöntem, başlangıçta belirli bir birey ile görüşülerek, onun önerdiği kişiler aracılığıyla örneklemin genişletilmesi

esasına dayanır (Yıldırım ve Şimşek, 2018, s. 122). Kartopu tekniğinin tercih edilme sebebi, trans kadınların kolay erişilebilir bireyler olmamasıdır. Kartopu yöntemi, özellikle topluluk içinde güven ilişkilerinin önemini vurgulamakta ve araştırmacının katılımcılarla kurduğu bağın derinleşmesine olanak tanımaktadır. Bu bağlamda, trans kadınların yaşadığı deneyimlerin daha samimi ve içten bir şekilde paylaşılması mümkün olmuştur. Katılımcılarla yapılan derinlemesine görüşmeler, araştırmanın problemini ve alt problemlerini anlamak adına kritik önem taşımaktadır. Görüşmelerde, barınma koşulları, dışlanma ve ayrımcılık deneyimleri gibi konular ele alınmıştır. Elde edilen veriler, tematik analiz yöntemiyle incelenmiştir. Bu süreçte, trans kadınların ifadelerindeki ortak temalar belirlenerek, araştırmanın temel bulguları ortaya çıkarılmıştır. Bu bulgular, trans kadınların barınma haklarının ihlal edilmesi ile toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve cinsiyet ayrımcılığı arasındaki ilişkiyi açığa çıkarmayı amaçlamaktadır. Tematik analiz, trans kadınların deneyimlerinin derinlemesine incelenmesine olanak tanıyarak, onların seslerinin duyulmasına ve yaşadıkları ayrımcılığın farklı boyutlarının anlaşılmasına katkı sağlamıştır.

Araştırma teknikleri arasında, yarı yapılandırılmış görüşme soru formunun kullanıldığı derinlemesine görüşmeler yer almaktadır. Yarı yapılandırılmış görüşmeler, katılımcıya sorulacak temel soruların önceden belirlendiği, ancak konuşmanın akışına göre yeni soruların eklenebileceği esnek bir görüşme türüdür (Salı, 2018, s. 145). Bu yöntem, katılımcıların kendilerini güvende ve rahat hissetmelerini sağlayarak, deneyimlerini daha açık ve samimi bir şekilde paylaşmalarına olanak tanır. Görüşmeler, katılımcıların kendilerini güvende hissettikleri mekanlarda ve yüz yüze gerçekleştirilmiştir. Araştırma sürecinde, katılımcıların gizliliği ve güvenliği büyük önem taşımaktadır. Bu nedenle, görüşmeler gizli ve güvenli ortamlarda yapılmış, katılımcıların kimlik bilgileri gizli tutulmuştur. Araştırmacı, katılımcılarla empatik bir iletişim kurarak onların deneyimlerini rahatça paylaşmalarını sağlamak için özen gösterilmiştir. Katılımcıların güvenliği, bu araştırmanın temel önceliklerinden biridir ve onların mahremiyetine saygı gösterilerek araştırma yürütülmüştür.

Sonuç olarak, bu araştırma, trans kadınların cinsiyet eşitsizliği, barınma hakkı ihlalleri ve ayrımcılık deneyimlerini anlamak amacıyla nitel bir yaklaşımı benimsemektedir. Feminist araştırma ilkeleri doğrultusunda yürütülen bu çalışma, trans kadınların konut hakkı ihlalleri hakkında literatüre bilimsel katkı sağlamak ve bu konudaki toplumsal dönüşüm için farkındalık oluşturmak amacıyla önemli bir adımdır. Bu araştırma, trans

kadınların yaşadıkları eşitsizlikleri ve hak ihlallerini görünür kılarak, onların seslerinin duyulmasına ve toplumsal değişime katkı sağlamayı hedeflemektedir.

4.5. Veri Analizi

Bu çalışmada elde edilen verilerin analizi, feminist bir perspektifle yürütülmüş ve tematik analiz yöntemi kullanılarak gerçekleştirilmiştir. İçerik analizi, metinlerin, söylemlerin ve iletişim içeriğinin sistematik bir şekilde incelenmesi ve tematik kodlamalar aracılığıyla anlamlandırılması sürecidir (Bilgin, 2006). Araştırmamızda, trans kadınların barınma hakkı ihlalleri ve cinsiyet ayrımcılığına dair deneyimlerini derinlemesine anlamak amacıyla katılımcıların görüşmeleri detaylı bir şekilde incelenmiş ve temalar belirlenmiştir.

Veri analiz süreci, görüşme transkriptlerinin dikkatlice okunması ve ön kodlamaların yapılmasıyla başlamıştır. Ön kodlama aşamasında, katılımcıların ifadelerindeki önemli noktalar, tekrar eden temalar ve belirgin kavramlar not edilmiştir. Bu ön kodlamalar temel alınarak, daha kapsamlı ve ayrıntılı tematik kodlar geliştirilmiştir. Kodlama sürecinde, feminist metodolojiye uygun olarak, katılımcıların deneyimlerinin ve ifadelerinin bütüncül bir şekilde ele alınmasına ve onların seslerinin duyulmasına özen gösterilmiştir (Özkan ve Gökçe, 2007). Bu aşamada, katılımcıların anlatılarında cinsiyet ayrımcılığı ve marjinalleşme süreçlerinin nasıl şekillendiği detaylı olarak incelenmiştir.

Tematik kodlamalar, trans kadınların barınma koşulları, dışlanma ve ayrımcılık deneyimleri, toplumsal cinsiyet eşitsizliği ve direniş stratejileri gibi ana temalar etrafında toplanmıştır. Bu temalar, katılımcıların yaşam deneyimlerini ve karşılaştıkları zorlukları daha derinlemesine anlamak amacıyla incelenmiştir. Feminist bir perspektif, analizin her aşamasında, özellikle katılımcıların deneyimlerinin ve perspektiflerinin merkeze alınmasını sağlamıştır.

Veri analiz sürecinde, aynı zamanda katılımcıların maruz kaldıkları yapısal ve sistemik ayrımcılık biçimleri de ele alınmıştır. Bu bağlamda, trans kadınların deneyimlerinin, toplumsal cinsiyet rolleri ve normlarına karşı nasıl bir direniş oluşturduğu ve bu direnişin onların günlük yaşamlarına nasıl yansıdığı analiz edilmiştir. Feminist araştırma yöntemleri, bu tür analizlerin yapılmasına olanak tanıyarak, katılımcıların seslerinin güçlendirilmesini ve görünür kılınmasını sağlamaktadır (Tavşancıl ve Aslan, 2001). Bu süreçte, araştırmacı kendi önyargılarından ve varsayımlarından arınarak, katılımcıların deneyimlerini nesnel bir şekilde değerlendirmeyi hedeflenmiştir.

Bu çalışmada veri analizi, tematik analiz yöntemi kullanılarak ve feminist bir bakış açısıyla gerçekleştirilmiştir. Bu yaklaşım, trans kadınların barınma hakkı ihlalleri ve cinsiyet ayrımcılığına dair deneyimlerinin derinlemesine ve bütüncül bir şekilde anlaşılmasını sağlamıştır. Elde edilen bulgular, trans kadınların yaşadıkları eşitsizliklerin ve ayrımcılığın boyutlarını ortaya koyarak, toplumsal değişim ve farkındalık yaratma amacı taşımaktadır. Feminist perspektifin vurgulanması, bu tür çalışmalarda, marjinalleşmiş grupların seslerinin duyulmasına ve onların yaşadığı sorunların görünür kılınmasına önemli katkılar sağlar.

5. SONUÇ VE DEĞERLENDİRME

Bu çalışmanın temel amacı, trans kadınların toplumda maruz kaldıkları cinsiyet ayrımcılığı ve konut hakkı ihlallerini görünür hale getirmektir. Türkiye'nin İzmir kentindeki Alsancak semtinde Bornova Sokak bölgesinde yapılan araştırmada, trans kadınların cinsiyet kimliklerinden ötürü yaşadıkları ayrımcılığın ve sosyal dışlanmanın boyutları ele alınmıştır. Trans kadınlar, toplumsal cinsiyet eşitsizliği nedeniyle pek çok alanda hak ihlallerine uğrarken, konut hakkı konusunda da ciddi ayrımcılıklarla karşılaşmaktadır. Çalışma, özellikle trans kadınların konut hakkına erişimde karşılaştıkları zorlukları ve bu sorunların onların günlük yaşamlarına nasıl yansıdığını incelemeyi hedefler. Araştırmanın merkezinde, konuta erişim güvencesizliğinin trans kadınların toplumsal kimlikleri üzerindeki etkileri yer alır. Bu bağlamda, araştırmada trans kadınların maruz kaldıkları ayrımcılıkla baş etme stratejileri, direnç yolları ve bu bireylerin kendilerini ifade etme mücadeleleri derinlemesine ele alınmaktadır. Feminist metodoloji ve feminist duruş kuramı ışığında yürütülen çalışmada, trans kadınların yaşadığı ayrımcılıklar onların bakış açılarıyla değerlendirilmeye çalışılarak, sistematik olarak ötekileştirilen bu bireylerin deneyimleri toplumsal bir perspektiften ortaya konmuştur.

Bu çalışma, cinsiyet ayrımcılığının etkisi altında trans kadınların konut hakkına erişimde karşılaştıkları temel sorunları, İzmir Bornova Sokak örneğinde derinlemesine incelemiştir. Bornova Sokak çevresindeki saha araştırmaları, trans kadınların barınma sürecinde ciddi ayrımcılıklarla karşı karşıya kaldığını, çoğu zaman ev kiralamakta zorlandıklarını veya belirli bölgelerde konut arayışlarında dışlanma yaşadıklarını ortaya koymaktadır. Yapılan araştırmada trans kadınların maruz kaldığı ayrımcılığın, onların güvenli ve istikrarlı bir yaşam alanına ulaşma olanaklarını sınırladığı gözlemlenmiştir. Bunun sonucunda, birçok trans kadının güvenli olmayan koşullarda yaşamak zorunda kaldığı ve toplumsal dışlanma, şiddet veya taciz gibi tehditlere daha açık hale geldiği saptanmıştır.

Ayrıca, trans kadınların cinsiyet kimliklerinden ötürü iş yaşamında karşılaştıkları önyargılar nedeniyle istihdamda büyük engellerle karşılaşmaları, onların ekonomik bağımsızlıklarını sınırlayarak güvenli konuta erişim problemlerini derinleştirmektedir. Bornova Sokak çevresindeki trans kadınların çoğunun, toplumsal ayrımcılığın doğrudan bir sonucu olarak, eğitim ve iş olanaklarına erişimlerinin kısıtlandığı ve dolayısıyla toplumda daha fazla marjinalleşmeye maruz kaldıkları gözlemlenmiştir.

Bu araştırma, feminist duruş kuramı çerçevesinde, trans kadınların deneyimlerini onların bakış açılarından yansıtarak, ayrımcılığın sistematik yapısını ve sosyal dışlanmanın bu bireylerin hayatlarına etkilerini daha geniş bir bağlamda anlamamıza katkı sunmaktadır. Feminist yöntemibilim sayesinde, çalışmada trans kadınların yalnızca konut hakkı alanında değil, aynı zamanda toplumsal yapı içinde yaşadıkları hak ihlallerine de ışık tutulmuş; toplumsal adalet ve eşitlik mücadelesine dair farkındalığın artırılması hedeflenmiştir.

Bu çalışma, Bornova Sokak çevresinde yaşayan trans kadınların konut hakkına erişim süreçlerinde yaşadıkları ayrımcılığı, sosyal dışlanmayı ve şiddet deneyimlerini çok boyutlu bir bakış açısıyla analiz etmektedir. Araştırma bulguları, trans kadınların toplum içinde cinsiyet kimliklerinden ötürü sistematik bir ayrımcılıkla karşılaştığını ve bunun sadece bireysel deneyimlerden ibaret olmayıp, geniş çaplı toplumsal yapılarla iç içe geçmiş bir sorun olduğunu göstermektedir. Bornova Sokak çevresinde yapılan saha çalışmaları, trans kadınların toplumun farklı kesimleri tarafından dışlandığını ve bu dışlanmanın, güvenli bir yaşam alanına erişimlerini kısıtladığını gözler önüne sermektedir. Özellikle ev sahipleri ve komşuların, trans bireylerin konut bölgelerinden uzak tutulması için uyguladıkları ayrımcı tutumlar, trans kadınların güvenli barınma arayışlarını ciddi şekilde engellemektedir. Konut hakkına erişim önündeki bu engeller, trans kadınların güvenli yaşam alanlarına ulaşmasını kısıtlamakta; onları istikrarsız, geçici ve güvenliktan yoksun yaşam koşullarına mahkûm etmektedir.

Araştırma, konut hakkı ihlallerinin yanı sıra trans kadınların ekonomik güvencesizlik ve sosyal destek eksikliğiyle de karşı karşıya olduklarını ortaya koymaktadır. Aile desteğinden yoksun bırakılan ve devletin sunduğu sosyal hizmetlere erişimde kısıtlamalar yaşayan trans kadınlar, toplumsal normlar ve önyargılar nedeniyle eğitim ve iş olanaklarına ulaşmakta ciddi zorluklarla karşılaşmaktadır. Ailelerinden destek göremeyen trans kadınlar, toplumsal ve ekonomik destek sistemlerinden de dışlandıkları için toplumsal yapı içinde daha kırılgan ve savunmasız hale gelmektedir. Devletin, bu bireylere yönelik sosyal yardım ve destek mekanizmalarını sağlama konusunda yetersiz kalması, onların yaşam koşullarını daha da zorlaştırmakta; bu da trans kadınların güvencesiz yaşam koşullarına mahkûm edilmesine yol açmaktadır. Çalışmada, aile ve devlet desteğinden yoksun kalan bu bireylerin, ayrımcılıkla başa çıkmada yalnızlaştıkları ve bu durumun onların toplumsal dışlanmasını derinleştirdiği gözlemlenmiştir.

Ek olarak, Bornova Sokak çevresindeki trans kadınların önemli bir kısmı, iş bulamamanın veya eğitim olanaklarından mahrum kalmanın doğrudan bir sonucu olarak seks işçiliği yapmaktadır. Araştırma, trans kadınların seks işçiliği yaparken de ciddi ayrımcılıkla ve şiddetle karşı karşıya kaldığını ortaya koymaktadır. Seks işçiliği sırasında yaşadıkları şiddet, cinsiyet kimliklerinden dolayı gördükleri sosyal damgalamayı daha da ağırlaştırmakta; trans kadınlar, güvenlik güçleri de dâhil olmak üzere çeşitli kaynaklardan yeterli koruma ve destek görememektedir. Seks işçiliği esnasında fiziksel ve psikolojik şiddete maruz kalma riski artan trans kadınlar, haklarını savunmakta veya bu şiddetten korunmakta güçlük çekmekte; çoğu zaman güvenliklerini sağlamaktan yoksun bir durumda yaşamlarını sürdürmektedir. Araştırmada, güvenlik güçlerinin de bu bireylere karşı ayrımcı tutumlar sergilediği, cinsiyet kimliklerinden dolayı şikâyetlerinin çoğu zaman dikkate alınmadığı veya görmezden gelindiği saptanmıştır.

Bulgular, trans kadınların cinsiyet kimlikleri nedeniyle aileleri tarafından dışlandığını, devlet desteklerinden yoksun kaldığını ve seks işçiliği sırasında şiddet, istismar ve sosyal dışlanmayla karşı karşıya kaldığını göstermektedir. Toplumsal normların ve önyargıların tetiklediği bu dışlanma, trans kadınların toplum içindeki marjinalleşmesini daha da derinleştirmektedir. Çalışma, trans kadınların Bornova Sokak çevresinde yaşadıkları ayrımcılığın ve maruz kaldıkları şiddetin, toplumsal yapının ayrımcı ve dışlayıcı doğasından beslendiğini ortaya koymaktadır. Feminist duruş kuramının sunduğu perspektif ile trans kadınların ayrımcılığa karşı geliştirdikleri direniş stratejileri, bu bireylerin yalnızca kendilerine uygulanan baskılarla değil, aynı zamanda toplumsal yapının temelini oluşturan ayrımcılıklarla da mücadele ettiklerini gözler önüne sermektedir.

Bu analiz, Bornova Sokak çevresinde yaşayan trans kadınların sadece bireysel bir ayrımcılıkla değil, yapısal bir baskı sistemiyle karşı karşıya olduklarını vurgulamaktadır. Çalışma, trans kadınların cinsiyet kimliklerinden ötürü aile, toplum ve devlet tarafından dışlandığını; buna rağmen kendilerine yönelik ayrımcılıkla başa çıkmak için dayanışma ve direnç ağları oluşturduklarını ortaya koymaktadır. Feminist metodoloji ile desteklenen bu çalışma, trans kadınların yalnızca bireysel değil, kolektif bir hak mücadelesi içinde olduklarını; sosyal dışlanmaya karşı toplumsal dayanışmanın nasıl önemli bir savunma mekanizması sağladığını göstermektedir.

Bu çalışmanın bulguları, trans kadınların konut hakkına erişimlerinde karşılaştıkları ayrımcılık ve cinsiyet kimliğine dayalı dışlanmanın toplumsal yapılarla iç içe geçmiş

sistematik bir sorun olduğunu ortaya koymaktadır. Literatürde, trans bireylerin konut piyasasında cinsiyet kimlikleri nedeniyle ayrımcılıkla karşılaştıkları ve güvenli bir barınma alanına erişimlerinin çoğunlukla kısıtlandığı yaygın olarak vurgulanmaktadır. Örneğin, ABD’de yapılan kapsamlı araştırmalar, trans bireylerin ev kiralama veya satın alma süreçlerinde önyargılarla karşılaştığını ve çoğu zaman ayrımcılık nedeniyle barınma haklarına ulaşmakta zorlandıklarını ortaya koymaktadır (James vd., 2016). Bu durum, Bornova Sokak çevresinde yaşayan trans kadınların ev bulma süreçlerinde yaşadıkları dışlanma ve sosyal damgalamayla örtüşmektedir.

Ayrıca, trans kadınların konut haklarının ihlal edilmesi, onların ekonomik güvencesizlikleri ile doğrudan ilişkili görünmektedir. Literatürde, trans bireylerin toplumsal dışlanma ve önyargılar nedeniyle eğitim, iş ve sosyal güvence gibi temel imkanlara ulaşamamalarının, onları ekonomik bağımsızlıklarını sağlayamayan kırılgan bir konuma ittiği ifade edilmektedir (Grant vd., 2011). Benzer şekilde, Bornova Sokak çevresindeki trans kadınların iş bulma süreçlerinde yaşadığı zorluklar, ekonomik bağımsızlıklarını kısıtlamakta ve onları toplumdan daha fazla izole ederek kırılgan bir yaşam sürdürmeye zorlamaktadır. Bu çalışma, ekonomik güvencesizlik ve sosyal dışlanma döngüsünün, konut hakkına erişimde trans kadınları nasıl zor durumda bıraktığını göstermektedir.

Literatür aynı zamanda, trans kadınların aile ve devlet desteğinden yoksun kaldığında yalnızlaştıklarını ve sosyal bağlardan kopma riskiyle karşılaştıklarını vurgulamaktadır. Aileleri tarafından reddedilen trans bireylerin, devletin sunduğu sosyal desteklere ulaşmada karşılaştıkları engellerin de onları toplumsal yapılar içinde daha savunmasız hale getirdiği bilinmektedir (Nemoto vd., 2012). Bornova Sokak çevresinde yaşayan trans kadınlar, ailelerinden ve devletten yeterli desteği göremedikleri için toplumsal ve psikolojik olarak izole edilmekte ve bu durum onların konut hakkı dahil temel insan haklarına ulaşımını daha da zorlaştırmaktadır. Çalışmanın bulguları, trans kadınların bu tür desteklerden yoksun bırakılmasının, onların toplumsal olarak dışlanmasına ve yalnızlaşmasına katkıda bulunduğunu göstermektedir.

Ek olarak, trans kadınların sosyal ve ekonomik dışlanma nedeniyle seks işçiliğine yönelme olasılıkları literatürde sıklıkla ele alınmaktadır. Bu bireylerin cinsiyet kimliklerinden ötürü iş bulmada yaşadıkları zorluklar, seks işçiliği gibi daha savunmasız iş kollarında çalışmalarına yol açabilmektedir. Ancak, seks işçiliği sırasında maruz kaldıkları şiddet, trans bireylerin güvenlikten yoksun kalmaları ve toplumsal damgalanma

ile karşılaşmaları gibi birçok riski beraberinde getirmektedir. Bornova Sokak çevresinde seks işçiliği yapan trans kadınların güvenlik güçlerinden yeterli desteği alamamaları ve sürekli olarak fiziksel ve psikolojik şiddete maruz kalmaları, literatürde bu alanda öne çıkan bulgularla uyum içindedir (Nemoto vd., 2012).

Bu araştırma, Bornova Sokak çevresinde yaşayan trans kadınların maruz kaldığı ayrımcılık ve sosyal dışlanmanın literatürde ifade edilen yapısal ayrımcılık mekanizmalarıyla uyumlu olduğunu ortaya koymaktadır. Bu çalışma, trans kadınların toplumsal cinsiyet kimlikleri nedeniyle maruz kaldıkları ayrımcılığın bireysel değil, toplumsal ve sistematik bir sorun olduğunu vurgulamakta; onların sosyal, ekonomik ve fiziksel güvencesizliklerinin toplumsal yapılar tarafından sürdürüldüğünü göstermektedir. Feminist duruş kuramı çerçevesinde, trans kadınların deneyimlerini doğrudan kendi bakış açılarıyla sunan bu araştırma, ayrımcılığın toplumsal cinsiyet normları ve önyargılar tarafından nasıl beslenip sürdürüldüğünü ortaya koymaktadır. Bu bağlamda çalışma, akademik literatüre toplumsal cinsiyet ayrımcılığının çok boyutlu doğasına dair özgün bir katkı sağlamaktadır.

Ayrıca, araştırmanın pratik katkıları da dikkat çekicidir. Çalışma, trans kadınların konut hakkına erişimde yaşadığı zorlukları ortaya koyarak, sosyal hizmet politikalarına yönelik farkındalık yaratmaktadır. Aileden ve devletten destek alamayan trans bireylerin toplumsal dışlanmasının ekonomik güvencesizlik, şiddet ve istismara maruz kalma gibi sonuçlar doğurduğu gerçeği, sosyal destek sistemlerinde iyileştirme yapılması gerekliliğini vurgulamaktadır. Çalışmanın bulguları, güvenli konut hakkının sağlanması ve ayrımcılığın önlenmesi için geliştirilecek politikaların, trans kadınların marjinalleşmesini önleyici etkiler yaratabileceğine işaret etmektedir. Ek olarak, trans kadınların dışlanmaya karşı geliştirdikleri dayanışma ve direniş stratejileri, feminist duruş teorisinin önemini de göstermektedir. Araştırma, trans kadınların toplumsal baskıya rağmen kendi kimliklerini koruma ve haklarını savunma yolunda oluşturdukları dayanışma ağlarını ele alarak, sosyal adalet mücadelelerinin bireysel değil kolektif bir dayanışmaya dayalı olarak güçlenebileceğini göstermektedir. Bu bulgu, feminist teoriye trans kadınların direniş stratejileri üzerinden önemli bir katkı sağlayarak, toplumsal cinsiyet eşitliği mücadelesine dair yeni perspektifler sunmaktadır.

Gelecek araştırmalar için bazı öneriler sunmak gerekirse, ilk olarak, Türkiye'nin farklı şehirlerinde ve toplumsal yapısına göre çeşitlilik gösteren alanlarda geniş çaplı çalışmalar yapılması faydalı olacaktır. Böylelikle trans kadınların konut hakkı ihlallerine dair daha

kapsayıcı bir perspektif elde edilebilir. Gelecekte yapılacak araştırmalarda, trans kadınların konut hakkı ihlalleri ile ilişkili olarak aile ve devlet destek mekanizmaları da incelenebilir. Sosyal politika yapıcılarına yol gösterici nitelikte olacak bu tür çalışmalar, trans bireylerin maruz kaldığı ayrımcılık karşısında çözüm odaklı stratejiler geliştirmeye katkı sunabilir. Böylece, trans kadınların güvencesiz koşullarda yaşama zorlanması önüne geçilmesi için daha kapsamlı ve kapsayıcı politikalar oluşturulabilir.

Bu çalışmanın bulguları, trans kadınların konut hakkına erişimlerinin cinsiyet temelli ayrımcılık nedeniyle ciddi biçimde kısıtlandığını ve sosyal dışlanma ile ekonomik güvencesizlik sebebiyle güvensiz koşullarda yaşamaya mecbur bırakıldıklarını göstermektedir. Araştırma, trans kadınların hak ihlallerine karşı daha etkin sosyal politika ve yasal düzenlemeler geliştirilmesi gereğini ortaya koyarak, toplumun farklı alanlarında somut çözümler sunmaktadır. Öncelikle, trans bireylere barınma sürecinde yaşanan dışlanmaya yönelik, daha kapsayıcı barınma politikalarının geliştirilmesi önemlidir. Yerel yönetimlerin, sosyal konut projelerinde trans bireylere öncelik tanınması ve barınma sektöründe trans bireylere yönelik ayrımcılıkla mücadele için eğitim ve farkındalık programları düzenlemesi, onların güvenli yaşam alanlarına erişimlerini sağlayabilir.

Ayrıca, trans kadınların sosyal dışlanma nedeniyle ekonomik bağımsızlıklarını sağlayamamaları, güvenceli iş ve konut imkânlarına erişimlerini sınırlamaktadır. Bu nedenle, devlet destekli sosyal hizmet birimleri aracılığıyla trans bireylere yönelik psikolojik destek, mesleki eğitim ve ekonomik destek programlarının sağlanması, trans kadınların toplumsal hayata katılımını güçlendirecektir. Araştırmanın dikkat çektiğı bir diğerk önemli konu ise, özellikle seks işçiliğı sırasında trans kadınların maruz kaldığı şiddetin yeterince ele alınmamasıdır. Güvenlik güçlerinin, trans bireyleri şiddet ve istismara karşı koruyacak etkili destek ve koruma mekanizmaları oluşturması, bu bireylerin güvende hissetmelerine olanak tanıyacaktır. Bu bağlamda, kolluk kuvvetlerinin trans bireylerin haklarını koruma konusunda eğitilmesi ve cinsiyet kimliğı temelli ayrımcılıkla mücadeleye yönelik yasal çerçevelerin güçlendirilmesi önem taşımaktadır.

Toplumsal önyargıların giderilmesi de ayrımcılıkla mücadelenin vazgeçilmez bir parçasıdır. Trans kadınların toplumla bütünleşmesi için okullar, iş yerleri ve toplumsal alanlarda cinsiyet kimliğıne yönelik ayrımcılığı azaltmaya yönelik eğitim ve farkındalık kampanyaları yürütülmelidir. Çalışmanın bulgularına dayalı olarak geliştirilecek bu tür uygulamalar, trans bireylerin toplumsal yaşama eşit koşullarda katılmalarına katkı

sağlarken; toplumsal cinsiyet eşitliği ve sosyal adalet alanında daha kapsayıcı ve adil politikaların önünü açabilir.

Bu araştırma, trans kadınların toplumsal cinsiyet kimlikleri nedeniyle uğradıkları ayrımcılık ve barınma hakkı ihlallerini görünür kılarak, toplumun cinsiyet temelli ayrımcılığı nasıl sistematik bir biçimde sürdürebildiğini gözler önüne sermektedir. Bornova Sokak çevresinde yapılan saha çalışması, yalnızca bir mahallenin sınırlarında yaşanan bireysel deneyimlerden değil, köklü toplumsal yapıların ürettiği dışlanma ve güvencesizlik döngüsünden bahsetmektedir. Trans kadınlar, geç saatlerde seks işçiliği yaparak, güvenlikten ve toplumun sunduğu temel haklardan mahrum bir hayat sürerken, her gün cinsiyet kimlikleri yüzünden toplum tarafından dışlanmaktadır. Bu bireylerin sosyal destekten, eğitimden ve ekonomik güvenceden yoksun bırakılmaları, bir hak mücadelesi yerine hayatta kalma mücadelesi vermelerine yol açmaktadır. Çalışma, trans kadınların haklarına erişim sağlama yolunda seslerini duyurmanın ötesine geçip dayanışma ağı oluşturmalarına ışık tutmakta; onların, marjinalleştirilmiş konumlarından kaynaklanan tüm engellere rağmen bu mücadelenin sürdürülebilirliği için gösterdikleri direnç ve kararlılığı ortaya koymaktadır.

Bu bağlamda araştırma, trans kadınlara yönelik daha kapsayıcı sosyal politikaların geliştirilmesi, barınma alanındaki ayrımcılığın ortadan kaldırılması ve toplumsal farkındalığın artırılması gerektiğini vurgulamaktadır. Toplumsal yapının tüm üyeleri için eşitlikçi ve güvenli bir ortam sağlaması ancak bu yönde atılacak adımlarla mümkündür. Sonuç olarak, bu çalışma, sadece trans kadınların değil, toplumun tüm marjinalleştirilmiş gruplarının insan haklarına eşit erişim sağlama yolunda cesaretlendirici bir adım atılmasına katkı sağlamayı amaçlamakta ve toplumsal cinsiyet eşitliğinin tüm bireyler için hayati bir gereklilik olduğunu güçlü bir şekilde ifade etmektedir.

KAYNAKÇA

- Apsani, R. (2018). Are Women's Spaces Transgender Spaces? Single-Sex Domestic Violence Shelters, Transgender Inclusion, and the Equal Protection Clause. *California Law Review*, 106, 1689-1751.
- Arslan ve Şenol 2017: Ö. Arslan, F. Şenol, "Boundary-Making Around A "Transgender Ghetto" In A Neighborhood: A Case In Alsancak, Izmir (Turkey)", AESOP Annual Congress'17, 11-14 July 2017, Lisbon, 1-17
- Aşcı, D. (2020). Queer Reklamlarda (Hegemonik) Erkeklik Eleştirisi: Gmag (LGBT Sosyal İçerik Platformu) Babalar Günü Reklamları. G. Özdoğru (Ed.). *Medya ve Kültürel Çalışmalar: Teori ve Güncel Tartışmalar içinde*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Aydınoğlu, E. B. (2020). Hélène Cixous'ta Dişil Yazı: "Oidipus'un Adı-Yasaklanmış Bedenin Şarkısı" ve "Dora'nın Portresi" Adlı Eserlerinin Yapısökümü. *Edebi Eleştiri Dergisi*, 4(1), 26-37.
- Aypar, G., & Tanyaş, B. (2017). İstanbul'da Yaşayan Transların Dışlanma ve Ayrımcılık Deneyimleri Üzerine Nitel Bir Çalışma. *İstanbul Kemerburgaz Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 2(1), 71-90.
- Baird, V. (2017). Cinsel Çeşitlilik. İstanbul: Metis Yayınları.
- Bal, Ş. (2018). Bornova Sokağı'nda sürgünler olabilir!. 19.07.2018.
<https://www.haberekspres.com.tr/bornova-sokaginda-surgunler-olabilir> (Son Erişim Tarihi: 11.12.2023).
- Begun, S., & Kattari, S. K. (2016). Conforming for survival: Associations Between transgender visual conformity/passing and homelessness experiences. *Journal of Gay & Lesbian Social Services*, 28(1), 54-66.
- Beltran, T., Allen, A. M., Lin, J., Turner, C., Ozer, E. J., & Wilson, E. (2019). Intersectional Discrimination Is Associated with Housing Instability among Trans Women Living in the San Francisco Bay Area. *International Journal of Environmental Research and Public Health*.
- Bettcher, T. M. (2016). Yanlış kuramda tutsak kalmak: Translara yönelik baskıyı ve trans direnişini yeniden düşünmek. *Kültür ve Siyasette Feminist Yaklaşımlar*, 85-102.
- Bilgin, N. (2006). Sosyal bilimlerde içerik analizi: Teknikler ve örnekler. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Bora, A. (2012). Toplumsal Cinsiyete Dayalı Ayrımcılık. K. Çayır, & M. A. Ceyhan (Ed.),

- Ayrımcılık: Çok boyutlu yaklaşımlar (ss. 175-187). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Bora, A. (2013). Kadınların Sınıfı: Ücretli Ev Emeği ve Kadın Öznelliğinin İnşası. İletişim Yayınları.
- Bornstein, K. (1994). Gender Outlaw: On Men, Women, and the Rest of Us. New York, NY: Vintage Books.
- Botis, T. F., & Tong, R. (2021). Feminist Düşünce: Kapsamlı Bir Giriş. Sel Yayıncılık.
- Blosnich, J., Rodriguez, K., Hruska, K. L., Klima, G., Vazzano, J. K., Shipherd, J., & Montgomery, A. (2020). "Get people out of bad situations sooner": exploring transgender and cisgender veterans' experiences using permanent supportive housing. *Housing and Society*.
- Brooks, A. (2007). Feminist standpoint epistemology: Building knowledge and empowerment through women's lived experience. In S. N. Hesse-Biber & P. L. Leavy (Eds.), *Feminist research practice: A primer* (pp. 55-82). Thousand Oaks, CA: SAGE Publications.
- Butler, J. (1990). *Gender Trouble: Feminism and the Subversion of Identity*. Routledge.
- Butler, J. (1993). *Bodies That Matter: On the Discursive Limits of Sex*. Routledge.
- Butler, J. (2004). *Undoing Gender*. Routledge.
- Butler, J. (2005). *İktidarın Psikik Yaşamı*. Ayrıntı Yayınları.
- Çağlayan, S. Kolukırk, S. (2004). Kentsel Doku ve Travestiler: Toplumsal Uzlaşma Arayışında İzmir Örneği. *Lezbiyen ve Geylerin Sorunları ve Toplumsal Barış İçin Çözüm Arayışları Sempozyumu Bildiriler Kitabı*. Ayrıntı Yayınları Ankara. 34-48
- Çakırlar, C., & Delice, S. (Ed.). (2012). *Cinsellik muamması: Türkiye'de queer kültür ve muhalefet* (1. basım). Metis Yayınları.
- Çayır, K., & Ceyhan, M. A. (Ed.). (2012). *Ayrımcılık: Çok boyutlu yaklaşımlar* (1. baskı). İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Chanter, T. (2019). *Toplumsal Cinsiyet*. Ayrıntı Yayınları.
- Corber, R. J., & Valocchi, S. M. (Ed.). (2006). *Queer studies: An interdisciplinary reader* (2. pr). Blackwell.
- Costa, Â. B., Brum, G. M., Zoltowski, A. P. C., Dutra-Thomé, L., Lobato, M., Nardi, H., & Koller, S. (2020). Experiences of discrimination and inclusion of brazilian transgender people in the labor market.
- D'Emilio, J. (2002). *The World Turned: Essays on Gay History, Politics, and Culture*.

- Duke University Press.
- Diamond, L. M. (2008). *Sexual Fluidity: Understanding Women's Love and Desire*. Harvard University Press.
- Dinç, R. (2020). *Cinsiyet Eşitliği ve Toplumsal Cinsiyet Rollerini: Feminist Yaklaşımlar*. Notabene Yayınları.
- Dispenza, F., Watson, L. B., Chung, Y., & Brack, G. (2012). Experience of Career-Related Discrimination for Female-to-Male Transgender Persons: A Qualitative Study. *Career Development Quarterly*, 60(1), 65-81.
- Doğan, G. (2021). Cinsiyetçi Dili Fransız Postyapısalcı Feminizm ile Dönüştürmek. *Ankara Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 12(2), 87.
- Donovan, J. (2013). *Feminist Teori* (7. bs). İletişim Yayıncılık.
- Dynes, W. R. (2016). *The Encyclopedia of Homosexuality. Volume 1: A-L*. Routledge Taylor & Francis Group.
- Edelman, E. A. (2011). "This area has been declared a prostitution free zone": Discursive formations of space, the state, and trans "sex worker" bodies. *Journal of Homosexuality*, 58(6-7), 848-864.
- Engin, C. (2015). LGBT in Turkey: Policies and Experiences. *The Social Sciences*, 4(4), 838-858.
- Fausto-Sterling, A. (2000). *Sexing the Body: Gender Politics and the Construction of Sexuality*. Basic Books.
- Feinberg, L. (1991). *Transgender Warriors: Making History from Joan of Arc to Dennis Rodman*. Boston, MA: Beacon Press.
- Fillingham, L. A., & Susser, M. (2007). *Foucault for Beginners. For Beginners*. Newburyport: Red Wheel/Weiser.
- Fletcher, J., Kisler, K., & Reback, C. (2014). Housing Status and HIV Risk Behaviors Among Transgender Women in Los Angeles. *Archives of Sexual Behavior*, 43, 1651-1661.
- Foucault, M. (2011). *Seçme Yazılar 2—Özne ve İktidar* (3. baskı). Ayrıntı.
- Foucault, M. (2017a). *Cinselliğin tarihi* (Sekizinci basım). Ayrıntı Yayınları.
- Foucault, M. (2017b). *Hapishanenin doğuşu* (7. baskı). İmge Kitabevi.
- Giffort, D. M., & Underman, K. (2016). The relationship between medical education and trans health disparities: A call to research. *Journal of Health Inequalities Research and Practice*, 10(4), 999-1013.

- Glick, J., Lopez, A., Pollock, M., & Theall, K. (2019). Housing insecurity and intersecting social determinants of health among transgender people in the USA: A targeted ethnography. *Journal of Urban Health*, 96, 751-759.
- Göregenli, M. (2012). Temel Kavramlar: Önyargı, Kalıpyargı ve Ayrımcılık. K. Çayır, & M. A. Ceyhan (Ed.), *Ayrımcılık: Çok boyutlu yaklaşımlar* (ss. 17-27). İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Grant, J. M., Mottet, L. A., Tanis, J., Harrison, J., Herman, J. L., & Keisling, M. (2011). *Injustice at Every Turn: A Report of the National Transgender Discrimination Survey*. Washington, DC: National Center for Transgender Equality and National Gay and Lesbian Task Force.
- Grossman, A. H., D'Augelli, A. R., Howell, T. J., & Hubbard, S. (2005). Parent's reactions to transgender youth's gender nonconforming expression and identity. *Journal of Gay & Lesbian Social Services*, 18(1), 3-16.
- Güçlü, Ö., & Yardımcı, S. (2013). *Queer Tahayyül*. Sel Yayıncılık.
- Haraway, D. (1991). *Simians, Cyborgs, and Women: The Reinvention of Nature*. New York: Routledge.
- Harding, S. (1987). *Feminism and Methodology: Social Science Issues*. Bloomington: Indiana University Press.
- Harding, S. (1992). Rethinking standpoint epistemology: What is "strong objectivity?". *Centennial Review*, 36(3), 437-470.
- Harding, S. (2004). *The Feminist Standpoint Theory Reader: Intellectual and Political Controversies*. New York: Routledge.
- Holland, N. J. (Ed.). (1997). *Feminist Interpretations of Jacques Derrida*. Pennsylvania State University Press.
- Hooks, B. (2002). *Feminizm Herkes İçindir: Tutkulu Politika* (A. Yıldırım, E. Aydın, B. Kurt, Ş. Özgün, Çev.). İstanbul: bgst Yayınları.
- Irigaray, L. (2002). *Between East and West: From Singularity to Community*. Columbia University Press.
- Irigaray, L. (2014). *Başlangıçta Kadın Vardı* (1. bs). Pinhan Yayıncılık.
- İzmir Büyükşehir Belediyesi. 2021. "Alsancak Bornova Sokağı yayaların oluyor" 26 Kasım 2021. <https://www.izmir.bel.tr/tr/Haberler/alsancak-bornova-sokagiyayalarin-oluyor/45926/156> (Son Erişim: 10/01/2024)

- Jaggar, A. (1989). Love and knowledge: Emotion in feminist epistemology. *Inquiry: An Interdisciplinary Journal of Philosophy*, 32(2), 151-176.
- Jagose, A. (2017). *Queer Teori: Bir Giriş*. Deniz Matbaa Mücellit.
- James, S. E., Herman, J. L., Rankin, S., Keisling, M., Mottet, L., & Anafi, M. (2016). *The Report of the 2015 U.S. Transgender Survey*. Washington, DC: National Center for Transgender Equality.
- Kaos GL (2013). *Cinsel Yönelim ve Cinsiyet Kimliği Ayrımcılığına Karşı Hukuk El Kitabı*. Ankara: Ayrıntı Basımevi.
- KaosGL. (2022). *LGBTİ+ 101: Toplumsal cinsiyetten heteroseksizme temel kavramlar* (Video). Youtube.
- Kessler, S. J., & McKenna, W. (2020). Bir cinsiyet teorisine doğru. S. Stryker & S. Whittle (Der.), *Trans çalışmaları: Feminist kuşatmalar* (s. 115-155). Sel Yayıncılık.
- Koken, J. A., Bimbi, D. S., & Parsons, J. T. (2009). Experiences of acceptance-rejection among transwomen of color. *Journal of GLBT Family Studies*, 5(4), 347-367.
- Krikorian, G. (2018). *Transfobi*. (Çev. Melis Tezkan, Okan Urun). Louis-Georges Tin (Der.). *Homofobi Sözlüğü* (s. 395-398). İstanbul: Sel Yayıncılık.
- Kümbetoğlu, B. (2005). *Sosyolojide ve antropolojide niteliksel yöntem ve araştırma*. İstanbul: Bağlam Yayıncılık.
- Lanham, M., Ridgeway, K., Dayton, R., et al. (2019). "We're Going to Leave You Last, Because of How You Are": Transgender Women's Experiences of Gender-Based Violence in Health, Education, and Policing in Latin America and the Caribbean. *Violence Against Women*, 25(1), 37-46.
- Liu, Y., Wang, R., Chang, R., Wang, H., Xu, L., Xu, C., Chen, Y. (2022). Perceived Burdensomeness, Thwarted Belongingness, and Social Exclusion in Transgender Women: Psychometric Properties of the Interpersonal Needs Questionnaire. *Frontiers in Psychology*, s. 4.
- Lombardi, E., Wilchins, R. A., Priesing, D., & Malouf, D. (2001). Gender violence: Transgender Experiences with Violence and Discrimination. *Journal of Homosexuality*, 42(1), 89-101.
- Lyons, T., Krüsi, A., Pierre, L., Smith, A., Small, W., & Shannon, K. (2016). Experiences

of Trans Women and Two-Spirit Persons Accessing Women-Specific Health and Housing Services in a Downtown Neighborhood of Vancouver, Canada. *LGBT Health*, 3(5), 373-378.

Manalansan, M. F. (2015). Queer Worldings: the Messy art of Being Global in Manila and New York. *Antipode*, 47(3), 566-579.

Marcuse, P. (2012). Whose Right to What City?. In *Cities for People, Not for Profit* (pp. 24-41). Routledge.

Madden, D., & Marcuse, P. (2016). In *Defense of Housing: The Politics of Crisis*. Verso.

Massey, D. (1994). *Space, Place and Gender*. University of Minnesota Press.

Meyerowitz, J. (2002). *How Sex Changed: A History of Transsexuality in the United States* (pp. 14-50). Cambridge, MA: Harvard University Press.

Majid, S., Rasool, A., Rasool, A., & Zafar, A. (2023). Social Exclusion of Transgender (Hijra): A Case Study in Lahore (Pakistan). *Pakistan Journal of Humanities and Social Sciences*, s. 2.

Milner, A., Hearld, K., Abreau, N., Budhwani, H., Rodriguez-Lauzurique, R. M., & Paulino-Ramírez, R. (2019). Sex work, social support, and stigma: Experiences of transgender women in the Dominican Republic. *International Journal of Transgenderism*, 20(4), 403-412.

Nadal, K., Davidoff, K. C., & Fujii-Doe, W. (2014). Transgender Women and the Sex Work Industry: Roots in Systemic, Institutional, and Interpersonal Discrimination. *Journal of Trauma & Dissociation*, 15(2), 169-183.

Namaste, V. (2005). 'Tragic misreadings': Queer theory's erasure of transgender subjectivity. In *Invisible lives: The erasure of transsexual and transgendered people* (pp. 9–23). Chicago: University of Chicago Press.

Nar, Y. (2024). Trans kadın nüfusun ikametgâh hareketliliği ve mekânsal tercihleri: İzmir örneği (Yüksek lisans tezi). Ege Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, İzmir.

Nemoto, T., Bödeker, B., & Iwamoto, M. (2011). Social support, exposure to violence and transphobia, and correlates of depression among male-to-female transgender women with a history of sex work. *American Journal of Public Health*, 101(10), 1980-1988.

Polat, A., Yüksel, S., Discigil, A., & Meteris, H. (2005). Family attitudes toward

- transgendered people in Turkey: Experience from a secular Islamic country. *International Journal of Psychiatry in Medicine*, 35(4), 383-393.
- Ördek, K., & Balzer, C. (2015). Transfobiye Karşı Trans-Saygı: Türkiye’de yaşayan trans bireylerin toplumsal deneyimleri. Ayrıntı Basımevi.
- Özkazanç, A. (2015). Feminizm ve Queer Kuram (1. baskı). Dipnot Yayınları.
- Özkan, S., & Gökçe, O. (2007). İçerik Analizi: Kuramsal ve Pratik Bilgiler. Ankara: Siyasal Kitabevi.
- Öztan, M. (2015). Toplumsal Cinsiyet Eşitsizliği ve Feminist Metodoloji. Ankara: Dipnot Yayınları.
- Sakızlıoğlu, B. (2020). Soylulaştırma, Yeniden Üretim Krizi ve Cinsiyet: Tarlabası’nda Yaşayan ve Çalışan Alt Sınıftan Kadınların Soylulaştırma Deneyimleri. *Praksis Dergisi*.
- Salı, A. (2018). Nitel araştırmalarda yarı-yapılandırılmış görüşme soruları: Soru form ve türleri, nitelikler ve sıralama. *Anadolu Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, 22 (Özel Sayı 2), 145-165.
- Sarup, M. (1993). Introductory Guide to Post-Structuralism and Postmodernism. University of Georgia Press.
- Scott, J. W. (1988). Gender and the Politics of History (3. pr.). Columbia Univ. Pr.
- Seelman, K. L. (2014). Transgender individuals’ access to college housing and bathrooms: Findings from the National Transgender Discrimination Survey. *Journal of Gay and Lesbian Social Services*, 26(2), 186-206.
- Selek, P. (2011). Maskeler Süvariler Gacılar: Ülker Sokak: Bir Alt Kültürün Dışlanma Mekânı (1. baskı). Ayizi Kitap.
- Serano, J. (2007). Whipping Girl: A Transsexual Woman on Sexism and the Scapegoating of Femininity (p. 166). Emeryville, CA: Seal Press.
- Serano, J. (2013). Excluded: Making Feminist and Queer Movements More Inclusive. Seal Press.
- Serdaroğlu, U. (1997). Feminist iktisat’ın bakışı: Postmodernist mi? Sarmal Yayınevi.
- Sentürk, L. (2015). Kuir Mekân. Kült Neşriyat.
- Sentürk, L. (2017). Eril kente dönüş. A. Alkan (Ed.), Cins cins mekan (ss. 36-44). Varlık Yayınları.
- Sorainen, A. (2019). Avrupa’da Soylulaştırma. H. Chiang, A. Arondekar, M. Epprecht, J.

- Evans, RG Forman, H. Al-Samman ve E. Skidmore (Ed.), *Lezbiyen, Gey, Biseksüel, Transgender ve Queer (LGBTQ) Tarihinin Küresel Ansiklopedisi*: 1. baskı (s. 606-612). Charles Scribner'ın Oğulları.
- Stone, S. (1991). *The Empire Strikes Back: A Posttranssexual Manifesto*. In K. Straub & J. Epstein (Eds.), *Body Guards: The Cultural Politics of Gender Ambiguity* (pp. 280-304). New York, NY: Routledge.
- Stryker, S. (2008). *Transgender History*. Seal Press.
- Stryker, S., & Whittle, S. (Der.). (2020). *Trans çalışmaları: Feminist kuşatmalar* (Çev. A. Kaya). Sel Yayıncılık.
- Taşçıoğlu, E. (2020). States of Exception: Legal Governance of Trans Women in Urban Turkey. *Social & Legal Studies*, 30, 384-404.
- Tavşancıl, E., & Aslan, E. (2001). *Sözel, Yazılı ve Diğer Materyaller için İçerik Analizi ve Uygulama Örnekleri*. İstanbul: Epsilon Yayıncılık.
- Tekeli, Ş. (1995). *1980'ler Türkiye'sinde Kadınlar*. İstanbul: İletişim Yayınları.
- Uluslararası Af Örgütü. (2011). *'Ne Bir Hastalık Ne Suç': Türkiye'de Lezbiyen, Gey, Biseksüel ve Trans Bireyler Eşitlik İstiyor*. Londra: Uluslararası Af Örgütü Yayınları.
- Walby, S. (2016). *Patriyarka Kuramı*. Dipnot Yayınları.
- Warner, M. (Ed.). (1993). *Fear of a Queer Planet: Queer Politics and Social Theory*. University of Minnesota Press.
- Weedon, C. (1995). *Feminist Practice and Poststructuralist Theory* (Reprinted). Blackwell.
- Wollstonecraft, M. (2012). *Kadın Haklarının Gerekçelendirilmesi* (D. Hakyemez, Çev.; II. Baskı Ocak 2012, İstanbul). Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Yıldırım, A., & Şimşek, H. (2018). *Sosyal Bilimlerde Nitel Araştırma Yöntemleri* (11. baskı). Ankara: Seçkin Yayıncılık.
- Van Borm, H., & Baert, S. (2018). What drives hiring discrimination against transgenders? *International Journal of Manpower*.
- Vermeir, E., Jackson, L., & Marshall, E. (2018). Barriers to primary and emergency healthcare for trans adults. *Canadian Medical Association Journal*, 190(9), 232-246.
- Zengin, A. (2011). *İktidarın Mahremiyeti: İstanbul'da Hayat Kadınları, Seks İşçiliği ve Şiddet*. İstanbul: Metis Yayınları.

Zengin, A. (2014). Trans-Beyoğlu: Kentsel Dönüşüm, Şehir Hakkı ve Trans Kadınlar.
A.B. Candan & C. Özbay (Ed.), Yeni İstanbul Çalışmaları: Sınırlar, Mücadeleler,
Açılımlar içinde (ss. 360-375). İstanbul: Metis Yayınları.

İnternet Kaynakçası

KaosGL. (2022). LGBTİ+ 101: Toplumsal cinsiyetten heteroseksizme temel kavramlar (Video). YouTube.

Pembe Hayat. (2024). Bornova Sokak'ta trans kadınlara pompalı tüfekli saldırı. Pembe Hayat. <https://www.pembehayat.org/haberler/bornova-sokak-ta-trans-kadinlara-pompali-tufekli-saldiri-3246>

Yılmaz, T. (2024). Bornova Sokak artık dayak yemek istemiyor. Bianet. <https://www.bianet.org/haber/bornova-sokak-artik-dayak-yemek-istemiyor-294230>

Yükler, S. (2023). Esat-Eryaman davasının aleni gerçeği: Nefret suçu zamana bırakılabilir mi? MLSATurkey. <https://www.mlsaturkey.com/tr/esat-eryaman-davasinin-aleni-gercegi-nefret-sucu-zamana-birakilabilir-mi>

EKLER

EK-1. DERİNLEMESİNE GÖRÜŞME FORMU

1. Sosyo-demografik sorular

- a. Kaç yaşındasınız?
- b. Eğitim durumunuz nedir?
- c. Cinsiyet kimliğinizi nasıl tanımlıyorsunuz?

2. Ayrımcılık deneyimine yönelik sorular

- a. Günlük yaşamınızda karşılaştığınız ve cinsiyet kimliğinizden kaynaklandığını düşündüğünüz ayrımcı davranışlar veya tutumlar oldu mu? Örnek verir misiniz?
- b. Eğitim gibi alanlarda, cinsiyet kimliğiniz nedeniyle maruz kaldığınız ayrımcılığı nasıl deneyimliyorsunuz?
- c. Sağlık hizmetleri alırken veya sağlık hizmeti sunan kuruluşlarla etkileşimde bulunurken cinsiyet kimliğinizle ilgili olarak ne tür zorluklarla karşılaşıyorsunuz?
- d. Cinsiyet kimliğinizle ilgili olarak medyada veya toplumda karşılaştığınız olumsuz kalıp yargı veya ön yargılar hakkında ne düşünüyorsunuz?

3. Barınma sorunu hakkında sorular

- a. Bir konutta kendinizi güvende hissetmeniz için bu konutun hangi özelliklere sahip olması gerekir?
- b. Daha önce barındığınız konut veya mekanlarda sizi rahatsız eden özellikler var mıydı? Örnek verir misiniz?
- c. Bir konuttaki hangi özellikler sizin yaşam kalitenizi artırır ve hangileri azaltır?
- d. Barındığınız konutlarda veya mekanlarda cinsiyet ayrımcılığı ile karşılaştınız mı? Anlatır mısınız?
- e. Konut kiralarken cinsiyet kimliğiniz sebebiyle engel veya zorlukla karşılaştınız mı?
- f. Barınma sürecinde cinsiyet kimliğiniz sebebiyle Zorluklarla karşılaştınız mı? Bunlar nelerdi, anlatır mısınız?
- g. Barındığınız yerlerdeki güvenlik önlemleri sizi güvende hissettirmek için yeterli mi? Bu önlemler içinde sizi rahatsız eden var mı? Varsa, neden rahatsız ediyor?

EK-2. BORNOVA SOKAK VE ÇEVRESİNE İLİŞKİN GÖRSELLER

1.1. Try Walking in My Shoes

Fotoğraf 1: Try Walking in My Shoes

1.2. Nefret Cinayeti Mağduru Ecem Seçkin

Fotoğraf 2: Nefret Cinayeti Mağduru Ecem Seçkin

1.3. Bornova Sokak Transların!

Fotoğraf 3: Bornova Sokak Transların!

EK-3. ETİK KURUL İZİN BELGESİ

Evrak Kayıt Tarihi: 15.04.2024

Protokol No: 498149

Tarih: 08.05.2024

ANADOLU ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL VE BEŞERÎ BİLİMLER BİLİMSEL ARAŞTIRMA VE YAYIN ETİĞİ KURULU
KARAR BELGESİ

ÇALIŞMANIN TÜRÜ:	Yüksek Lisans Tez Çalışması
KONU:	Sosyal Bilimler
BAŞLIK:	Cinsiyet Ayrımcılığı Bağlamında Trans Kadınların Barın(ama)ma Sorunu: İzmir Bornova Sokak Örneği
PROJE/TEZ YÜRÜTÜCÜSÜ:	Dr. Öğr. Üyesi Erhan AKARÇA Y
TEZ YAZARI:	Beyza Sevde BOZAR
ALT KOMİSYON GÖRÜŞÜ:	-
KARAR:	Olumlu
Prof. Dr. Salme ÖNCE (Başkan-İkt. ve İdari Bil. Fak.)	
Prof. Dr. M. Erkan ÜYÜMEZ (Başkan Yardımcısı-İkt. ve İdari Bil. Fak.)	Prof. Dr. Fatime GÜNEŞ (Edebiyat Fak.)
Prof. Dr. Yıldız UZUNER (Eğitim Fak.)	Prof. Dr. Erkan YÜKSEL (İletişim Bil. Fak.)
Prof. Dr. Handan DEVECİ (Eğitim Fak.)	Prof. Dr. Kamil ÇEKEROL (Açıköğretim Fak.)